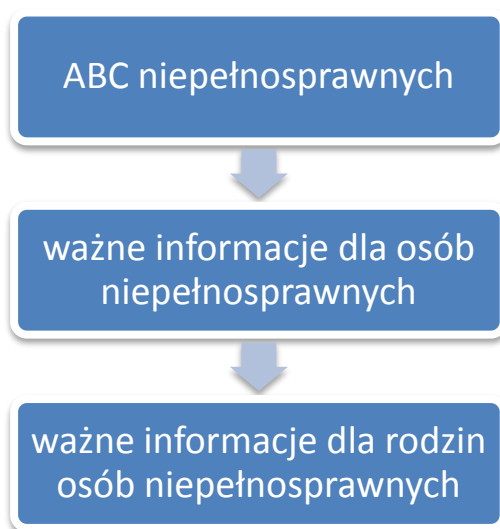

Świdnicki Informator dla niepełnosprawnych i ich rodzin.

Uwaga

- 1. Informator nie stanowi źródła prawa**
- 2. Informator świdnicki przedstawia ważne informacje dla osób z niepełnosprawnością i ich rodzin**
- 3. Szczegółowe informacje znajdziecie Państwo w linkach zamieszczonych w Informatorze**

Opracowanie: inspektor - Ewa Krzeczowska

Świdnicki informator

Szanowni Państwo

Rozumiejąc potrzeby osób niepełnosprawnych i bariery jakie napotykają w swoim otoczeniu, uniemożliwiające aktywność zawodową, społeczną i kulturalną - postanowiliśmy wydać „Świdnicki Informator dla osób niepełnosprawnych i ich rodzin”. Znajomość zawartych w nim przepisów i uprawnień pozwoli na pełniejsze wykorzystanie potencjału osobistego osób z różnymi niepełnosprawnościami.

Jednym z najważniejszych aspektów życia osób niepełnosprawnych jest aktywność zawodowa. Zatem informator daje Państwu możliwość zapoznania się z uregulowaniami prawnymi i przepisami, które pozwolą na pełniejsze korzystanie z ulg i przywilejów oraz umożliwienie uczestnictwa w życiu społecznym i kulturalnym.

Adresatami „Świdnickiego informatora dla osób niepełnosprawnych i ich rodzin” są zarówno osoby niepełnosprawne i ich opiekunowie, ale również stowarzyszenia, fundacje i inne organizacje pozarządowe, funkcjonujące na terenie Gminy Świdnica.

Mamy nadzieję, że nasz informator pozwoli zainteresowanym osobom pełniej uczestniczyć w życiu społecznym, a informacje w nim zawarte staną się cennym źródłem wiedzy, a także jej uzupełnieniem. Zapewne dostarczy on ważnych informacji mieszkańcom Świdnicy, którzy potrzebują szczególnego wsparcia i pomocy.

Informator prezentuje najważniejsze i aktualne akty prawne z punktu widzenia uprawnień, przywilejów i ulg, z których mogą korzystać osoby niepełnosprawne, dane adresowe instytucji oraz organizacji pozarządowych, działających na terenie powiatu świdnickiego na rzecz środowiska, a także wykaz placówek mogących zapewnić wsparcie osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom.

Niektóre informacje w nim zawarte dotyczące kwot dofinansowań, wysokości renty, emerytury mogą być nieaktualne i wynikają ze zmiennych danych statystycznych GUS, aktualizowanych odpowiednio raz w roku bądź kwartalnie.

Mamy nadzieję, że niniejsza publikacja okaże się przydatna i spotka się z życzliwym Państwa przyjęciem.

Spis treści:

➤ Konwencja o Prawach Osób Niepełnosprawnych.....	8
➤ Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.....	12
➤ Przepisy w sprawie równego traktowania.....	13
I. Najnowsze zmiany w przepisach.....	14
II. Najważniejsze zadania administracji rządowej i samorządowej.....	15
1. Administracja Wojewody.....	15
2. Samorząd Województwa.....	16
III. Zadania finansowane przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych PFRON	18
1. Programy PFRON skierowane bezpośrednio do osób niepełnosprawnych.....	20
IV. Zadania powiatu finansowane ze środków PFRON.....	21
1. Turnusy rehabilitacyjne – dofinansowanie kosztów uczestnictwa.....	21
2. Program „Aktywny Samorząd”	24
3. Warsztaty terapii zajęciowej – dofinansowanie kosztów tworzenia i działania.....	33
4. Sport, kultura, rekreacja i turystyka.....	35
5. Zaopatrzenie w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze.....	35
6. Likwidacja barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych.....	36
7. Usługi tłumacza języka migowego lub tłumacza przewodnika...37	
8. Szkolenie i przekwalifikowanie osób niepełnosprawnych.....	38
8.1. Praca.....	38

8.2. Własna działalność gospodarcza.....	40
8.3. Uprawnienia pracownika z niepełnosprawnością.....	41
8.4. Wybrane uprawnienia pracodawców zatrudniających osoby niepełnosprawne.....	43
8.5. Zatrudnienie na stanowiskach urzędniczych.....	46
8.6. Transport – uprawnienia osób niepełnosprawnych.....	47
a. Ulgi komunikacyjne w środkach publicznego transportu zbiorowego.....	47
b. Ulgi komunikacyjne na przejazdy środkami komunikacji miejskiej.....	51
c. Uprawnienia w ruchu drogowym.....	52
d. Uprawnienia dotyczące wjazdu do lasów.....	55
e. Uprawnienia w transporcie autobusowym, kolejowym i lotniczym wynikające z dokumentów Unii Europejskiej.....	55
8.7. Dostępność budynków i dróg publicznych.....	67
8.8. Inne uprawnienia.....	73
a. Uprawnienia i ulgi pocztowe.....	73
b. Dostępność telekomunikacji i systemów teleinformatycznych.....	75
c. Radio i telewizja.....	78
d. Wstęp do muzeów – ulgowe bilety.....	79
e. Biblioteki.....	80
f. Ulgowa opłata paszportowa.....	81
g. Zwolnienie z podatku od czynności cywilnoprawnych.....	82

h. Podatek dochodowy od osób fizycznych – ulgi i odliczenia.....	82
i. Ustawa o języku migowym.....	87
j. Prawa wyborcze.....	89
k. Pies asystujący.....	93
V. Miejskie i powiatowe jednostki organizacyjne działające na rzecz osób niepełnosprawnych.....	94
1. Orzecznictwo.....	96
1.1. Orzecznictwo dla celów pozarentowych.....	96
1.2. Legitymacje osoby niepełnosprawnej.....	99
1.3. Orzecznictwo dla celów rentowych.....	100
2. Wybrane świadczenia.....	102
2.1. Renta z tytułu niezdolności do pracy.....	103
2.2. Renta socjalna i renta rodzinna.....	107
2.3. Zasiłek pielęgnacyjny.....	110
2.4. Wybrane świadczenia z pomocy społecznej.....	111
2.5. Opieka zdrowotna – świadczenia finansowane z NFZ.....	114
2.6. Zaopatrzenie w refundowane przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze.....	119
2.7. Transport sanitarny.....	122
2.8. Lecznictwo uzdrowiskowe.....	123
2.9. Rehabilitacja lecznicza.....	125
2.10. Edukacja.....	128
a. Kształcenie przedszkolne i szkolne.....	128
b. Szkolnictwo wyższe.....	134
3. Przydatne adresy i linki dla osób z niepełnosprawnością.....	135

4. Wypożyczalnia sprzętu medycznego, rehabilitacyjnego i przedmiotów ortopedycznych.....	139
5. Organizacje pozarządowe działające na rzecz osób niepełnosprawnych.....	140
6. Szkolnictwo specjalne i integracyjne.....	141
7. Placówki mogące zapewnić wsparcie osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom na terenie miasta Świdnicy.....	141
a) Poradnie Zdrowia Psychicznego.....	141
b) Poradnie Psychologiczne.....	142
c) Powiatowe Centrum pomocy Rodzinie.....	143
d) Placówki Interwencji Kryzysowej.....	143
e) Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności.....	143
f) Ośrodki Pomocy Społecznej Powiatu świdnickiego.....	143
g) Domy Pomocy Społecznej.....	144
h) Placówki Rehabilitacyjne oraz działy fizjoterapii w Powiecie świdnickim.....	145
i) Hospicja	146
j) Placówki opiekuńczo- wychowawcze.....	146
k) Mieszkania interwencyjne.....	146
l) Prywatne Domy Opieki	146

- **Konwencja o Prawach Osób Niepełnosprawnych**

Konwencja ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych przyjęta została przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 13 grudnia 2006 roku, rząd Polski podpisał ją 20 marca 2007 r., natomiast ratyfikacja Konwencji przez Polskę miała miejsce 6 września 2012r.

Celem Konwencji jest ochrona i zapewnienie pełnego i równego korzystania z praw człowieka i podstawowych wolności przez osoby z niepełnosprawnościami na równi ze wszystkimi innymi obywatelami. Polska zobowiązana jest do wprowadzenia w życie zawartych w Konwencji standardów postępowania w celu zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami realizacji ich praw.

Tekst Konwencji opublikowany został w Dz. U. z dnia 25 października 2012 r., poz. 1169.

Państwa Strony niniejszej konwencji,

(a) przywołując zasady proklamowane w Karcie Narodów Zjednoczonych, które uznają przyrodzoną godność i wartość oraz równe i niezbywalne prawa wszystkich członków rodziny ludzkiej za podstawę wolności, sprawiedliwości i pokoju na świecie,

(b) uznając, że Narody Zjednoczone, w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz w Międzynarodowych Paktach Praw Człowieka, ogłosiły i uzgodniły, że każdy ma prawo do korzystania ze wszystkich praw i wolności ustanowionych w tych dokumentach, bez jakiegokolwiek rozróżnienia,

c) potwierdzając powszechność, niepodzielność, współzależność i powiązanie ze sobą wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności oraz potrzebę zagwarantowania osobom niepełnosprawnym pełnego z nich korzystania, bez dyskryminacji,

(d) przywołując Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych, Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych, Międzynarodową konwencję w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej, Konwencję w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet, Konwencję w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania, Konwencję o prawach

Świdnicki informator

dziecka oraz Międzynarodową konwencję o ochronie praw wszystkich pracowników migrujących i członków ich rodzin,

(e) uznając, że niepełnosprawność jest pojęciem ewoluującym i że niepełnosprawność wynika z interakcji między osobami z dysfunkcjami a barierami wynikającymi z postaw ludzkich i środowiskowymi, które utrudniają tym osobom pełny i skuteczny udział w życiu społeczeństwa, na zasadzie równości z innymi osobami,

(f) uznając znaczenie zasad i wytycznych zawartych w Światowym programie działań na rzecz osób niepełnosprawnych i w Standardowych zasadach wyrównywania szans osób niepełnosprawnych oraz ich wpływ na popieranie, formułowanie i ocenę polityki, planów, programów i działań na szczeblu krajowym, regionalnym i międzynarodowym zmierzających do dalszego wyrównywania szans osób niepełnosprawnych,

(g) podkreślając znaczenie włączania kwestii niepełnosprawności do odpowiednich strategii zrównoważonego rozwoju, jako ich integralnej części,

(h) uznając także, że dyskryminacja kogokolwiek ze względu na niepełnosprawność jest pogwałceniem przyrodzonej godności i wartości osoby ludzkiej,

(i) uznając również różnorodność osób niepełnosprawnych,

(j) uznając potrzebę popierania i ochrony praw człowieka wszystkich osób niepełnosprawnych, w tym osób wymagających bardziej intensywnego wsparcia,

(k) zaniepokojone, że pomimo istnienia różnych rozwiązań i przedsięwzięć, osoby niepełnosprawne w dalszym ciągu napotykać na bariery w udziale w życiu społecznym jako równoprawni członkowie społeczeństwa oraz doświadczają naruszenia praw człowieka we wszystkich częściach świata,

(l) uznając znaczenie współpracy międzynarodowej na rzecz poprawy warunków życia osób niepełnosprawnych w każdym kraju, szczególnie w krajach rozwijających się,

(m) uznając cenny wkład, obecny i potencjalny, osób niepełnosprawnych w ogólny dobrobyt i różnorodność społeczeństw, w których żyją oraz uznając, że popieranie pełnego korzystania przez osoby niepełnosprawne z praw człowieka

Świdnicki informator

i podstawowych wolności, a także pełnego udziału osób niepełnosprawnych wzmocni ich poczucie przynależności i przyczyni się do rozwoju zasobów ludzkich oraz postępu społecznego i gospodarczego oraz wykorzenienia ubóstwa, (n) uznając znaczenie dla osób niepełnosprawnych ich indywidualnej samodzielności i niezależności, w tym wolności dokonywania wyborów,

(o) zważywszy, że osoby niepełnosprawne powinny mieć możliwość aktywnego udziału w procesie podejmowania decyzji w zakresie polityki i programów, w tym dotyczących ich bezpośrednio,

(p) zaniepokojone trudnościami, jakie napotykają osoby niepełnosprawne, które są narażone na wielorakie lub wzmocnione formy dyskryminacji ze względu na przynależność rasową, kolor skóry lub płeć, język, religię, poglądy polityczne lub inne, pochodzenie narodowe, etniczne, autochtoniczne lub społeczne, sytuację majątkową, urodzenie, wiek czy inne okoliczności,

(q) uznając, że niepełnosprawne kobiety i dziewczęta są często narażone, zarówno w środowisku rodzinnym, jak i poza nim, na większe ryzyko przemocy, naruszania nietykalności osobistej lub znieważania, opuszczenia lub zaniedbywania, znęcania się lub wykorzystywania,

(r) uznając, że niepełnosprawne dzieci powinny w pełni korzystać ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności, na zasadzie równości z innymi dziećmi oraz przywołując zobowiązania w tym zakresie przyjęte przez Państwa Strony Konwencji o prawach dziecka,

(s) podkreślając potrzebę uwzględniania perspektywy płci we wszystkich wysiłkach na rzecz popierania pełnego korzystania z praw człowieka i podstawowych wolności przez osoby niepełnosprawne,

(t) zwracając uwagę na fakt, że większość osób niepełnosprawnych żyje w warunkach ubóstwa i uznając, w związku z tym, pilną potrzebę zajęcia się problemem negatywnego wpływu ubóstwa na osoby niepełnosprawne,

Świdnicki informator

(u) mając na uwadze fakt, że w celu zapewnienia pełnej ochrony osób niepełnosprawnych, w szczególności podczas konfliktów zbrojnych i obcej okupacji, konieczne jest stworzenie warunków pokoju i bezpieczeństwa, w oparciu o pełne poszanowanie celów i zasad zawartych w Karcie Narodów Zjednoczonych oraz przestrzeganie odpowiednich dokumentów dotyczących praw człowieka,

(v) uznając znaczenie dostępności środowiska fizycznego, społecznego, gospodarczego i kulturalnego, dostępu do opieki zdrowotnej i edukacji oraz do informacji i środków komunikacji celem umożliwienia osobom niepełnosprawnym pełnego korzystania ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności,

(w) biorąc pod uwagę, że jednostka, mająca obowiązki w stosunku do innych osób i w stosunku do społeczeństwa do którego należy, jest zobowiązana dążyć do popierania i przestrzegania praw uznanych w Międzynarodowej Karcie Praw Człowieka,

(x) wyrażając przekonanie, że rodzina jest naturalną i podstawową komórką społeczeństwa i jest uprawniona do ochrony przez społeczeństwo i państwo, a osoby niepełnosprawne i członkowie ich rodzin powinni otrzymywać niezbędną ochronę i pomoc umożliwiającą rodzinom przyczynianie się do pełnego i równego korzystania z praw przez osoby niepełnosprawne,

(y) wyrażając przekonanie, że powszechna i całościowa konwencja międzynarodowa, mająca na celu popieranie oraz ochronę praw i godności osób niepełnosprawnych, istotnie przyczyni się do zaradzenia głęboko niekorzystnej sytuacji społecznej osób niepełnosprawnych i będzie promować ich aktywność w sferze obywatelskiej, politycznej, gospodarczej, społecznej i kulturalnej, na zasadach równych szans, zarówno w krajach rozwijających się, jak i rozwiniętych, uzgodniły, co następuje: [...]

Z dalszą częścią konwencji można się zapoznać i pobrać jej pełną treść na stronie internetowej Wydawcy:

[https://www.rpo.gov.pl/konwencja-o-prawach-osob-niepelnosprawnych;](https://www.rpo.gov.pl/konwencja-o-prawach-osob-niepelnosprawnych)

[https://www.mpips.gov.pl/...prawa.../konwencja-o-prawach-osob-niepelnosprawnych;](https://www.mpips.gov.pl/...prawa.../konwencja-o-prawach-osob-niepelnosprawnych)

<https://www.niepelnosprawni.gov.pl> Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych.

➤ Karta Praw Osób Niepełnosprawnych

UCHWAŁA SEJMU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

z dnia 1 sierpnia 1997 r.

Karta Praw Osób Niepełnosprawnych

(M.P. z 13.08.1997 r. Nr 50 poz. 475)

§ 1. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej uznaje, że osoby niepełnosprawne, czyli osoby, których sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi, mają prawo do niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia oraz nie mogą podlegać dyskryminacji. Sejm stwierdza, iż oznacza to w szczególności prawo osób niepełnosprawnych do:

1. dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym,
2. dostępu do leczenia i opieki medycznej, wczesnej diagnostyki, rehabilitacji i edukacji leczniczej, a także do świadczeń zdrowotnych uwzględniających rodzaj i stopień niepełnosprawności, w tym do zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze, sprzęt rehabilitacyjny,
3. dostępu do wszechstronnej rehabilitacji mającej na celu adaptację społeczną,
4. nauki w szkołach wspólnie ze swymi pełnosprawnymi rówieśnikami, jak również do korzystania ze szkolnictwa specjalnego lub edukacji indywidualnej,
5. pomocy psychologicznej, pedagogicznej i innej pomocy specjalistycznej umożliwiającej rozwój, zdobycie lub podniesienie kwalifikacji ogólnych i zawodowych,
6. pracy na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami, wykształceniem i możliwościami oraz korzystania z doradztwa zawodowego i pośrednictwa, a gdy niepełnosprawność i stan zdrowia tego wymaga - prawo do pracy w warunkach dostosowanych do potrzeb niepełnosprawnych,
7. zabezpieczenia społecznego uwzględniającego konieczność ponoszenia zwiększonych kosztów wynikających z niepełnosprawności, jak również uwzględnienia tych kosztów w systemie podatkowym,
8. życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych, w tym: dostępu do urzędów, punktów wyborczych i obiektów użyteczności publicznej, swobodnego przemieszczania się i powszechnego korzystania ze środków transportu, dostępu do informacji, możliwości komunikacji międzyludzkiej,

Świdnicki informator

9. posiadania samorządnej reprezentacji swego środowiska oraz do konsultowania z nim wszelkich projektów aktów prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych,

10. pełnego uczestnictwa w życiu publicznym, społecznym, kulturalnym, artystycznym, sportowym oraz rekreacji i turystyce odpowiednio do swych zainteresowań i potrzeb.

§ 2. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej stwierdzając, iż powyższe prawa wynikają z Konstytucji, Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Konwencji Praw Dziecka, Standardowych Zasad Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych, aktów prawa międzynarodowego i wewnętrznego, wzywa Rząd Rzeczypospolitej Polskiej i władze samorządowe do podjęcia działań ukierunkowanych na urzeczywistnienie tych praw.

§ 3. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej wzywa Rząd Rzeczypospolitej Polskiej do składania corocznie, w terminie do dnia 30 czerwca, informacji o podjętych działaniach w celu urzeczywistnienia praw osób niepełnosprawnych.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

➤ Przepisy w sprawie równego traktowania

Podstawa prawna: Ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 r. poz. 1219)

W/w ustawa, która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2011, określa obszary i sposoby przeciwdziałania naruszeniom zasady równego traktowania ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię, wyznanie, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną oraz organy właściwe w tym zakresie.

Ze względu na niepełnosprawność ustawa zakazuje nierównego traktowania osób fizycznych (art.8 ust.1) w zakresie:

1. podejmowania kształcenia zawodowego, w tym doksztalcania, doskonalenia, przekwalifikowania zawodowego oraz praktyk zawodowych;
2. warunków podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej lub zawodowej, w tym w szczególności w ramach stosunku pracy albo pracy na podstawie umowy cywilnoprawnej;
3. przystępowania i działania w związkach zawodowych, organizacjach pracodawców oraz samorządach zawodowych, a także korzystania z uprawnień przysługujących członkom tych organizacji;

Świdnicki informator

4. dostępu i warunków korzystania z instrumentów rynku pracy i usług rynku pracy określonych w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oferowanych przez instytucje rynku pracy oraz instrumentów rynku pracy i usług rynku pracy oferowanych przez inne podmioty działające na rzecz zatrudnienia, rozwoju zasobów ludzkich i przeciwdziałania bezrobociu.

Każdy, wobec kogo zasada równego traktowania została naruszona, ma prawo do odszkodowania. Ponadto, zgodnie z Ustawą, postawienie zarzutu naruszenia zasady równego traktowania uprawdopodobnia fakt jej naruszenia i ten, któremu zarzucono naruszenie tej zasady, jest obowiązany wykazać, że nie dopuścił się jej naruszenia. Nie ma tu więc zastosowania zasada domniemania niewinności.

Wykonywanie zadań dotyczących realizacji zasady równego traktowania Ustawa powierza Rzecznikowi Praw Obywatelskich oraz Pełnomocnikowi Rządu do Spraw Równego Traktowania. Zadania związane z przeciwdziałaniem dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność Pełnomocnik do Spraw Równego Traktowania wykonuje we współpracy z Pełnomocnikiem Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

I. Najnowsze zmiany w przepisach

- od 1 września obniżono kwotę przychodu powodującą zmniejszenie lub zawieszenie renty - zmiany uwzględniono w dziale "Świadczenia" w zakładkach: Renta z tytułu niezdolności do pracy oraz Renta socjalna i renta rodzinna oraz Zmniejszenie lub zawieszenie świadczeń pracujących emerytów i rencistów na stronie internetowej ZUS
- nowy wzór legitymacji osoby niepełnosprawnej, obowiązujący od 1 września 2017 - patrz na stronie Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w zakładce:

Formularze i wnioski / Wniosek w sprawie wydania karty parkingowej.

- "Wyprawka szkolna" w 2017 roku, patrz strona internetowa Urzędu Gminy Świdnica
- zaktualizowane stawki ZUS (m.in. minimalna wysokość rent) - w dziale "Wybrane świadczenia" w zakładkach: Renta z tytułu niezdolności do pracy oraz Renta socjalna i renta rodzinna.

Świdnicki informator

- zmiany w pilotażowym programie PFRON "Aktywny Samorząd" - uchwała nr 5/2017 Zarządu PFRON z dnia 24 stycznia 2017 r., patrz oficjalna strona: PFRON
- zmiana kwot refundacji składek na ubezpieczenie społeczne opłacanych przez osoby niepełnosprawne prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą, patrz strona PFRON, PUP.

II. Najważniejsze zadania administracji rządowej i samorządowej

1. Administracja wojewody

Dolnośląski Urząd Wojewódzki

Urząd wojewódzki, Wrocław

Plac Powstańców Warszawy 1

50-153 Wrocław

Godziny otwarcia: 08:00–16:00 tel. 71 340-60-00

Najważniejsze zadania:

- Ustala obszar działania powiatowego zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności po zasięgnięciu opinii starostów i Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych (zwanego w dalszej części Pełnomocnikiem)
- Pełni bezpośredni nadzór nad zespołami do spraw orzekania o niepełnosprawności
- Powołuje i odwołuje wojewódzki zespół do spraw orzekania o st. niepełnosprawności po zasięgnięciu opinii Pełnomocnika
- Przedstawia Pełnomocnikowi informacje o realizacji zadań wojewódzkiego i powiatowych/miejskich zespołów do spraw orzekania o niepełnosprawności
- Prowadzi rejestr ośrodków i organizatorów turnusów rehabilitacyjnych
- Przeprowadza kontrole ośrodków oraz organizatorów turnusów rehabilitacyjnych wpisanych do rejestru

- Przyznaje status Zakładu Pracy Chronionej i Zakładu Aktywności Zawodowej podejmuje decyzję stwierdzającą utratę uzyskanego statusu
- Nadzoruje poprawność funkcjonowania zakładów pracy chronionej i zakładów aktywności zawodowej, przeprowadza okresowe kontrole
- Przedstawia pełnomocnikowi informacje o wynikach kontroli stanów zatrudnienia i decyzjach wydanych odnośnie zakładów pracy chronionej

2. Samorząd Województwa

Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego

Marszałek Województwa

ul. Wybrzeże Słowackie 12-14

50- 411 Wrocław

Tel.: (71) 776-90-53

umwd@dolnyslask.pl

www.umwd.dolnyslask.pl

Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych, ul. Ostrowskiego 7, 53-238 Wrocław

Najważniejsze zadania:

- W porozumieniu z Pełnomocnikiem podejmuje decyzje w sprawie likwidacji i tworzenia specjalistycznych ośrodków szkolenia rehabilitacyjnego.
- Pokrywa ze środków PFRON koszty utworzenia, działalności oraz realizacji zadań specjalistycznego ośrodka szkoleniowo- rehabilitacyjnego.
- Powołuje i odwołuje członków wojewódzkich społecznych rad do spraw osób niepełnosprawnych.
- Współpracuje z organami administracji rządowej oraz powiatami i gminami w realizacji zadań wynikających z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.
- Współpracuje z organizacjami pozarządowymi i fundacjami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych
- Opracowuje wojewódzkie programy dotyczące wyrównania szans osób niepełnosprawnych przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu.

Świdnicki informator

- Opracowuje wojewódzkie programy pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudnienia niepełnosprawnych.
- Opiniuje wnioski o wpis do rejestru ośrodków uprawnionych do organizowania turnusów rehabilitacyjnych.
- Finansuje koszty tworzenia, utrzymania i działalności Zakładów Aktywności Zawodowej ze środków PFRON oraz innych źródeł.
- Dokonuje zwrotu kosztów za szkolenie osób niepełnosprawnych zatrudnionych w zakładach pracy chronionej w związku z koniecznością zmiany profilu produkcji.
- Przyznaje jednorazową pożyczkę w celu ochrony istniejących w tych zakładach miejsc pracy chronionej.
- Dofinansowuje roboty budowlane w rozumieniu przepisów ustawy z dn. 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2013 r. poz. 1409 z późn. zm.), dotyczących obiektów służących rehabilitacji, w związku z potrzebami osób niepełnosprawnych, z wyjątkiem rozbiórki tych obiektów.
- Zleca realizację zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej, społecznej i technicznej organizacjom pozarządowym oraz innym podmiotom.

Wojewódzka Społeczna Rada Do Spraw Osób Niepełnosprawnych

- Inspiruje przedsięwzięcia zmierzające do integracji osób niepełnosprawnych oraz realizacji praw tych osób.
- Opiniuje projekty wojewódzkich programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych i ocenia ich realizację.
- Opiniuje projekty uchwał i programów przyjmowanych przez sejmik województwa pod kątem ich skutków dla osób niepełnosprawnych.

Świdnicki informator

Powiatowa Społeczna Rada Do Spraw Osób Niepełnosprawnych

- Inspiruje przedsięwzięcia zmierzające do integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych oraz realizacji ich praw.
- Opiniuje projekty powiatowych programów działań na rzecz tych osób i ocenia ich realizację.
- Opiniuje projekty uchwał i programów przyjmowanych przez Radę Miejską Świdnicy pod kątem ich skutków dla osób niepełnosprawnych.

III. Zadania finansowane przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych PFRON

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych – Oddział Dolnośląski

ul. Szewska 6/7

wroclaw@pfron.org.pl

50- 053 Wrocław

<http://www.pfron.org.pl>

Tel.: 71 346-74-40

godz.pracy:poniedziałek-piątek:8:00-6:00

Fax: 71 342-12-60

Fax: (+48 71) 342-12-60

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych powstał na mocy ustawy z dnia 9 maja 1991 r. o zatrudnieniu i rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych. PFRON jest funduszem celowym działającym obecnie na mocy ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2011 r. Nr 127, poz.721 z późn. zm.). naczelnymi organami Funduszu są Rada Nadzorcza i Zarząd.

Środki PFRON przeznaczane są między innymi na:

- Rekompensatę pracodawcom chronionego i otwartego rynku pracy podwyższonych kosztów związanych z zatrudnieniem osób niepełnosprawnych (dofinansowanie do wynagrodzeń),
- Refundację pracodawcom kosztów przystosowania, adaptacji i wyposażenia miejsc pracy osób niepełnosprawnych,
- Dofinansowanie tworzenia i funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej oraz zakładów aktywności zawodowej,

- Zlecenie organizacjom pozarządowym i fundacjom realizacji zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych,
- Współfinansowanie projektów systemowych realizowanych ze środków pomocowych Unii Europejskiej,
- Wspieranie indywidualnych osób niepełnosprawnych poprzez:
 - Udzielanie dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej, rolniczej lub wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej,
 - Refundację składek na ubezpieczenie społeczne dla osób prowadzących działalność gospodarczą, niepełnosprawnych rolników oraz rolników zobowiązanych do opłacania składek za niepełnosprawnego domownika,
 - Dofinansowanie: likwidacji barier architektonicznych w komunikowaniu się i technicznych, zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych oraz turnusów rehabilitacyjnych,
 - Finansowanie aktywnych instrumentów rynku pracy dla osób zarejestrowanych jako bezrobotne lub poszukujące pracy (szkolenia, staże, itp.).
 - Programy PFRON.

Część środków finansowych PFRON – wspierających przede wszystkim osoby niepełnosprawne – dystrybuowana jest przez jednostki samorządu powiatowego i wojewódzkiego.

Przychodami PFRON są głównie środki pochodzące z obowiązkowych miesięcznych wpłat pracodawców, którzy zatrudniają co najmniej 25 pracowników w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy, a wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w ich zakładzie jest niższy niż 6%. W przypadku państwowych i niepaństwowych szkół, zakładów kształcenia nauczycieli oraz placówek opiekuńczo- wychowawczych i resocjalizacyjnych wymagany wskaźnik wynosi 2%.

Z wpłat na Fundusz zwolnieni są pracodawcy, u których wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych wynosi co najmniej 6%. Zwolnione z wpłat są także podmioty nieprowadzące w celu osiągnięcia zysku, które prowadzą działalność wyłącznie w zakresie rehabilitacji społecznej, leczniczej bądź edukacji osób niepełnosprawnych lub opieki nad osobami niepełnosprawnymi. Kolejną grupą zwolnionych są pracodawcy, którzy prowadzą zakłady pracy będące w likwidacji albo w stanie upadłości.

Nadzór nad Funduszem sprawuje minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, który na wniosek Prezesa Zarządu Funduszu, po uzyskaniu pozytywnej opinii

Pełnomocnika, zatwierdza statut PFRON określający organizację, szczegółowe zasady i tryb działania Funduszu, w tym jego organów.

Samorządy lokalne otrzymują środki PFRON na podstawie algorytmu określonego w drodze rozporządzenia przez Radę Ministrów. Szczegółowe wyjaśnienia określające cele, zadania i zakres programów celowych znajdują się na stronach internetowych PFRON: <http://www.pfron.org.pl>

1. Programy PFRON skierowane bezpośrednio do osób niepełnosprawnych

Opracowano na podstawie informacji zamieszczonych na stronie internetowej Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, w szczególności w zakładce [Programy i zadania PFRON](#)

- a) Rehabilitacja**
- b) Aktywizacja zawodowa**
- c) Dofinansowanie kursów, szkoleń**
- d) Dofinansowanie działalności gospodarczej**
- e) Dofinansowanie edukacji**

Szczegółowe informacje dostępne są [na stronie PFRON](#) i na stronach samorządów powiatowych realizujących Program.

IV. Zadania powiatu finansowane ze środków PFRON

Podstawa prawna: Ustawa z dn. 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (tekst jednolity: Dz.U. z 2016, poz. 2046); Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej dnia 15 listopada 2007 r. w sprawie turnusów rehabilitacyjnych (Dz. U. z 2007 Nr 230, poz. 1694, z późn. zm.); Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej dnia 25 marca 2004 r. w sprawie warsztatów terapii zajęciowej (Dz. U. z 2004 Nr 63, poz. 587); Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie określenia rodzajów zadań powiatu, które mogą być finansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (Dz. U. z 2015, poz. 926).

Zadania powiatu w zakresie wspierania osób niepełnosprawnych, finansowane ze środków PFRON, są realizowane przez Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie, z wyjątkiem dofinansowania szkolenia i przekwalifikowania osób niepełnosprawnych, które leży w kompetencjach Powiatowych Urzędów Pracy.

1. Turnusy rehabilitacyjne - dofinansowanie kosztów uczestnictwa

Wyróżnia się następujące rodzaje turnusów:

- usprawniająco-rekreacyjny,
- rekreacyjno-sportowy i sportowy,
- szkoleniowy,
- psychoterapeutyczny,
- rozwijający zainteresowania i uzdolnienia,
- nauki niezależnego funkcjonowania z niepełnosprawnością.

Turnusy są organizowane dla grup osób niepełnosprawnych:

- z dysfunkcją narządu ruchu, z wyłączeniem osób poruszających się na wózkach inwalidzkich,
- z dysfunkcją narządu ruchu poruszających się na wózkach inwalidzkich,
- z dysfunkcją narządu słuchu,
- z dysfunkcją narządu wzroku,
- z upośledzeniem umysłowym,
- z chorobą psychiczną,
- z padaczką,
- ze schorzeniami układu krążenia,
- z innymi niż ww. dysfunkcjami lub schorzeniami.

Osoba niepełnosprawna może ubiegać się o dofinansowanie uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym, jeżeli:

- została skierowana na turnus rehabilitacyjny na wniosek lekarza,
- w roku, w którym ubiega się o dofinansowanie, nie uzyskała na ten cel dofinansowania ze środków Funduszu,
- turnus rehabilitacyjny odbędzie się w ośrodku wpisanym do rejestru ośrodków, prowadzonego przez wojewodę, lub poza takim ośrodkiem, w przypadku gdy turnus jest organizowany w formie niestacjonarnej,
- wybierze organizatora turnusu, który posiada wpis do rejestru organizatorów turnusów,
- będzie uczestniczyła w zajęciach przewidzianych w programie turnusu, który wybrała,
- nie będzie pełniła funkcji członka kadry na turnusie ani nie będzie opiekunem innego uczestnika tego turnusu,
- złoży oświadczenie o wysokości dochodu wraz z informacją o liczbie osób we wspólnym gospodarstwie domowym,
- w przypadku turnusu, którego program przewiduje także zabiegi fizjoterapeutyczne, przedstawi podczas pierwszego badania lekarskiego na turnusie zaświadczenie lekarskie o aktualnym stanie zdrowia, w szczególności o chorobie zasadniczej, uczuleniach i przyjmowanych lekach.

Osoba niepełnosprawna może ubiegać się o dofinansowanie ze środków Funduszu uczestnictwa w turnusie, jeżeli przeciętny miesięczny dochód, w rozumieniu przepisów o świadczeniach

rodziny, podzielony przez liczbę osób we wspólnym gospodarstwie domowym, obliczony za kwartał poprzedzający miesiąc złożenia wniosku, nie przekracza kwoty 50% przeciętnego wynagrodzenia na osobę we wspólnym gospodarstwie domowym lub 65% przeciętnego wynagrodzenia w przypadku osoby samotnej.

W przypadku przekroczenia powyższych kwot dochodu, kwotę dofinansowania pomniejsza się o kwotę, o którą dochód ten został przekroczony, za wyjątkiem przypadków uzasadnionych trudną sytuacją materialną lub losową osoby niepełnosprawnej.

Osobie niepełnosprawnej o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności albo równoważnym oraz osobie niepełnosprawnej w wieku do 16 lat może być przyznane **dofinansowanie pobytu na turnusie rehabilitacyjnym jej opiekuna**, jeżeli:

1. wniosek lekarza zawiera wyraźne wskazanie wraz z uzasadnieniem pobytu opiekuna,
2. opiekun
 - o nie będzie pełnił funkcji członka kadry na tym turnusie,
 - o nie jest osobą niepełnosprawną, wymagającą opieki innej osoby,
 - o ukończył 18 lat, lub
 - o ukończył 16 lat i jest wspólnie zamieszkującym członkiem rodziny osoby niepełnosprawnej.

Wysokość dofinansowania uczestnictwa w turnusie wynosi, dla wniosków złożonych po 1 stycznia 2015,:

- 30% przeciętnego wynagrodzenia - dla osoby niepełnosprawnej ze znacznym stopniem niepełnosprawności, osoby w wieku do 16. roku życia oraz osoby niepełnosprawnej w wieku 16-24 lat uczącej się i niepracującej bez względu na stopień niepełnosprawności,
- 27% przeciętnego wynagrodzenia - dla osoby niepełnosprawnej z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności,
- 25% przeciętnego wynagrodzenia - dla osoby niepełnosprawnej z lekkim stopniem niepełnosprawności,
- 20% przeciętnego wynagrodzenia - dla opiekuna osoby niepełnosprawnej,
- 20% przeciętnego wynagrodzenia - dla osoby niepełnosprawnej zatrudnionej w zakładzie pracy chronionej, niezależnie od posiadanego stopnia niepełnosprawności.

(przeciętne wynagrodzenie – oznacza przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej w poprzednim kwartale od pierwszego dnia następnego miesiąca po ogłoszeniu przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego w formie komunikatu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, na podstawie art. 20 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 poz. 887))

W przypadku uzasadnionym szczególnie trudną sytuacją życiową osoby niepełnosprawnej, dofinansowanie dla tej osoby lub dofinansowanie pobytu jej opiekuna na turnusie rehabilitacyjnym może zostać podwyższone do wysokości 40% przeciętnego wynagrodzenia. Podwyższenie dofinansowania pobytu opiekuna może nastąpić, jeżeli opiekun pozostaje we wspólnym gospodarstwie domowym z osobą niepełnosprawną lub osoba ta ponosi koszty uczestnictwa opiekuna w turnusie.

W przypadku znacznego niedoboru środków Funduszu w danym roku w stosunku do istniejących potrzeb w zakresie dofinansowania uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych, można obniżyć wysokość tego dofinansowania, nie więcej jednak niż o 20% wymienionych wyżej kwot, albo przyjąć zasadę przyznawania dofinansowania tej samej dorosłej osobie niepełnosprawnej raz na dwa lata.

2. Program „Aktywny Samorząd”

Celem głównym programu jest wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo beneficjentów programu w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji.

Moduły, obszary i zadania programu, realizowane w 2017 roku:

Moduł I – likwidacja barier utrudniających aktywizację społeczną i zawodową, w tym:

- a. Obszar A – likwidacja bariery transportowej:
 - o Zadanie 1: pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu,
 - o Zadanie 2: pomoc w uzyskaniu prawa jazdy kategorii B,
- b. Obszar B – likwidacja barier w dostępie do uczestniczenia w społeczeństwie informacyjnym:

- o Zadanie 1: pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania,
 - o Zadanie 2: dofinansowanie szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu elektronicznego i oprogramowania,
- c. Obszar C – likwidacja barier w poruszaniu się:
- o Zadanie 2: pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym,
 - o Zadanie 3: pomoc w zakupie protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne, tj. protezy co najmniej na III poziomie jakości,
 - o Zadanie 4: pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanej protezy kończyny (co najmniej na III poziomie jakości),
- d. Obszar D – pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej tj. dziecka będącego pod opieką wnioskodawcy, przebywającego w żłobku lub przedszkolu albo pod inną tego typu opieką (dziennego opiekuna, niani lub w ramach klubu dziecięcego, punktu przedszkolnego, zespołu wychowania przedszkolnego).

Moduł II – pomoc w uzyskaniu wykształcenia poprzez dofinansowanie kosztów edukacji w szkole policealnej, kolegium lub w szkole wyższej (studia pierwszego stopnia, studia drugiego stopnia, jednolite studia magisterskie, studia podyplomowe lub doktoranckie prowadzone przez szkoły wyższe w systemie stacjonarnym / dziennym lub niestacjonarnym / wieczorowym / zaocznym lub eksternistycznym, w tym również za pośrednictwem Internetu).

Bezpośrednim realizatorem programu jest samorząd powiatowy, który występuje do właściwego Oddziału PFRON o przyznanie środków finansowych na realizację programu oraz zawiera z PFRON umowę w sprawie realizacji programu.

Formy wsparcia przewidziane w programie adresowane są do uprawnionych osób fizycznych zamieszkałych na terenie danego powiatu.

Z uczestnictwa w programie wyłączone są osoby oraz samorządy powiatowe, którzy po otrzymaniu dofinansowania ze środków PFRON naruszyli warunki umowy (między innymi poprzez nieterminowe lub nienależyte wykonywanie zobowiązań wynikających z umowy) i nie doprowadzili do usunięcia uchybień do dnia złożenia wniosku o dofinansowanie (w przypadku

osoby fizycznej) lub wystąpienia o środki na realizację Programu (w przypadku samorządu powiatowego).

Warunki uczestnictwa osoby niepełnosprawnej w programie w module I:

a. Obszar A:

Zadanie 1 (zakup i montaż oprzyrządowania do samochodu):

- znaczny lub umiarkowany stopień niepełnosprawności lub orzeczenie o niepełnosprawności,
- wiek do lat 18 lub wiek aktywności zawodowej lub zatrudnienie,
- dysfunkcja narządu ruchu.

Zadanie 2 (uzyskanie prawa jazdy):

- znaczny lub umiarkowany stopień niepełnosprawności,
- wiek aktywności zawodowej,
- dysfunkcja narządu ruchu.

b. Obszar B:

- znaczny stopień niepełnosprawności lub orzeczenie o niepełnosprawności,
- wiek do lat 18 lub wiek aktywności zawodowej lub zatrudnienie,
- dysfunkcja obu kończyn górnych lub narządu wzroku.

c. Obszar C:

Zadanie 2 (utrzymanie sprawności technicznej posiadanego wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym):

- znaczny stopień niepełnosprawności lub orzeczenie o niepełnosprawności,

Zadanie 3 i 4 (zakup nowoczesnej protezy kończyny i utrzymanie sprawności technicznej posiadanej nowoczesnej protezy):

- stopień niepełnosprawności,
- wiek aktywności zawodowej lub zatrudnienie,
- potwierdzona opinią eksperta PFRON stabilność procesu chorobowego,

- potwierdzone opinią eksperta PFRON rokowania uzyskania zdolności do pracy w wyniku wsparcia udzielonego w programie,
- d. Obszar D (zapewnienie opieki dla osoby zależnej):
- znaczny lub umiarkowany stopień niepełnosprawności,
 - aktywność zawodowa,
 - pełnienie roli opiekuna prawnego dziecka.

Warunki uczestnictwa osoby niepełnosprawnej w programie w module II:

1. znaczny lub umiarkowany stopień niepełnosprawności,
2. nauka w szkole wyższej lub szkole policealnej lub kolegium lub przewód doktorski otwarty poza studiami doktoranckimi.

Częstotliwość udzielania pomocy w ramach Modułu I:

- Obszar A, Obszar B, Obszar C - Zadania 1 i 3 – pomoc może być udzielana co 3 lata, licząc od początku roku następującego po roku, w którym udzielono pomocy;
- Obszar C - Zadania 2 i 4 – pomoc może być udzielana po zakończeniu okresu gwarancji.

Samorząd powiatowy może podjąć decyzję o przyznaniu dofinansowania z pominięciem w/w okresów wobec wnioskodawców, którzy wskutek pogorszenia stanu zdrowia nie mogą korzystać z posiadanego, uprzednio dofinansowanego ze środków PFRON przedmiotu dofinansowania, lub wskutek zdarzeń losowych utracili przedmiot dofinansowany ze środków PFRON albo uległ on zniszczeniu w stopniu uniemożliwiającym użytkowanie i naprawę.

Maksymalna kwota dofinansowania w ramach modułu I wynosi w 2017 roku, w przypadku:

- a. Obszaru A:
- w Zadaniu 1 (zakup i montaż oprzyrządowania do samochodu) – 5.000 zł;
- w Zadaniu 2 (uzyskanie prawa jazdy) – 2.100 zł, w tym:
- dla kosztów kursu i egzaminów – 1.500 zł,
 - dla pozostałych kosztów uzyskania prawa jazdy w przypadku kursu poza miejscowością zamieszkania wnioskodawcy (koszty związane z zakwaterowaniem, wyżywieniem i dojazdem w okresie trwania kursu) – 600 zł;

b. Obszaru B:

w Zadaniu 1 (zakup sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania):

- o dla osoby niewidomej – 20.000 zł, z czego na urządzenia brajlowskie 12.000 zł,
- o dla pozostałych osób z dysfunkcją narządu wzroku – 8.000 zł,
- o dla osoby z dysfunkcją obu kończyn górnych – 5.000 zł

w Zadaniu 2 (dofinansowanie szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu elektronicznego i oprogramowania):

- o dla osoby głuchoniewidomej – 4.000 zł,
- o dla pozostałych adresatów obszaru – 2.000 zł, z możliwością zwiększenia kwoty dofinansowania w indywidualnych przypadkach, maksymalnie o 100%, wyłącznie w przypadku, gdy poziom dysfunkcji narządu wzroku wymaga zwiększenia liczby godzin szkolenia;

c. Obszaru C:

w Zadaniu 2 (utrzymanie sprawności technicznej posiadanego wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym) – 2.000 zł,

w Zadaniu 3, dla protezy na III poziomie jakości, po amputacji:

- o w zakresie ręki – 9.000 zł,
- o przedramienia – 20.000 zł,
- o ramienia i wyluszczeniu w stawie barkowym – 26.000 zł,
- o na poziomie podudzia – 14.000 zł,
- o na wysokości uda (także przez staw kolanowy) – 20.000 zł,
- o uda i wyluszczeniu w stawie biodrowym – 25.000 zł,

z możliwością zwiększenia kwoty dofinansowania w wyjątkowych przypadkach i wyłącznie wtedy, gdy celowość zwiększenia jakości protezy do poziomu IV (dla zdolności do pracy wnioskodawcy), zostanie zarekomendowana przez eksperta PFRON, w Zadaniu 4 (utrzymanie sprawności technicznej posiadanej nowoczesnej protezy kończyny) – do 30% kwot, o których mowa odnośnie Zadania 3,

w Zadaniu 3 i 4, dla refundacji kosztów dojazdu adresata programu na spotkanie z ekspertem PFRON lub kosztów dojazdu eksperta PFRON na spotkanie z adresatem programu – w zależności od poniesionych kosztów, nie więcej niż 200 zł;

- d. Obszaru D – 200 zł miesięcznie, jednak nie więcej niż 2.400 zł w ciągu roku – tytułem kosztów opieki nad jedną (każdą) osobą zależną.

Udział własny wnioskodawcy jest wymagany w poniższych obszarach i zadaniach modułu I, wynosząc co najmniej:

- 10% ceny brutto zakupu/usługi w ramach Obszaru B, Zadanie 1 oraz Obszaru C: Zadania: 3 i 4,
- 15% ceny brutto zakupu/usługi w ramach Obszaru A Zadanie 1 oraz Obszaru D,
- 25% ceny brutto zakupu/usługi w ramach Obszaru A: Zadanie 2.

W ramach modułu I, w 2017 roku preferowane są wnioski dotyczące osób niepełnosprawnych, które są zatrudnione.

W ramach modułu II kwota dofinansowania poniesionych kosztów nauki, dotyczących semestru/półrocza objętego dofinansowaniem, wynosi w przypadku:

1. dodatku na pokrycie kosztów kształcenia – do 1.000 zł,
2. dodatku na uiszczenie opłaty za przeprowadzenie przewodu doktorskiego – do 4.000 zł,
3. opłaty za naukę (czesne) – równowartość kosztów czesnego w ramach jednej, aktualnie realizowanej formy kształcenia na poziomie wyższym (na jednym kierunku) – niezależnie od daty poniesienia kosztów, przy czym dofinansowanie powyżej kwoty 3.000 zł jest możliwe wyłącznie w przypadku, gdy wysokość przeciętnego miesięcznego dochodu wnioskodawcy nie przekracza kwoty 583 zł (netto) na osobę.

Istnieje możliwość zwiększenia (ponad 3.000 zł) kwoty dofinansowania kosztów opłaty za naukę (czesne) lub dodatku na uiszczenie opłaty za przeprowadzenie przewodu doktorskiego dla Wnioskodawcy, którego przeciętny miesięczny dochód przekracza kwotę 583 zł netto na osobę w gospodarstwie domowym. Decyzję o wyrażeniu zgody na zwiększenie kwoty dofinansowania mogą podjąć Pełnomocnicy Zarządu PFRON w Biurze PFRON na podstawie wystąpienia i pozytywnej opinii samorządu powiatowego lub Oddziału PFRON. Podejmując decyzję o wyrażeniu zgody na zwiększenie kwoty dofinansowania brane będą pod uwagę: atrakcyjność kierunku nauki Wnioskodawcy na otwartym rynku pracy oraz inne ważne okoliczności zasługujące na indywidualne rozpatrzenie sprawy.

W przypadku, gdy wnioskodawca w module II pobiera naukę w ramach dwóch i więcej form kształcenia na poziomie wyższym (kierunków studiów), kwota dofinansowania opłaty za naukę (czesne) może być zwiększona o równowartość połowy kosztów czesnego na kolejnym/kolejnych kierunkach nauki, przy czym dofinansowanie powyżej kwoty 1.500 zł jest możliwe wyłącznie w przypadku, gdy wysokość przeciętnego miesięcznego dochodu wnioskodawcy nie przekracza kwoty 583 zł (netto) na osobę.

W zakresie kosztów czesnego wymagany jest udział własny wnioskodawcy w wysokości:

- 15% wartości czesnego – w przypadku zatrudnionych beneficjentów programu, którzy korzystają z pomocy w ramach jednej formy kształcenia na poziomie wyższym (na jednym kierunku),
- 65% wartości czesnego – w przypadku zatrudnionych beneficjentów programu, którzy jednocześnie korzystają z pomocy w ramach więcej niż jedna forma kształcenia na poziomie wyższym (więcej niż jeden kierunek) – warunek dotyczy drugiej i kolejnych form kształcenia na poziomie wyższym (drugiego i kolejnych kierunków),

z zastrzeżeniem, iż z obowiązku wniesienia ww. udziału własnego w module II zwolniony jest wnioskodawca, który zatrudnienie rozpoczął w 2016 roku, a także w takim przypadku, gdy wysokość przeciętnego miesięcznego dochodu wnioskodawcy nie przekracza kwoty 583 zł (netto) na osobę.

Dodatek na pokrycie kosztów kształcenia może być zwiększony, nie więcej niż o:

- 500 zł - w przypadku, gdy wnioskodawca ponosi koszty z tytułu pobierania nauki poza miejscem zamieszkania,
- 300 zł – w przypadku, gdy wnioskodawca posiada aktualną (ważną) Kartę Dużej Rodziny lub pobiera naukę jednocześnie na dwóch (lub więcej) kierunkach studiów/nauki,
- 700 zł - w innych przypadkach, które określi realizator programu (przykładowo: gdy wnioskodawca ponosi dodatkowe koszty z powodu barier w poruszaniu się lub z powodu barier w komunikowaniu się – w szczególności z tytułu pomocy tłumacza migowego lub asystenta osoby niepełnosprawnej itp.).

Pomoc w formie dodatku na pokrycie kosztów kształcenia ma charakter progresywny i motywacyjny. Wysokość dodatku dla każdego wnioskodawcy jest uzależniona od jego postępów w nauce i wynosi:

1. do 25% wyliczonej dla wnioskodawcy maksymalnej kwoty dodatku – w przypadku pobierania nauki na pierwszym roku nauki w ramach wszystkich form edukacji na poziomie wyższym, w przypadku form kształcenia trwających jeden rok – do 50% wyliczonej dla wnioskodawcy maksymalnej kwoty dodatku,
2. do 50% wyliczonej dla wnioskodawcy maksymalnej kwoty dodatku – w przypadku pobierania nauki na kolejnym, drugim roku edukacji w ramach wszystkich form edukacji na poziomie wyższym, a w przypadku studiów II stopnia – do 75% wyliczonej dla wnioskodawcy maksymalnej kwoty dodatku,
3. do 75% wyliczonej dla wnioskodawcy maksymalnej kwoty dodatku – w przypadku pobierania nauki na kolejnym, trzecim roku danej formy edukacji na poziomie wyższym,
4. do 100% wyliczonej dla wnioskodawcy maksymalnej kwoty dodatku – w przypadku pobierania nauki w kolejnych latach (od czwartego roku) danej formy edukacji na poziomie wyższym,

przy czym studenci studiów II stopnia i uczestnicy studiów doktoranckich mogą otrzymać dodatek w kwocie maksymalnej na każdym etapie nauki.

Przekazanie dodatku na pokrycie kosztów kształcenia następuje po przekazaniu realizatorowi programu informacji o zaliczeniu przez wnioskodawcę semestru/półrocza objętego dofinansowaniem lub po złożeniu zaświadczenia ze szkoły/uczelni, że wnioskodawca uczęszczał na zajęcia, objęte planem/programem studiów/nauki.

Wnioskodawca, który w okresie objętym dofinansowaniem, z przyczyn innych niż niezależnych od niego (np. stan zdrowia) - nie uczęszczał na zajęcia objęte planem/programem studiów/nauki, a w przypadku przewodu doktorskiego – nie realizował przewodu doktorskiego zgodnie z przyjętym harmonogramem,

zobowiązany jest do zwrotu kwoty dofinansowania kosztów nauki w tym semestrze/półroczu.

Dodatek na pokrycie kosztów kształcenia nie przysługuje w przypadku, gdy wnioskodawca:

- z powodu niezadawalających wyników w nauce powtarza semestr/półrocze uprzednio objęte dofinansowaniem ze środków PFRON,
- zmieniając kierunek lub szkołę/uczelnię, ponownie rozpoczyna naukę od poziomu (semestr/półrocze) objętego uprzednio dofinansowaniem ze środków PFRON.

Dopuszczalność udzielania pomocy w ramach modułu II:

1. każdy wnioskodawca może uzyskać pomoc ze środków PFRON łącznie maksymalnie w ramach 20 (dwudziestu) semestrów/półroczy różnych form kształcenia na poziomie wyższym – warunek ten dotyczy także wsparcia udzielonego w ramach programów PFRON: „STUDENT” i „STUDENT II”, z uwzględnieniem pkt 2,
2. wnioskodawcy, którzy do dnia złożenia wniosku uzyskali pomoc ze środków PFRON w ramach większej liczby semestrów/półroczy, niż wskazana w pkt 1, mogą uzyskać pomoc w ramach programu - do czasu ukończenia rozpoczętych do dnia 31 stycznia 2014 roku, form kształcenia na poziomie wyższym, jeśli są one realizowane zgodnie z planem/programem studiów,
3. decyzja o ponownym dofinansowaniu kosztów nauki w przypadku powtarzania przez wnioskodawcę semestru / półrocza / roku szkolnego lub akademickiego - należy do kompetencji realizatora programu, z zastrzeżeniem pkt 4,
4. wypłata dofinansowania w sytuacji powtarzania semestru / półrocza / roku szkolnego lub akademickiego przez wnioskodawcę jest dozwolona w ramach dopuszczalnej, łącznej liczby semestrów/ półroczy, o której mowa w pkt 1 – z zastrzeżeniem, iż może to nastąpić nie więcej niż dwa razy w ciągu trwania nauki w ramach danej formy kształcenia (szkoła policealna, kolegium, szkoła wyższa, przewód doktorski otwarty poza studiami doktoranckimi) i tylko jeżeli powtarzanie semestru/półrocza/roku szkolnego lub akademickiego przez wnioskodawcę następuje z przyczyn od niego niezależnych (np. stan zdrowia),
5. wnioskodawca, który w okresie objętym dofinansowaniem przekroczy limit, o którym mowa w pkt 4 (po raz trzeci nie zalicza semestru/półrocza), zobowiązany jest do zwrotu kwoty dofinansowania kosztów nauki w tym semestrze/półroczu i do czasu ukończenia nauki na rozpoczętym poziomie, nie może korzystać z pomocy w module II.

W przypadku osób, które mają wszczęty przewód doktorski, a nie są uczestnikami studiów doktoranckich, przysługuje wyłącznie dodatek na uiszczenie opłaty za przeprowadzenie przewodu doktorskiego.

Decyzję o wysokości pomocy dla wnioskodawcy podejmuje realizator programu, który ustala własne sposoby różnicowania wysokości dofinansowania.

Podstawą decyzji o przyznaniu osobie niepełnosprawnej dofinansowania, jest wniosek o dofinansowanie wraz z załącznikami, które potwierdzają możliwość uczestnictwa w programie (składany we właściwej jednostce samorządu powiatowego).

W ramach modułu I, w celu wyłonienia wniosków, które mają największe szanse na realizację celów programu i które zmieszczą się w limitach środków finansowych przekazanych przez PFRON na realizację programu, przeprowadzana jest ocena merytoryczna. Wnioski w ramach modułu II nie podlegają ocenie merytorycznej

Termin **rozpoczęcia** przyjmowania wniosków o dofinansowanie ustala Realizator programu (samorząd powiatowy właściwy ze względu na miejsce zamieszkania Wnioskodawcy).

Termin **zakończenia przyjmowania wniosków** wypada, w przypadku:

- Modułu I – **dnia 30 sierpnia 2017 r.**
- Modułu II: - **dnia 30 marca 2017 r.** (dla wniosków dotyczących roku akademickiego 2016/2017),
- **dnia 10 października 2017 r.** (dla wniosków dotyczących roku akademickiego 2017/2018).

Szczegółowe informacje dostępne są [na stronie PFRON](#) i na stronach samorządów powiatowych realizujących Program.

3. Warsztaty terapii zajęciowej - dofinansowanie kosztów tworzenia i działania

Warsztat terapii zajęciowej jest wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówką stwarzającą osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i

zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia.

Warsztat nie jest placówką samodzielną, ale stanowi część większej struktury organizacyjnej wyposażonej w osobowość prawną lub posiadającej zdolność do czynności prawnych. Warsztaty mogą być organizowane przez fundacje, stowarzyszenia lub przez inne podmioty.

Uczestnikami warsztatów mogą być osoby posiadające prawnie potwierdzony status niepełnosprawności i posiadające w swoim orzeczeniu o niepełnosprawności lub o stopniu niepełnosprawności wskazanie do uczestnictwa w terapii zajęciowej. Zgłoszenia osób niepełnosprawnych, które chcą uczestniczyć w warsztacie przyjmuje i zatwierdza, w uzgodnieniu z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie, jednostka zamierzająca utworzyć warsztat lub jednostka prowadząca warsztat.

Terapię prowadzoną w warsztacie realizuje się na podstawie indywidualnego programu rehabilitacji uczestnika, który zawiera informacje dotyczące osoby niepełnosprawnej, planowanych działań wobec uczestnika i spodziewanych efektów tych działań.

W warsztacie działa rada programowa, która dokonuje okresowej oraz, nie rzadziej niż co 3 lata, kompleksowej oceny realizacji indywidualnego programu rehabilitacji uczestnika warsztatu i zajmuje stanowisko w kwestii osiągniętych przez niego postępów w rehabilitacji, uzasadniających:

- podjęcie zatrudnienia i kontynuowanie rehabilitacji zawodowej w warunkach pracy chronionej lub na przystosowanym stanowisku pracy,
- potrzebę skierowania osoby niepełnosprawnej do ośrodka wsparcia, ze względu na brak postępów w rehabilitacji i złe rokowania co do możliwości osiągnięcia postępów uzasadniających podjęcie zatrudnienia i kontynuowanie rehabilitacji zawodowej w warunkach pracy chronionej lub na rynku pracy po odbyciu dalszej rehabilitacji w warsztacie,
- przedłużenie uczestnictwa w terapii ze względu na pozytywne rokowania co do przyszłych postępów w rehabilitacji, umożliwiających podjęcie zatrudnienia i kontynuowanie rehabilitacji zawodowej w warunkach pracy chronionej lub na rynku pracy, albo okresowy brak możliwości podjęcia zatrudnienia, albo okresowy brak możliwości skierowania osoby niepełnosprawnej do ośrodka wsparcia.

4. Sport, kultura, rekreacja i turystyka

O **dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych** mogą ubiegać się osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, jeżeli:

1. prowadzą działalność na rzecz osób niepełnosprawnych przez okres co najmniej 2 lat przed dniem złożenia wniosku,
2. udokumentują zapewnienie odpowiednich do potrzeb osób niepełnosprawnych warunków technicznych i lokalowych do realizacji zadania,
3. udokumentują posiadanie środków własnych lub pozyskanych z innych źródeł na sfinansowanie przedsięwzięcia w wysokości nieobjętej dofinansowaniem ze środków Funduszu.

Wysokość dofinansowania organizacji sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych wynosi do 60% kosztów przedsięwzięcia.

Wnioski o dofinansowanie ze środków Funduszu na ten cel należy składać w terminie do dnia 30 listopada roku poprzedzającego planowaną realizację zadania.

5. Zaopatrzenie w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze

O **dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny** mogą ubiegać się:

1. osoby niepełnosprawne stosownie do potrzeb wynikających z niepełnosprawności, jeżeli:
 1. przeciętny miesięczny dochód, w rozumieniu przepisów o świadczeniach rodzinnych, podzielony przez liczbę osób we wspólnym gospodarstwie domowym, obliczony za kwartał poprzedzający miesiąc złożenia wniosku, nie przekracza kwoty:
 - 50 % przeciętnego wynagrodzenia na osobę we wspólnym gospodarstwie domowym,
 - 65 % przeciętnego wynagrodzenia w przypadku osoby samotnej,
 2. zachodzi potrzeba prowadzenia rehabilitacji w warunkach domowych przy użyciu tego sprzętu.
2. jeden raz w roku - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, jeżeli prowadzą działalność

związaną z rehabilitacją osób niepełnosprawnych przez okres co najmniej dwóch lat przed dniem złożenia wniosku oraz udokumentują posiadanie środków własnych lub pozyskanych z innych źródeł na sfinansowanie przedsięwzięcia w wysokości nieobjętej dofinansowaniem ze środków Funduszu. Wniosek o dofinansowanie powinien być złożony w terminie do dnia 30 listopada roku poprzedzającego planowaną realizację zadania.

O dofinansowanie ze środków Funduszu zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane na podstawie odrębnych przepisów (tj. dofinansowanych z NFZ na podstawie Rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie wykazu wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie), mogą ubiegać się osoby niepełnosprawne, jeżeli dochód tych osób nie przekracza odpowiednio kwot, o których mowa w ust. 1 pkt 1.

Wysokość dofinansowania zaopatrzenia:

1. **w sprzęt rehabilitacyjny** wynosi, od 1 stycznia 2015, do 80% kosztów tego sprzętu, nie więcej jednak niż do wysokości pięciokrotnego przeciętnego wynagrodzenia,
2. **w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze** wynosi:
 - a. do 100% udziału własnego osoby niepełnosprawnej w limicie ceny ustalonym na podstawie odrębnych przepisów, jeżeli taki udział jest wymagany,
 - b. do 150% sumy kwoty limitu, o którym mowa w lit. a, wyznaczonego przez Ministra Zdrowia oraz wymaganego udziału własnego osoby niepełnosprawnej w zakupie tych przedmiotów i środków, jeżeli cena zakupu jest wyższa niż ustalony limit.

W przypadku osób przebywających w Domach Pomocy Społecznej, wysokość dofinansowania oblicza się przez odjęcie od uzyskanej sumy kwoty, o której mowa w lit. b, opłaty ryczałtowej i częściowej odpłatności do wysokości limitu ceny pokrywanej przez DPS.

6. Likwidacja barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych

w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych

O dofinansowanie ze środków Funduszu likwidacji barier, jeżeli umożliwi to lub w znacznym stopniu ułatwi osobie niepełnosprawnej wykonywanie podstawowych, codziennych czynności lub kontaktów z otoczeniem, mogą ubiegać się:

1. na likwidację barier architektonicznych - osoby niepełnosprawne, które mają trudności w poruszaniu się, jeżeli są właścicielami nieruchomości lub użytkownikami wieczystymi nieruchomości albo posiadają zgodę właściciela lokalu lub budynku mieszkalnego, w którym stale zamieszkują,
2. na likwidację barier w komunikowaniu się i technicznych - osoby niepełnosprawne, jeżeli jest to uzasadnione potrzebami wynikającymi z niepełnosprawności.

Dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych przysługuje oddzielnie na każdy rodzaj zadania.

Dofinansowanie nie może obejmować kosztów realizacji zadania poniesionych przed przyznaniem środków finansowych i zawarciem umowy o dofinansowanie ze środków Funduszu.

Dofinansowanie likwidacji barier w komunikowaniu się i technicznych nie przysługuje osobom niepełnosprawnym, które w ciągu trzech lat przed złożeniem wniosku uzyskały odpowiednio na te cele dofinansowanie ze środków Funduszu.

Wysokość dofinansowania likwidacji barier architektonicznych w komunikowaniu się i technicznych wynosi, od 1 stycznia 2015, **do 95%** kosztów przedsięwzięcia, nie więcej jednak niż do wysokości piętnastokrotnego przeciętnego wynagrodzenia.

7. Usługi tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika

O dofinansowanie ze środków PFRON usług tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika mogą ubiegać się te osoby niepełnosprawne, u których jest to uzasadnione potrzebami wynikającymi z niepełnosprawności. Usługi te może wykonywać osoba, która jest tłumaczem wpisanym w rejestrze Wojewody, prowadząca działalność gospodarczą.

Osoba niepełnosprawna może złożyć wniosek o dofinansowanie ze środków Funduszu usług tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika w każdym czasie. Wniosek rozpatrywany jest niezwłocznie, nie dłużej jednak niż w terminie 7 dni od dnia złożenia kompletnego wniosku.

Wysokość dofinansowania usługi tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika **nie może być wyższa niż 2% przeciętnego wynagrodzenia za godzinę jej świadczenia.**

Dofinansowanie nie może obejmować kosztów realizacji zadania poniesionych przed przyznaniem środków finansowych i zawarciem umowy o dofinansowanie.

Dofinansowanie zostaje przekazane po dostarczeniu faktury, zgodnie z zawartą wcześniej umową. Kwota dofinansowania zostaje przekazana przelewem na konto wykonawcy usługi lub w przypadku pokrycia przez wnioskodawcę kosztów wykonania usługi, kwota dofinansowania zostaje przelana na jego konto lub wypłacona we wskazanym banku.

8. Szkolenie i przekwalifikowanie osób niepełnosprawnych

O dofinansowanie ze środków Funduszu na ten cel mogą ubiegać się bezrobotne osoby niepełnosprawne lub osoby niepełnosprawne poszukujące pracy i nie pozostające w zatrudnieniu, a zarejestrowane w powiatowym urzędzie pracy, albo pracodawcy organizujący szkolenia osób niepełnosprawnych.

Wysokość dofinansowania szkolenia i przekwalifikowania osób niepełnosprawnych wynosi 100% kosztów szkolenia i przekwalifikowania osoby niepełnosprawnej w placówkach szkolących, nie więcej jednak niż do wysokości dziesięciokrotnego przeciętnego wynagrodzenia.

Szczegółowe informacje znajdują się na stronie: www.praca.swidnica.pl

8.1. Praca

Każda osoba niepełnosprawna bez względu na stopień niepełnosprawności (w tym orzeczenie o stopniu znacznym lub o „całkowitej niezdolności do pracy”) zgodnie z art. 13. ust 4 Ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2016 poz. 887), zachowuje zdolność do pracy w warunkach określonych w przepisach o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Osoba niepełnosprawna ma prawo prowadzić własną działalność gospodarczą, lub podjąć pracę zarówno na otwartym rynku pracy jak i w warunkach Zakładu Pracy Chronionej.

Zgodnie z art. 11 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2011 Nr 127, poz. 721, z późn. zm.) osoba niepełnosprawna zarejestrowana w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotna albo poszukująca pracy, niepozostająca w zatrudnieniu, ma prawo korzystać z usług lub instrumentów rynku pracy na zasadach określonych w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. z 2016 poz. 645, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o promocji”. Osoba niepełnosprawna zarejestrowana w powiatowym urzędzie pracy jako poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu może również korzystać na zasadach takich jak bezrobotni z następujących usług lub instrumentów określonych w ustawie o promocji:

1. szkoleń;
2. stażu;
3. prac interwencyjnych;
4. przygotowania zawodowego dorosłych;
5. badań lekarskich lub psychologicznych, o których mowa w art. 2 ust. 3 ustawy o promocji;
6. zwrotu kosztów, o których mowa w art. 45 ust. 1, 2 i 4 ustawy o promocji;
7. finansowania kosztów, o których mowa w art. 45 ust. 3 ustawy o promocji;
8. studiów podyplomowych;
9. szkoleń na podstawie trójstronnych umów szkoleniowych zawieranych pomiędzy starostą, pracodawcą i instytucją szkoleniową;
10. bonu na zasiedlenie;
11. bonu szkoleniowego;
12. bonu stażowego.

8.2. Własna działalność gospodarcza

Podstawa prawna: art. 12a, 13, 25a ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (tekst jednolity: Dz.U. z 2016, poz. 2046), Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 października 2007 r. w sprawie przyznania osobie niepełnosprawnej środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej (tekst jednolity: Dz. U. z 2015 poz. 102), Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 stycznia 2009 r. w sprawie refundacji składek na ubezpieczenia społeczne osób niepełnosprawnych (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 poz. 1758).

Osoba niepełnosprawna, zarejestrowana w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotna albo poszukująca pracy, może otrzymać ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych jednorazowo **środki na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej** w wysokości określonej w umowie zawartej ze starostą, nie więcej jednak niż do wysokości piętnastokrotnego przeciętnego wynagrodzenia, jeśli nie otrzymała bezzwrotnych środków publicznych na ten cel.

Osoba niepełnosprawna, prowadząca działalność gospodarczą albo własne lub dzierżawione gospodarstwo rolne może otrzymać, ze środków Funduszu, **dofinansowanie do wysokości 50% oprocentowania kredytu bankowego** zaciągniętego na kontynuowanie tej działalności, jeżeli

1. nie korzystała z pożyczki na podjęcie działalności gospodarczej lub rolniczej albo pożyczka została w całości spłacona lub umorzona;
2. nie otrzymała bezzwrotnych środków na podjęcie działalności gospodarczej lub rolniczej albo prowadziła tę działalność co najmniej przez 24 miesiące od dnia otrzymania pomocy na ten cel.

Dofinansowanie następuje na podstawie umowy zawartej ze starostą.

Osobie niepełnosprawnej prowadzącej działalność gospodarczą są refundowane ze środków PFRON, w całości lub w części, **obowiązkowe składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe** do wysokości odpowiadającej wysokości składki, której podstawą wymiaru jest zadeklarowana kwota, nie niższa jednak niż 60% prognozowanego przeciętnego miesięcznego

wynagrodzenia na dany rok kalendarzowy (pod warunkiem terminowego opłacenia tych składek w całości). Za okres od stycznia do grudnia 2017 r. ta kwota składek wynosi:

- 499,28 zł – na ubezpieczenie emerytalne,
- 204,62 zł – na ubezpieczenie rentowe.

Refundacja przysługuje w wysokości:

- 100 % kwoty obowiązkowych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe – w przypadku osób zaliczonych do znacznego stopnia niepełnosprawności;
- 60 % kwoty obowiązkowych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe – w przypadku osób zaliczonych do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności;
- 30 % kwoty obowiązkowych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe – w przypadku osób zaliczonych do lekkiego stopnia niepełnosprawności.

Niepełnosprawnemu rolnikowi lub rolnikowi zobowiązanemu do opłacania składek za niepełnosprawnego domownika, Fundusz refunduje składki na ubezpieczenia społeczne rolników – wypadkowe, chorobowe, macierzyńskie oraz emerytalno-rentowe, pod warunkiem opłacenia tych składek w całości **przed dniem złożenia wniosku.**

Refundacja nie przysługuje, jeżeli składki zostały opłacone z uchybieniem terminów określonych w art. 40 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników lub art. 47 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, przekraczającym 14 dni.

8.3. Uprawnienia pracownika z niepełnosprawnością

Podstawa prawna: art. 15 – 20 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (tekst jednolity: Dz.U. z 2016, poz. 2046).

Czas pracy osoby niepełnosprawnej:

1. Czas pracy osoby niepełnosprawnej nie może przekraczać 8 godzin na dobę i 40 godzin tygodniowo.

2. **Czas pracy osoby niepełnosprawnej zaliczonej do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności nie może przekraczać 7 godzin na dobę i 35 godzin tygodniowo.**
3. Osoba niepełnosprawna nie może być zatrudniona w porze nocnej i w godzinach nadliczbowych.

Stosowanie w/w norm czasu pracy nie powoduje obniżenia wysokości wynagrodzenia wypłacanego w stałej miesięcznej wysokości. Przepisów, o których mowa w pkt. 1 - 3 nie stosuje się do osób zatrudnionych przy pilnowaniu oraz gdy, na wniosek osoby zatrudnionej, lekarz przeprowadzający badania profilaktyczne pracowników lub w razie jego braku lekarz sprawujący opiekę nad tą osobą wyrazi na to zgodę. Koszty tych badań ponosi pracodawca.

Osoba niepełnosprawna ma prawo do dodatkowej przerwy w pracy na gimnastykę usprawniającą lub wypoczynek. Czas przerwy wynosi 15 minut i wliczany jest do czasu pracy.

Urlop przysługujący osobie niepełnosprawnej:

1. Osobie zaliczonej do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności przysługuje dodatkowy urlop wypoczynkowy w wymiarze 10 dni roboczych w roku kalendarzowym. Prawo do pierwszego urlopu dodatkowego osoba ta nabywa po przepracowaniu jednego roku po dniu zaliczenia jej do jednego z tych stopni niepełnosprawności.
2. Urlop, o którym mowa w ust. 1, nie przysługuje osobie uprawnionej do urlopu wypoczynkowego w wymiarze przekraczającym 26 dni roboczych lub do urlopu dodatkowego na podstawie odrębnych przepisów.
3. Jeżeli wymiar urlopu dodatkowego, o którym mowa w ust. 2, jest niższy niż 10 dni roboczych, zamiast tego urlopu przysługuje urlop dodatkowy określony w ust. 1.

Ponadto:

1. Osoba o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności ma **prawo do zwolnienia od pracy z zachowaniem prawa do wynagrodzenia:**
 1. w wymiarze do 21 dni roboczych w celu uczestniczenia w turnusie rehabilitacyjnym, nie częściej niż raz w roku, na wniosek lekarza, pod którego opieką się znajduje;

2. w celu wykonania badań specjalistycznych, zabiegów leczniczych lub usprawniających, a także w celu uzyskania zaopatrzenia ortopedycznego lub jego naprawy, jeżeli czynności te nie mogą być wykonane poza godzinami pracy.
2. Wynagrodzenie za czas zwolnień od pracy, o których mowa w ust. 1, oblicza się jak ekwiwalent pieniężny za urlop wypoczynkowy.

Łączny wymiar urlopu dodatkowego i zwolnienia od pracy, o którym mowa wyżej nie może przekroczyć 21 dni roboczych w roku kalendarzowym.

8.4. Wybrane uprawnienia pracodawców zatrudniających osoby niepełnosprawne

Podstawa prawna: art. 26 oraz 26a - 26e ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (tekst jednolity: Dz.U. z 2016, poz. 2046).

Dofinansowanie przystosowania stanowiska pracy.

Pracodawca, który przez okres co najmniej 36 miesięcy zatrudni osoby niepełnosprawne

- bezrobotne lub poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu;
- pozostające w zatrudnieniu u pracodawcy występującego o zwrot kosztów, z wyjątkiem przypadków, gdy przyczyną powstania niepełnosprawności w okresie zatrudnienia u tego pracodawcy było zawinione przez pracodawcę lub przez pracownika naruszenie przepisów, w tym przepisów prawa pracy,

może otrzymać, na wniosek, ze środków Funduszu zwrot kosztów:

1. adaptacji pomieszczeń zakładu pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych, w szczególności poniesionych w związku z przystosowaniem tworzonych lub istniejących stanowisk pracy dla tych osób, stosownie do potrzeb wynikających z ich niepełnosprawności;
2. adaptacji lub nabycia urządzeń ułatwiających osobie niepełnosprawnej wykonywanie pracy lub funkcjonowanie w zakładzie pracy;
3. zakupu i autoryzacji oprogramowania na użytek pracowników niepełnosprawnych oraz urządzeń technologii wspomagających lub przystosowanych do potrzeb wynikających z ich niepełnosprawności;
4. rozpoznania przez służby medycyny pracy potrzeb, o których mowa w pkt 1–3.

Zwrot tych kosztów dotyczy wyłącznie dodatkowych kosztów pracodawcy wynikających z zatrudnienia osób niepełnosprawnych. Zwrot kosztów nie może przekraczać dwudziestokrotnego przeciętnego wynagrodzenia za każde przystosowane stanowisko pracy osoby niepełnosprawnej.

Ponadto, pracodawca, który przez okres co najmniej 36 miesięcy zatrudni osobę niepełnosprawną zarejestrowaną w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotna albo poszukująca pracy niepozostającą w zatrudnieniu, może otrzymać, na wniosek, ze środków Funduszu zwrot kosztów wyposażenia stanowiska pracy do wysokości piętnastokrotnego przeciętnego wynagrodzenia.

Miesięczne dofinansowanie do wynagrodzenia pracownika niepełnosprawnego.

Pracodawcy przysługuje ze środków PFRON miesięczne dofinansowanie do wynagrodzenia pracownika niepełnosprawnego, o ile pracownik ten został ujęty w ewidencji zatrudnionych osób niepełnosprawnych prowadzonej przez Pełnomocnika Rządu ds. ON.

Miesięczne dofinansowanie do wynagrodzenia pracownika niepełnosprawnego przysługuje w kwocie:

1. **1800 zł** – w przypadku osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego stopnia niepełnosprawności;
2. **1125 zł** – w przypadku osób niepełnosprawnych zaliczonych do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności;
3. **450 zł** – w przypadku osób niepełnosprawnych zaliczonych do lekkiego stopnia niepełnosprawności.

Powyższe kwoty są zwiększone o 600 zł w przypadku osób niepełnosprawnych, w odniesieniu do których orzeczono chorobę psychiczną, upośledzenie umysłowe, całościowe zaburzenia rozwojowe lub epilepsję oraz niewidomych.

Miesięczne dofinansowanie nie przysługuje:

1. pracodawcy, który zatrudnia co najmniej 25 pracowników w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy i nie osiąga wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wysokości co najmniej 6 %;

2. na pracowników zaliczonych do umiarkowanego lub lekkiego stopnia niepełnosprawności, którzy mają ustalone prawo do emerytury;
3. jeżeli wynagrodzenie pracownika niepełnosprawnego nie zostało przekazane na jego rachunek bankowy lub rachunek w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej albo na adres zamieszkania tego pracownika, za pośrednictwem osób prawnych prowadzących działalność w zakresie doręczania kwot pieniężnych;
4. jeżeli miesięczne koszty płacy zostały poniesione przez pracodawcę z uchybieniem terminów, wynikających z odrębnych przepisów, przekraczającym 14 dni.

Kwota miesięcznego dofinansowania nie może przekroczyć kwoty 90% faktycznie poniesionych miesięcznych kosztów płacy, a w przypadku pracodawcy wykonującego działalność gospodarczą - 75% tych kosztów.

W przypadku gdy osoba niepełnosprawna jest zatrudniona u więcej niż jednego pracodawcy w wymiarze czasu pracy nieprzekraczającym ogółem pełnego wymiaru czasu pracy, miesięczne dofinansowanie przyznaje się na tę osobę pracodawcom, u których jest ona zatrudniona, w wysokości proporcjonalnej do wymiaru czasu pracy tej osoby. W przypadku, gdy osoba taka jest zatrudniona w wymiarze czasu pracy przekraczającym ogółem pełny wymiar czasu pracy, miesięczne dofinansowanie przyznaje się na tę osobę w wysokości nieprzekraczającej kwoty miesięcznego dofinansowania przyznawanego na osobę zatrudnioną w pełnym wymiarze czasu pracy. Miesięczne dofinansowanie w wysokości proporcjonalnej do wymiaru czasu pracy tej osoby w pierwszej kolejności przyznaje się pracodawcy, który wcześniej zatrudnił tę osobę.

Dofinansowanie kosztów zatrudnienia asystenta osoby niepełnosprawnej.

Pracodawca, który zatrudnia pracownika niepełnosprawnego, może otrzymać ze środków Funduszu zwrot:

1. miesięcznych kosztów zatrudnienia pracowników pomagających pracownikowi niepełnosprawnemu w pracy,
2. kosztów szkolenia tych pracowników – w zakresie czynności ułatwiających komunikowanie się z otoczeniem, a także czynności niemożliwych lub trudnych do samodzielnego wykonania przez pracownika niepełnosprawnego na stanowisku pracy, przy czym liczba

godzin przeznaczonych wyłącznie na pomoc pracownikowi niepełnosprawnemu nie może przekraczać liczby godzin odpowiadającej 20% liczby godzin pracy pracownika w miesiącu.

8.5. Zatrudnienie na stanowiskach urzędniczych

Podstawa prawna: Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych ustaw (Dz.U. z 2011 Nr 201, poz. 1183).

W/w ustawa, zmieniając ustawę z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (Dz. U. z 2008 Nr 227, poz. 1505, z późn. zm.), ustawę z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (Dz.U. z 2001 Nr 86, poz. 953, z późn. zm.) oraz ustawę z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych (Dz. U. z 2008 Nr 223, poz. 1458, z późn. zm.), wprowadza priorytet dla osób niepełnosprawnych w procesie zatrudniania: w służbie cywilnej, w tym na wyższych stanowiskach w służbie cywilnej (*), na stanowiskach urzędniczych w samorządzie, z wyłączeniem kierowniczych stanowisk urzędniczych, a także w procesie zatrudniania urzędników państwowych, o ile w danym urzędzie wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych nie przekracza 6%.

W takim przypadku:

- **pierwszeństwo w zatrudnieniu w służbie cywilnej oraz w samorządzie** przysługuje osobie niepełnosprawnej, o ile znajdzie się w gronie najlepszych kandydatów (w liczbie nie większej niż 5), spełniających wymagania niezbędne do podjęcia pracy na danym stanowisku oraz w największym stopniu spełniających wymagania dodatkowe;
- **pierwszeństwo w zatrudnieniu w urzędzie państwowym** przysługuje osobie niepełnosprawnej, o ile spełnia wymagania na dane stanowisko; szczegółowy sposób realizacji powyższej zasady powinien określić kierownik jednostki w drodze aktu wewnętrznego.

(*) do służby cywilnej należą urzędnicy zatrudnieni w: Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, urzędach ministrów i przewodniczących komitetów wchodzących w skład Rady Ministrów oraz urzędach centralnych organów administracji rządowej, urzędach wojewódzkich oraz innych urzędach stanowiących aparat pomocniczy terenowych organów administracji rządowej podległych ministrom lub centralnym organom administracji rządowej, komendach, inspektoratach i innych jednostkach organizacyjnych stanowiących aparat pomocniczy kierowników zespolonych służb, inspekcji i straży wojewódzkich oraz powiatowych, Biurze Nasiennictwa Leśnego, jednostkach

budżetowych obsługujących państwowe fundusze celowe, których dysponentami są organy administracji rządowej, a także powiatowi i graniczni lekarze weterynarii oraz ich zastępcy.

8.6. Transport - uprawnienia osób niepełnosprawnych

a. Ulgi komunikacyjne w środkach publicznego transportu zbiorowego

Podstawa prawna: ustawa z dnia 20 czerwca 1992 r. o uprawnieniach do ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego (Dz. U. z 2012 poz. 1138, z późn. zm.); rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 25 października 2002 r. w sprawie rodzajów dokumentów poświadczających uprawnienia do korzystania z ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego (tekst jednolity: Dz.U. z 2015 poz. 1427)

Przez środki publicznego transportu zbiorowego należy rozumieć środki transportu wykorzystywane w transporcie kolejowym lub drogowym, w przewozie o charakterze użyteczności publicznej, o którym mowa w przepisach ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o publicznym transporcie zbiorowym (Dz. U. z 2015 poz. 1440, z późn. zm.).

Zestawienie ulg przysługujących osobom niepełnosprawnym
w środkach publicznego transportu zbiorowego kolejowego i autobusowego

Lp.	Uprawnieni	Rodzaj ulgi
1.	Przewodnik lub opiekun towarzyszący w podróży osobie niewidomej albo osobie niezdolnej do samodzielnej egzystencji (opiekun w wieku co najmniej 18 lat, przewodnik osoby niewidomej - min. 13 lat lub pies przewodnik).	ulga 95%, na podstawie biletów jednorazowych
2.	Dzieci i młodzież dotknięte inwalidztwem lub niepełnosprawne (*)	ulga 78 %, na podstawie biletów jednorazowych lub miesięcznych imiennych
3.	Jedno z rodziców lub opiekun dzieci i młodzieży dotkniętych inwalidztwem lub niepełnosprawnych (*)	ulga 78 %, na podstawie biletów jednorazowych
4.	Osoby niewidome uznane za niezdolne do samodzielnej egzystencji	ulga 93% - pociągi osobowe i zwykła komunikacja autobusowa, poza tym - 51%;

		na podstawie biletów jednorazowych lub miesięcznych imiennych
5.	Inne osoby niepełnosprawne niezdolne do samodzielnej egzystencji	ulga 49% - pociągi osobowe i zwykła komunikacja autobusowa, poza tym - 37%; na podstawie biletów jednorazowych
6.	Osoby niewidome, jeśli nie są uznane za osoby niezdolne do samodzielnej egzystencji	ulga 37 %, na podstawie biletów jednorazowych lub miesięcznych imiennych

(*) Uprawnienie to obejmuje wyłącznie przejazd z miejsca zamieszkania lub miejsca pobytu do przedszkola, szkoły, szkoły wyższej, placówki opiekuńczo-wychowawczej, placówki oświatowo-wychowawczej, specjalnego ośrodka szkolno-wychowawczego, specjalnego ośrodka wychowawczego, ośrodka umożliwiającego dzieciom i młodzieży spełnianie obowiązku szkolnego i obowiązku nauki, ośrodka rehabilitacyjno-wychowawczego, domu pomocy społecznej, ośrodka wsparcia, zakładu opieki zdrowotnej, poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej, a także na turnus rehabilitacyjny – i z powrotem.

**Dokumenty poświadczające uprawnienia do korzystania z ulgowych przejazdów
środkami transportu publicznego:**

Lp.	Uprawnieni	Dokumenty
1.	Dzieci i młodzież dotknięte inwalidztwem lub niepełnosprawne	<p>1. Dla dzieci i młodzieży uczęszczających do przedszkola, szkoły, szkoły wyższej albo ośrodka lub placówki o charakterze oświatowym:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ legitymacja przedszkolna dla dziecka niepełnosprawnego, ○ legitymacja szkolna dla uczniów dotkniętych inwalidztwem lub niepełnosprawnych, ○ legitymacja szkolna lub studencka wraz z jednym z dokumentów wymienionych niżej (pkt2). <p>2. Dla dzieci i młodzieży nie uczęszczających do przedszkola, szkoły, szkoły wyższej albo ośrodka lub placówki o charakterze oświatowym:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ legitymacja osoby niepełnosprawnej, która nie ukończyła 16 roku życia wystawiona przez uprawniony organ, ○ legitymacja osoby niepełnosprawnej wystawiona przez uprawniony organ, ○ wypis z treści orzeczenia komisji lekarskiej do spraw inwalidztwa i zatrudnienia, stwierdzający zaliczenie do jednej z grup inwalidów, ○ orzeczenie lekarza orzecznika ZUS albo wypis z treści orzeczenia lub orzeczenia komisji lekarskiej ZUS stwierdzające częściową niezdolność do pracy, całkowitą niezdolność do pracy i niezdolność do samodzielnej egzystencji albo niezdolność do samodzielnej egzystencji. <p>Przy przejazdach do i z jednostek udzielających świadczeń zdrowotnych albo pomocy społecznej bądź organizujących turnusy rehabilitacyjne wraz z jednym z dokumentów, o których mowa w pkt 1) i 2) wymagane jest zaświadczenie określające odpowiednio: termin i miejsce badania, leczenia, konsultacji, zajęć rehabilitacyjnych, zajęć terapeutycznych albo pobytu w ośrodku wsparcia, domu pomocy społecznej lub na turnusie rehabilitacyjnym, potwierdzenie stawienia się na badania, konsultację, zajęcia rehabilitacyjne, zajęcia terapeutyczne.</p>

2.	Rodzice lub opiekunowie dzieci i młodzieży dotkniętej inwalidztwem lub niepełnosprawnej	Dokumenty dziecka określone powyżej – jeśli przejazd jest odbywany z dzieckiem. Zaświadczenie wydane przez przedszkole, szkołę, szkołę wyższą, ośrodek lub placówkę o charakterze oświatowym albo placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub zaświadczenie wydane przez placówkę zdrowotną, udzielającą pomocy społecznej, organizującą turnusy rehabilitacyjne – jeżeli przejazd jest odbywany po dziecko lub po jego odwiezieniu.
3.	Osoby niezdolne do samodzielnej egzystencji	<ul style="list-style-type: none"> • wypis z treści orzeczenia komisji lekarskiej ds. inwalidztwa i zatrudnienia o zaliczeniu do I grupy inwalidów; • wypis z treści orzeczenia wojskowej komisji lekarskiej lub komisji lekarskiej MSWiA o zaliczeniu do I grupy inwalidów; • orzeczenie lekarza orzecznika ZUS albo wypis z treści tego orzeczenia lub orzeczenie komisji lekarskiej ZUS stwierdzające całkowitą niezdolność do pracy i niezdolność do samodzielnej egzystencji albo niezdolność do samodzielnej egzystencji; • zaświadczenie ZUS stwierdzające zaliczenie wyrokiem sądu do I grupy inwalidów bądź uznanie niezdolności do samodzielnej egzystencji; • wypis z treści orzeczenia lekarza rzeczoznawcy KRUS lub wypis z treści orzeczenia komisji lekarskiej KRUS stwierdzający niezdolność do samodzielnej egzystencji; • zaświadczenie KRUS stwierdzające zaliczenie wyrokiem sądu do I grupy inwalidów bądź uznanie niezdolności do samodzielnej egzystencji; • legitymacja emeryta-rencisty wojskowego z wpisem o zaliczeniu do I grupy inwalidztwa lub stwierdzającym niezdolność do samodzielnej egzystencji; • legitymacja emeryta-rencisty policyjnego z wpisem o zaliczeniu do I grupy inwalidztwa lub stwierdzającym niezdolność do samodzielnej egzystencji; • legitymacja osoby niepełnosprawnej stwierdzająca znaczny stopień niepełnosprawności wystawiona przez uprawniony organ. <p>Dokumenty wymienione wyżej okazuje się wraz z dowodem osobistym lub innym dokumentem potwierdzającym tożsamość.</p>
4.	Osoby niewidome, które nie są uznane za osoby niezdolne	<ul style="list-style-type: none"> • dokumenty wymienione wyżej, stwierdzające całkowitą niezdolność do pracy albo inwalidztwo II grupy z powodu stanu narządu wzroku;

	do samodzielnej egzystencji	<ul style="list-style-type: none"> • legitymacja osoby niepełnosprawnej stwierdzająca umiarkowany stopień niepełnosprawności z powodu stanu narządu wzroku lub oznaczona symbolem przyczyny niepełnosprawności 04-O, wystawiona przez uprawniony organ.
5.	Przewodnik towarzyszący w podróży osobie niewidomej lub opiekun osoby niezdolnej do samodzielnej egzystencji	<ul style="list-style-type: none"> • Dla opiekuna lub przewodnika towarzyszącego w podróży osobie niezdolnej do samodzielnej egzystencji – jeden z dokumentów osoby niezdolnej do samodzielnej egzystencji, o których mowa w wierszu 3. tabelki. • Dla przewodnika lub opiekuna towarzyszącego w podróży osobie niewidomej albo dla psa przewodnika – jeden z dokumentów osoby niewidomej, o których mowa w wierszu 4. tabelki.

b. Ulgi komunikacyjne na przejazdy środkami komunikacji miejskiej.

Ustawa o uprawnieniach do ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego nie ma zastosowania do zasad obowiązujących w komunikacji miejskiej. Przewoźnicy komunikacji miejskiej stosują najczęściej zbliżone zasady udzielania uprawnień do przejazdów bezpłatnych i ulgowych dla osób niepełnosprawnych, jak te, które są stosowane w przejazdach środkami publicznego transportu zbiorowego. Zawsze jednak należy uzyskiwać szczegółowe informacje w tym zakresie u konkretnego przewoźnika.

Przykładowo: w Lublinie do bezpłatnych przejazdów środkami transportu miejskiego uprawnione są m.in. osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności wraz z opiekunem oraz osoby słabowidzące z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, zaś do przejazdów ulgowych - osoby niepełnosprawne z orzeczonym stopniem niepełnosprawności umiarkowanym lub lekkim.

W przypadku korzystania z uprawnień w tej dziedzinie przydatne jest posługiwanie się legitymacją osoby niepełnosprawnej wydaną przez powiatowy/miejski zespół ds. orzekania o stopniu niepełnosprawności.

W komunikacji miejskiej na podstawie odrębnych przepisów ulgi przysługują inwalidom wojennym i wojskowym (przejazdy bezpłatne) oraz studentom (ulga 50%).

c. Uprawnienia w ruchu drogowym

Podstawa prawna: ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 2012 poz. 1137, z późn. zm.), rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej: z dnia 25 czerwca 2014 r. w sprawie wzoru oraz trybu wydawania i zwrotu kart parkingowych (tekst jednolity: Dz. U. z 2016, poz. 1438) oraz z dnia 24 czerwca 2014 r. w sprawie wysokości opłaty za wydanie karty parkingowej oraz warunków dystrybucji blankietów kart parkingowych (Dz. U. z 2014, poz. 843).

Uprawnienia osób niepełnosprawnych w ruchu drogowym określa art. 8 ustawy Prawo o ruchu drogowym, który stanowi:

- Osoba niepełnosprawna o obniżonej sprawności ruchowej, kierująca pojazdem samochodowym oznaczonym kartą parkingową może nie stosować się do niektórych znaków drogowych dotyczących zakazu ruchu lub postoju, w zakresie określonym odpowiednim rozporządzeniem.
- Przepis ust. 1 stosuje się również do kierującego pojazdem przewożącego osobę o obniżonej sprawności ruchowej oraz do pracowników placówek zajmujących się opieką, rehabilitacją lub edukacją osób niepełnosprawnych pozostających pod opieką tych placówek.
- Karta parkingowa powinna być umieszczona za przednią szybą pojazdu samochodowego w sposób umożliwiający jej odczytanie.
- Kartę parkingową, za opłatą, wydaje starosta.
- Kartę parkingową osobie, o której mowa w ust. 1, wydaje się na podstawie wydanego przez zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności:
 1. orzeczenia o niepełnosprawności,
 2. orzeczenia o stopniu niepełnosprawności,
 3. orzeczenia o wskazaniach do ulg i uprawnień

- wraz ze wskazaniem, o którym mowa w art. 6b ust.3 pkt 9 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (tzn. ze wskazaniem dotyczącym spełniania przez osobę niepełnosprawną przesłanek obniżonej sprawności ruchowej, przy czym w przypadku osób niepełnosprawnych zaliczonych do lekkiego stopnia niepełnosprawności spełnienie tych przesłanek może zostać stwierdzone jedynie w przypadku ustalenia przyczyny niepełnosprawności oznaczonej symbolem 05-R (upośledzenie narządu ruchu) lub 10-N (choroba neurologiczna)).

- Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio w stosunku do kierujących pojazdami zaopatrzonymi w kartę parkingową wydaną za granicą.

Wzór Karty Parkingowej

Kartę parkingową może otrzymać osoba niepełnosprawna, która jest **zaliczona do znacznego albo umiarkowanego stopnia niepełnosprawności** albo osoba niepełnosprawna, która nie ukończyła 16 roku życia **i ma znacznie ograniczone możliwości samodzielnego poruszania się**, przy czym w przypadku osoby o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności „znacznie ograniczone możliwości samodzielnego poruszania się” mogą zostać stwierdzone jedynie w przypadku ustalenia przyczyny niepełnosprawności oznaczonej symbolem 04-O (choroby narządu wzroku), 05-R (upośledzenie narządu ruchu) lub 10-N (choroba neurologiczna).

Karty wydają powiatowe zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności na okres ważności orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, jednak nie dłużej niż na 5 lat, na pisemny wniosek osoby niepełnosprawnej. Do wniosku należy dołączyć zdjęcie o wymiarach 35x45 mm oraz dowód uiszczenia opłaty za wydanie karty parkingowej (21 zł).

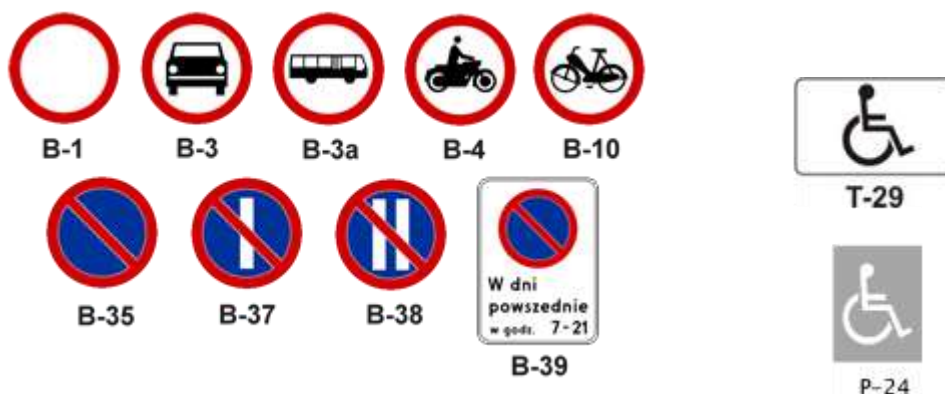
Najpóźniej z początkiem 2016 roku ma powstać centralna ewidencja kart parkingowych.

W/w nowelizacja Prawa o ruchu drogowym (Art. 2) wprowadza ponadto w ustawie Kodeks wykroczeń następujący zapis: **Kto, nie będąc do tego uprawnionym, posługuje się kartą parkingową, podlega karze grzywny do 3000 złotych albo karze nagany.**

Zgodnie z § 33 ust. 2 i 3 rozporządzenia Ministrów Infrastruktury oraz Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 lipca 2002 r. w sprawie znaków i sygnałów drogowych (Dz.U. Nr 170, poz. 1393, z późn. zm.) uprawniona osoba niepełnosprawna legitymująca się kartą parkingową, kierująca pojazdem samochodowym, oraz kierujący pojazdem przewożący taką osobę, mogą - pod

warunkiem zachowania szczególnej ostrożności - nie stosować się do zakazów wyrażonych znakami B-1, B-3, B-3a, B-10, B-35, B-37, B-38 i B-39, **chyba, że pod tymi znakami umieszczona jest tabliczka z napisem „Dotyczy także” i symbolem osoby niepełnosprawnej (T-29).**

Tabliczka T-29 umieszczona pod znakiem oznaczającym parking (D-18, D-18a lub D18b) oraz znak poziomy P-24 informują o miejscu postojowym przeznaczonym dla pojazdu samochodowego uprawnionej osoby niepełnosprawnej oraz dla kierującego pojazdem przewożącym taką osobę.

Karta parkingowa uprawnia osoby niepełnosprawne do parkowania na miejscach specjalnie wydzielonych i przeznaczonych dla tych osób oraz na miejscach wyznaczonych w strefie płatnego parkowania.

W związku z zaleceniem Rady UE nr 98/376/EC z 4 czerwca 1998r. w sprawie karty parkingowej dla osób niepełnosprawnych, posiadacz takiej karty może korzystać ze specjalnych miejsc parkingowych w każdym kraju Unii Europejskiej.

Zgodnie z [nowelizacją ustawy Prawo o ruchu drogowym z dnia 22 lipca 2010](#) (Dz.U. z 2010 Nr152, poz. 1018) pojazd nieoznakowany kartą parkingową pozostawiony w miejscu przeznaczonym dla pojazdu osoby niepełnosprawnej o obniżonej sprawności ruchowej, jest usuwany z drogi na koszt właściciela. W/w nowelizacja rozszerza także zakres dróg, na których obowiązuje Prawo o ruchu drogowym (a więc w szczególności specjalne przeznaczenie wydzielonych miejsc parkingowych) o tzw. "strefy ruchu", które obejmują drogi wewnętrzne.

d. Uprawnienia dotyczące wjazdu do lasów

Podstawa prawna: ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz.U. 2015 poz. 2100, z późn. zm.)

Zgodnie z art. 29 ust. 1 ustawy ruch pojazdem silnikowym, zaprzęgowym i motorowerem w lesie dozwolony jest jedynie drogami publicznymi, natomiast drogami leśnymi jest dozwolony tylko wtedy, gdy są one oznakowane drogowskazami dopuszczającymi ruch po tych drogach.

Nie dotyczy to inwalidów poruszających się pojazdami przystosowanymi do ich potrzeb. Osoby niepełnosprawne ruchowo nie mogą wjeżdżać pojazdami jedynie na tereny leśne objęte zakazem wstępu do lasu.

Stałym zakazem wstępu objęte są lasy stanowiące:

1. uprawy leśne do 4 m wysokości;
2. powierzchnie doświadczalne i drzewostany nasienne;
3. ostoje zwierząt;
4. źródła rzek i potoków;
5. obszary zagrożone erozją.

Nadleśniczy wprowadza okresowy zakaz wstępu do lasu stanowiącego własność Skarbu Państwa, w razie gdy:

1. wystąpiło zniszczenie albo znaczne uszkodzenie drzewostanów lub degradacja runa leśnego;
2. występuje duże zagrożenie pożarowe;
3. wykonywane są zabiegi gospodarcze związane z hodowlą, ochroną lasu lub pozyskaniem drewna.

Lasy objęte stałym lub okresowym zakazem wstępu oznacza się tablicami z napisem „zakaz wstępu” oraz wskazaniem przyczyny i terminu obowiązywania zakazu.

e. Uprawnienia w transporcie autobusowym, kolejowym i lotniczym wynikające z dokumentów Unii Europejskiej

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 181/2011 z dnia 16 lutego 2011 r. dotyczące praw pasażerów w transporcie autobusowym i autokarowym oraz zmieniające

rozporządzenie (WE) nr 2006/2004 (Dz. U. UE, L 55/1) ustanawia przepisy w zakresie transportu autobusowego i autokarowego dotyczące, w szczególności niedyskryminacji osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej sprawności ruchowej oraz obowiązkowej pomocy dla nich.

Szczegółowe zapisy rozporządzenia dotyczące niedyskryminacji osób niepełnosprawnych (art. 9 – 18) **mają zastosowanie do przewozów regularnych** o początku lub końcu w jednym z państw członkowskich UE. Zgodnie z tymi zapisami, muszą być zapewnione:

Prawo do transportu

Przewoźnicy nie mogą odmówić przyjęcia rezerwacji, wydania lub udostępnienia w inny sposób biletu, ani przyjęcia danej osoby na pokład pojazdu, ze względu na niepełnosprawność lub ograniczenie ruchowe. Osobom niepełnosprawnym i osobom o ograniczonej sprawności ruchowej rezerwacje oraz bilety oferowane są bez dodatkowych opłat.

Niezależnie od tego, przewoźnik może odmówić przyjęcia rezerwacji, wydania biletu, lub przyjęcia danej osoby na pokład, ze względu na niepełnosprawność lub ograniczenie ruchowe, w przypadku gdy konstrukcja pojazdu lub infrastruktura, w tym przystanki autobusowe i terminale, fizycznie uniemożliwiają wejście na pokład pojazdu, jego opuszczenie lub przewóz takiej osoby niepełnosprawnej w sposób bezpieczny i operacyjnie wykonalny. W takim przypadku przewoźnik zobowiązany jest do poinformowania danej osoby o wszelkich akceptowalnych alternatywnych usługach realizowanych przez danego przewoźnika.

W przypadku przewozów na trasach o długości ponad 250 km, jeżeli przewoźnik, odmawia przyjęcia rezerwacji osoby, wydania biletu lub przyjęcia jej na pokład ze względu na niepełnosprawność lub ograniczoną sprawność ruchową, osoba ta może zażądać, aby towarzyszyła jej inna, wybrana przez nią osoba będąca w stanie udzielić jej pomocy, tak aby nie miały już zastosowania kryteria uzasadniające odmowę przewoźnika. Taka osoba towarzysząca jest przewożona nieodpłatnie i jeżeli jest to wykonalne, ma miejsce siedzące obok osoby niepełnosprawnej lub osoby o ograniczonej sprawności ruchowej.

W przypadku przewozów na trasach o długości ponad 250 km, jeśli osobie niepełnosprawnej lub osobie o ograniczonej sprawności ruchowej, mającej rezerwację lub bilet, która zgłosiła fakt swojej niepełnosprawności co najmniej na 36 godzin przed planowanym wyjazdem, mimo wszystko

odmówiono przyjęcia na pokład ze względu na jej niepełnosprawność lub ograniczenie ruchowe, osobie tej i osobie towarzyszącej udzielającej pomocy oferuje się wybór pomiędzy:

- prawem do zwrotu kwoty zapłaconej za bilet oraz, w stosownych przypadkach, nieodpłatną powrotną usługą transportową do punktu rozpoczęcia podróży, określonego w umowie transportowej, w najwcześniejszym możliwym terminie

oraz

- z wyjątkiem przypadków, gdy nie jest to wykonalne – kontynuacją podróży lub zmianą trasy za pośrednictwem rozsądnej alternatywnej usługi transportowej do miejsca przeznaczenia określonego w umowie transportowej.

Brak wcześniejszego powiadomienia o niepełnosprawności nie ma wpływu na prawo do zwrotu kwoty zapłaconej za bilet.

Dostępność i informacja

Przy współpracy z organizacjami przedstawicielskimi osób niepełnosprawnych lub osób o ograniczonej sprawności ruchowej, przewoźnicy i podmioty zarządzające terminalami, ustanawiają niedyskryminacyjne warunki dostępu osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej sprawności ruchowej do transportu. Ww. warunki dostępu są publicznie udostępniane przez przewoźników i podmioty zarządzające terminalami fizycznie lub w internecie, na żądanie w przystępnych formatach, w tych samych językach, w których informacje są zazwyczaj udostępniane wszystkim pasażerom. Przy udzielaniu tych informacji szczególną uwagę zwraca się na potrzeby osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej sprawności ruchowej. Przewoźnicy zapewniają osobom niepełnosprawnym i osobom o ograniczonej sprawności ruchowej dostęp do podanych we właściwych i przystępnych formatach wszelkich istotnych informacji ogólnych na temat podróży i warunków przewozu, w tym, w stosownych przypadkach, na temat rezerwacji i informacji on-line. Informacje te są fizycznie rozprowadzane na żądanie pasażera.

Wyznaczanie terminali

Państwa członkowskie wyznaczają terminale autobusowe i autokarowe, w których udzielana jest pomoc dla osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej sprawności ruchowej.

Prawo do uzyskania pomocy w wyznaczonych terminalach i na pokładzie autobusów i autokarów

Przewoźnicy realizujący przewozy na dystansie co najmniej 250 km oraz podmioty zarządzające terminalami, w ramach zakresu swoich kompetencji, zapewniają w wyznaczonych terminalach nieodpłatnie pomoc i rozwiązania niezbędne, aby osoby niepełnosprawne i osoby o ograniczonej sprawności ruchowej mogły:

- poinformować o swoim przybyciu do terminalu i zwrócić się o pomoc w wyznaczonych punktach,
- przemieścić się z wyznaczonego punktu do stanowiska odprawy, poczekalni oraz miejsca wejścia na pokład pojazdu,
- wejść na pokład pojazdu, korzystając z wind, wózków inwalidzkich lub innej potrzebnej pomocy, odpowiednio do sytuacji,
- załadować swój bagaż,
- odebrać swój bagaż,
- opuścić pokład pojazdu,
- przewozić ze sobą w autobusie lub autokarze certyfikowanego psa przewodnika, udać się na swoje miejsce siedzące.

Przewoźnicy realizujący przewozy na dystansie co najmniej 250 km zapewniają na pokładzie autobusów i autokarów nieodpłatnie pomoc i rozwiązania niezbędne, aby podróżujące osoby niepełnosprawne i osoby o ograniczonej sprawności ruchowej mogły uzyskać istotne informacje o podróży w przystępnych formatach oraz opuścić pokład pojazdu podczas przerw w podróży, jeżeli na pokładzie pojazdu poza kierowcą jest inny personel.

Osoba niepełnosprawna lub o ograniczonej sprawności ruchowej powinna zgłosić przewoźnikowi potrzebę skorzystania z pomocy najpóźniej 36 godzin przed koniecznością udzielenia tej pomocy

oraz stawić się w wyznaczonym miejscu w czasie określonym przez przewoźnika lub nie później niż 30 minut przed opublikowanym czasem odjazdu.

Szkolenie

Przewoźnicy oraz, w stosownych przypadkach, podmioty zarządzające terminalami ustanawiają procedury szkolenia w zakresie niepełnosprawności i zapewniają, aby:

- ✓ ich personel, w tym kierowcy, którzy bezpośrednio zajmują się podróżnymi lub kwestiami związanymi z podróżnymi, przeszli szkolenie uświadamiające na temat niepełnosprawności, obejmujące:
 - odpowiednią wiedzę o pasażerach z upośledzeniami fizycznymi, sensorycznymi (słuchu i wzroku), ukrytymi lub w zakresie uczenia się oraz odpowiednie reagowanie na takie osoby, w tym umiejętność rozróżniania możliwości osób, których sprawność ruchowa, orientacja lub zdolność komunikacji mogą być ograniczone,
 - bariery, w obliczu których stoją osoby niepełnosprawne i osoby o ograniczonej sprawności ruchowej, w tym bariery w zakresie postaw, bariery środowiskowe/fizyczne i organizacyjne,
 - wiedzę na temat certyfikowanego psa przewodnika, w tym zadania i potrzeby psa przewodnika,
 - reagowanie w nieoczekiwanych sytuacjach,
 - umiejętności interpersonalne oraz metody komunikowania się z osobami głuchymi i niedosłyszącymi, osobami niedowidzącymi, osobami z upośledzeniem mowy i osobami z upośledzeniem w zakresie uczenia się,
 - ostrożne obsługiwanie, w sposób pozwalający uniknąć uszkodzeń, wózków inwalidzkich oraz innego sprzętu służącego do poruszania się (dla całego personelu odpowiedzialnego za zajmowanie się bagażem).

- ✓ personel przewoźników, realizujących przewozy na dystansie co najmniej 250 km, poza kierowcami, w tym pracownicy zatrudnieni przez jakąkolwiek inną stronę wykonującą, udzielający bezpośredniej pomocy osobom niepełnosprawnym i osobom o ograniczonej sprawności ruchowej powinien przejść dodatkowo szkolenie obejmujące:

- umiejętności udzielania użytkownikom wózków inwalidzkich pomocy w przemieszczaniu się na wózek i z wózka,
- umiejętności udzielania pomocy osobom niepełnosprawnym i osobom o ograniczonej sprawności ruchowej podróżującym z certyfikowanym psem przewodnikiem, w tym rola i potrzeby takich psów,
- techniki pomagania osobom z upośledzeniem wzroku oraz obchodzenia się z certyfikowanymi psami przewodnikami i ich przewozu,
- zapoznanie się z rodzajami sprzętu, który może być wykorzystywany przez osoby niepełnosprawne i osoby o ograniczonej sprawności ruchowej, a także umiejętność obchodzenia się z takim sprzętem,
- użycie sprzętu umożliwiającego wejście na pokład pojazdu i opuszczenie go oraz znajomość właściwych procedur pomocy przy wsiadaniu na pokład pojazdu i opuszczaniu go, zapewniających bezpieczeństwo i godność osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej sprawności ruchowej,
- zrozumienie potrzeby niezawodnej i profesjonalnej pomocy; jak również świadomość, że niektóre osoby niepełnosprawne mogą doświadczać podczas podróży poczucia bezbronności ze względu na zależność od udzielenia pomocy,
- znajomość zasad pierwszej pomocy.

Odszkodowanie za wózki inwalidzkie i inny sprzęt służący do poruszania się

Przewoźnicy i podmioty zarządzające terminalami odpowiadają za spowodowaną przez siebie utratę lub uszkodzenie wózków inwalidzkich, innego sprzętu służącego do poruszania się lub urządzeń pomocniczych. Utrata lub uszkodzenie podlegają odszkodowaniu ze strony przewoźnika lub podmiotu zarządzającego terminalem odpowiedzialnych za tę utratę lub uszkodzenie. Odszkodowanie to jest równe kosztowi zastąpienia lub naprawy utraconego lub uszkodzonego sprzętu lub urządzeń.

Przewoźnicy, realizujący przewozy na dystansie co najmniej 250 km, w razie potrzeby podejmują wszelkie działania mające na celu szybkie zapewnienie tymczasowego sprzętu lub urządzeń zastępczych. Wózki inwalidzkie, inny sprzęt służący do poruszania się lub urządzenia pomocnicze powinny mieć w miarę możliwości właściwości techniczne i funkcjonalne, które są podobne do właściwości utraconego lub uszkodzonego sprzętu lub urządzeń.

Wykonując ww. prawo Unii Europejskiej, Sejm RP uchwalił ustawę z dnia 20 lutego 2015r. o zmianie ustawy o transporcie drogowym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015, poz. 390).

W ustawie o transporcie drogowym dodany został, m.in., art. 8a, gdzie określa się **zasady wyznaczania dworców autobusowych, w których jest udzielana pomoc osobom niepełnosprawnym i osobom o ograniczonej sprawności ruchowej**. Dworce takie, zarządzane przez jednostki samorządu terytorialnego, muszą znajdować się **w miastach liczących powyżej 50 000 mieszkańców, oraz z których rocznie odjeżdża powyżej 500 000 pasażerów**. Ustawa określa też **zasady uznawania skarg i sankcje dla samorządów z tytułu uznanych skarg na nieprzestrzeganie zapisów Rozporządzenia 181/2011 UE w zakresie przystosowania ww. dworców autobusowych do obsługi pasażerów z niepełnosprawnościami**. Ponadto, **począwszy od 1 stycznia 2016, wymogi Rozporządzenia 181/2011 UE będą też musieli spełniać organizatorzy turystyki i przewoźnicy turystyczni**.

✓ Rozporządzenie (WE) nr 1371/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 dotyczące praw i obowiązków pasażerów w ruchu kolejowym (Dz .U. UE. L 315/14) stanowi, iż **osoby niepełnosprawne i osoby o ograniczonej sprawności ruchowej mają takie samo jak wszyscy inni obywatele prawo do swobodnego przemieszczania się, swobodnego wyboru i niedyskryminacji**.

Należy między innymi zwrócić szczególną uwagę na przekazywanie osobom niepełnosprawnym oraz osobom o ograniczonej sprawności ruchowej informacji na temat dostępności przewozów kolejowych, warunków dostępu do taboru kolejowego i wyposażenia w pociągach. W celu możliwie najlepszego przekazywania informacji o opóźnieniach pasażerom dotkniętym niepełnosprawnością sensoryczną, należy skorzystać w razie potrzeby z systemów informacji wizualnej i głosowej.

Osoby niepełnosprawne i osoby o ograniczonej sprawności ruchowej powinny mieć możliwość zakupu biletu w pociągu bez dodatkowych opłat.

Przedsiębiorstwa kolejowe i zarządcy stacji powinni uwzględniać potrzeby osób niepełnosprawnych lub osób o ograniczonej sprawności ruchowej, w celu zapewnienia dostępności wszystkich budynków i całego taboru poprzez stopniową eliminację barier fizycznych i przeszkód

funkcjonalnych - przy zakupie nowego wyposażenia, przeprowadzaniu prac budowlanych lub istotnych prac remontowych.

W szczególności, muszą być zagwarantowane (na mocy art. 19 – 23 i 25 cytowanego rozporządzenia):

Prawo do przewozu.

Przedsiębiorstwa kolejowe i zarządcy stacji, przy aktywnym udziale przedstawicieli organizacji osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej sprawności ruchowej, określają niedyskryminujące zasady dotyczące korzystania z przewozu przez osoby niepełnosprawne i osoby o ograniczonej sprawności ruchowej.

Osobom niepełnosprawnym i osobom o ograniczonej sprawności ruchowej rezerwacje oraz bilety oferowane są bez dodatkowych opłat. Przedsiębiorstwo kolejowe, sprzedawca biletów lub operator turystyczny nie mogą odmówić osobie niepełnosprawnej lub osobie o ograniczonej sprawności ruchowej dokonania rezerwacji lub wystawienia biletu ani żądać, aby osobie tej towarzyszyła inna osoba, chyba że jest to absolutnie konieczne w celu zapewnienia zgodności z zasadami dostępu, o których mowa w ust. 1.

Informacja dla osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej sprawności ruchowej.

Na żądanie, przedsiębiorstwo kolejowe, sprzedawca biletów lub operator turystyczny udzielają osobom niepełnosprawnym i osobom o ograniczonej sprawności ruchowej informacji o dostępności przewozów kolejowych oraz o warunkach dostępu do taboru kolejowego i pomieszczeń w pociągach oraz informują osoby niepełnosprawne i osoby o ograniczonej sprawności ruchowej o udogodnieniach w pociągu.

Dostępność.

3. Przedsiębiorstwo kolejowe i zarządca stacji zapewniają dostępność stacji, peronów, taboru kolejowego i innych pomieszczeń dla osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej sprawności ruchowej.
 - W przypadku braku personelu towarzyszącego w pociągu lub personelu na stacji przedsiębiorstwo kolejowe lub zarządca stacji podejmuje wszelkie racjonalne starania w

celu zapewnienia osobom niepełnosprawnym i osobom o ograniczonej sprawności ruchowej dostępu do podróży.

Pomoc na stacjach kolejowych.

- Osobom niepełnosprawnym lub osobom o ograniczonej sprawności ruchowej, które odjeżdżają ze stacji kolejowej, na której obecny jest personel, przejeżdżają przez nią lub przyjeżdżają na nią, zarządca stacji zapewnia nieodpłatnie pomoc w taki sposób, aby osoby te były w stanie wsiąść do odjeżdżającego pociągu, przesiąść się do pociągu skomunikowanego lub wysiąść z pociągu przyjeżdżającego, na przejazd, na który zakupiły bilet.
- Państwa członkowskie mogą przewidzieć odstępstwo od ust. 1 w przypadku osób podróżujących połączeniami na podstawie umowy o świadczenie usług publicznych zawartej zgodnie z obowiązującym prawem wspólnotowym, pod warunkiem że właściwe organy zapewnią alternatywne środki lub ustalenia gwarantujące równoważny lub wyższy poziom dostępu do usług transportowych.
- Na stacjach, na których nie ma personelu, przedsiębiorstwo kolejowe lub zarządca stacji zapewnia wywieszanie łatwo dostępnej informacji dotyczącej najbliższej stacji, na której obecny jest personel oraz bezpośrednio dostępnej pomocy dla osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej sprawności ruchowej.

Pomoc w pociągu.

Przedsiębiorstwo kolejowe zapewnia osobie niepełnosprawnej oraz osobie o ograniczonej sprawności ruchowej nieodpłatną pomoc w pociągu oraz podczas wsiadania i wysiadania. Pomoc w pociągu oznacza wszelkie racjonalne starania w celu zaoferowania pomocy osobie niepełnosprawnej lub osobie o ograniczonej sprawności ruchowej, aby umożliwić jej dostęp do takich samych usług w pociągu jak pozostałym pasażerom, w przypadku gdy poziom niepełnosprawności ruchowej utrudnia powyższej osobie samodzielne i bezpieczne korzystanie z takich usług.

Odszkodowanie za sprzęt osób o ograniczonej sprawności ruchowej.

Jeżeli przedsiębiorstwo kolejowe odpowiedzialne jest za całkowitą lub częściową utratę albo uszkodzenie sprzętu osób niepełnosprawnych lub osób o ograniczonej sprawności ruchowej służącego im do poruszania się lub innego specjalistycznego sprzętu używanego przez takie osoby,

ograniczenia finansowe nie mają zastosowania. Dostosowując się do w/w przepisów, zarówno przewoźnicy ogólnopolscy,

jak i regionalni, zamieszczają na swoich stronach internetowych informacje dla osób niepełnosprawnych.

Na stronie Przewozów Regionalnych można również znaleźć wykaz dworców kolejowych dostosowanych do obsługi osób niepełnosprawnych, wykaz peronów z dostępnością dla osób niepełnosprawnych i o ograniczonej możliwości poruszania się oraz wykaz kas biletowych wyposażonych w wideotelefony z systemem tłumacza języka migowego i angielskiego.

rekomendacje Prezesa Urzędu Transportu Kolejowego

dotyczące obsługi osób o ograniczonej możliwości poruszania się na rynku pasażerskich usług kolejowych

- Rozporządzenie (WE) nr 1107/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 roku w sprawie praw osób niepełnosprawnych oraz osób o ograniczonej sprawności ruchowej podróżujących drogą lotniczą (Dz. U. UE L 204/1) ustanawia **zasady ochrony i udzielania pomocy osobom niepełnosprawnym oraz osobom o ograniczonej sprawności ruchowej, podróżującym drogą lotniczą**, zarówno w celu zapewnienia im ochrony przed dyskryminacją, jak i w celu zapewnienia, że zostanie im udzielona pomoc i dotyczy przewozów pasażerskich rozpoczynających się, kończących się lub z przesiadką w porcie lotniczym znajdującym się na terytorium państwa członkowskiego Unii Europejskiej.

Zgodnie z tym rozporządzeniem, przewoźnik lotniczy lub jego przedstawiciel **nie mogą**, ze względu na niepełnosprawność, **odmówić**:

- przyjęcia rezerwacji na lot,
- zabrania na pokład osoby niepełnosprawnej pod warunkiem, że osoba ta posiada ważny bilet i rezerwację,

chyba, że zagraża to wymogom bezpieczeństwa ustanowionym prawem międzynarodowym, wspólnotowym lub krajowym lub ustanowionym przez organ, który wydał danemu

przewoźnikowi lotniczemu certyfikat, bądź jeśli rozmiar samolotu lub jego drzwi czynią fizycznie niemożliwym wprowadzenie na pokład lub przewóz osoby niepełnosprawnej.

W przypadku odmowy przyjęcia rezerwacji z powyższych przyczyn, przewoźnik lotniczy lub jego przedstawiciel podejmują należyte starania w celu zaproponowania danej osobie możliwego do zaakceptowania rozwiązania alternatywnego.

Osoba niepełnosprawna, której odmówiono wstępu na pokład ze względu na jej niepełnosprawność, a także osoba jej towarzysząca, mają prawo do zwrotu kosztów lub zmiany planu podróży. Prawo do skorzystania z możliwości lotu powrotnego lub zmiany planu podróży uzależnione jest od spełnienia wszystkich wymogów bezpieczeństwa.

Przewoźnik lotniczy, jego przedstawiciel lub organizator wycieczek mogą wymagać, aby osobie niepełnosprawnej towarzyszyła inna osoba zdolna do udzielenia niezbędnej pomocy tej osobie, jeśli jest to podyktowane względami bezpieczeństwa.

Przewoźnik lotniczy lub jego przedstawiciel udostępnia publicznie, w dostępnych formach i przynajmniej w tych samych językach, co informacje udostępnione innym pasażerom, zasady bezpieczeństwa, które stosuje do przewozu osób niepełnosprawnych, jak również wszelkie ograniczenia dotyczące ich przewozu lub przewozu sprzętu do poruszania się ze względu na rozmiary samolotu.

Na mocy omawianego rozporządzenia powinno być też zagwarantowane **prawo do pomocy w portach lotniczych:**

- ✓ Po przybyciu osoby niepełnosprawnej lub osoby o ograniczonej sprawności ruchowej do portu lotniczego, z którego osoba ta odbędzie podróż drogą lotniczą, organ zarządzający portem lotniczym jest odpowiedzialny za zapewnienie udzielenia pomocy w taki sposób, aby ta osoba mogła skorzystać z lotu, na który ma rezerwację, **pod warunkiem że szczególne potrzeby tej osoby w zakresie pomocy zostaną zgłoszone danemu przewoźnikowi lotniczemu lub jego przedstawicielowi co najmniej czterdzieści osiem godzin przed opublikowaną godziną odlotu.** Zgłoszenie dotyczy również lotu powrotnego, jeżeli na dalszy lot i lot powrotny została zawarta umowa z tym samym przewoźnikiem lotniczym.

1. W przypadku gdy wymagane jest użycie certyfikowanego psa przewodnika, należy to uwzględnić, pod warunkiem że takie zgłoszenie zostało przedstawione przewoźnikowi lotniczemu lub jego przedstawicielowi zgodnie z mającymi zastosowanie przepisami krajowymi dotyczącymi przewożenia psów przewodników na pokładzie samolotu, w przypadku gdy przepisy takie istnieją.
- ✓ Jeżeli nie dokonano żadnego zgłoszenia zgodnie z ust. 1, organ zarządzający podejmuje wszelkie należyte starania w celu udzielenia pomocy w taki sposób, aby dana osoba mogła skorzystać z lotu, na który ma rezerwację.
- ✓ Przepisy ust. 1 stosuje się, pod warunkiem, że:
 - dana osoba stawi się do odprawy:
 - o godzinie określonej z góry na piśmie (w tym również za pomocą środków elektronicznych) przez przewoźnika lub,
 - jeżeli nie jest określona godzina, nie później niż jedną godzinę przed opublikowaną godziną odlotu, lub
 - dana osoba dotrze do punktu wyznaczonego w granicach portu lotniczego, w którym osoby niepełnosprawne lub osoby o ograniczonej sprawności ruchowej mogą z łatwością powiadomić o swoim przybyciu do portu lotniczego i zwrócić się o pomoc
 - o godzinie określonej z góry na piśmie (w tym również za pomocą środków elektronicznych) przez przewoźnika lotniczego, lub
 - jeżeli nie jest określona godzina, nie później niż dwie godziny przed opublikowaną godziną odlotu.
- ✓ W przypadku gdy osoba niepełnosprawna lub osoba o ograniczonej sprawności ruchowej przemieszcza się tranzytem przez port lotniczy, do którego stosuje się niniejsze rozporządzenie lub jeżeli dla tej osoby przewoźnik lotniczy dokonał zmiany rezerwacji na inny lot, organ zarządzający jest odpowiedzialny za zapewnienie udzielenia pomocy w taki sposób, aby zainteresowana osoba mogła skorzystać z lotu, na który ma rezerwację.
- ✓ Po przybyciu drogą lotniczą osoby niepełnosprawnej lub osoby o ograniczonej sprawności ruchowej do portu lotniczego, do którego stosuje się niniejsze rozporządzenie, organ zarządzający portem lotniczym jest odpowiedzialny za zapewnienie udzielenia pomocy w taki sposób, aby osoba ta mogła dotrzeć do punktu swojego wylotu z portu lotniczego.

- ✓ Udzielana pomoc jest w miarę możliwości dostosowana do szczególnych potrzeb poszczególnych pasażerów.

8.7. Dostępność budynków i dróg publicznych

Podstawa prawna: ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 poz. 290), rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. z 2015 poz. 1422), ustawa z dnia 21 marca 1985 o drogach publicznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 poz. 1440) oraz rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie (Dz. U. z 2016 poz. 124).

Wyżej wymienione dokumenty dużo miejsca poświęcają zagadnieniu dostępności infrastruktury publicznej dla osób z niepełnosprawnościami. I tak:

- zgodnie z art.5, ust.1, p.4 Prawa Budowlanego, każdy obiekt budowlany wraz ze związanymi z nim urządzeniami budowlanymi **należy**, biorąc pod uwagę przewidywany okres użytkowania, **projektować i budować** w sposób określony w przepisach, w tym techniczno-budowlanych, oraz zgodnie z zasadami wiedzy technicznej, **zapewniając niezbędne warunki do korzystania z obiektów użyteczności publicznej i mieszkaniowego budownictwa wielorodzinnego przez osoby niepełnosprawne, w szczególności poruszające się na wózkach inwalidzkich.** Warunki techniczne, jakim powinny odpowiadać obiekty budowlane i ich usytuowanie, uwzględniające wymagania, o których mowa w art. 5 określa, w drodze rozporządzenia,
 - minister właściwy do spraw budownictwa, gospodarki przestrzennej i mieszkaniowej dla budynków oraz związanych z nimi urządzeń;
 - właściwi ministrowie, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw budownictwa, gospodarki przestrzennej i mieszkaniowej - dla innych obiektów budowlanych.
- zgodnie z art.9, ust.1 Prawa Budowlanego, w przypadkach szczególnie uzasadnionych dopuszcza się odstępstwo od przepisów techniczno-budowlanych, które to odstępstwo nie może jednak powodować - w stosunku do obiektów użyteczności publicznej i

mieszkaniowego budownictwa wielorodzinnego – ograniczenia dostępności dla osób niepełnosprawnych.

- zgodnie z art. 34, ust. 3. p.2, **projekt budowlany** obiektów użyteczności publicznej i mieszkaniowego budownictwa wielorodzinnego **powinien zawierać opis dostępności dla osób niepełnosprawnych**;
- zgodnie z art. 36a, ust. 5, nieistotne odstępianie od zatwierdzonego projektu budowlanego lub innych warunków pozwolenia na budowę nie wymaga uzyskania decyzji o zmianie pozwolenia na budowę i jest dopuszczalne, o ile nie dotyczy, m.in., zapewnienia warunków niezbędnych do korzystania z tego obiektu przez osoby niepełnosprawne;
- zgodnie z art. 59a, obowiązkowa kontrola budowy, którą właściwy organ (tzn. powiatowy lub wojewódzki inspektor nadzoru budowlanego) przeprowadza na wezwanie inwestora, obejmuje m.in. sprawdzenie - w stosunku do obiektu użyteczności publicznej i budynku mieszkalnego wielorodzinnego - zapewnienia warunków niezbędnych do korzystania z tego obiektu przez osoby niepełnosprawne, w szczególności poruszające się na wózkach inwalidzkich.

Ponadto - zgodnie z art. 29, ust.1, p.18 Prawa Budowlanego - **budowa pochylni przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych nie wymaga pozwolenia na budowę.**

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury szczegółowo określa warunki techniczne, jakim powinny odpowiadać budynki oraz związane z nimi urządzenia - także pod kątem ich dostępności dla osób niepełnosprawnych. I tak:

Zgodnie z § 16, ust.1 tego rozporządzenia, do wejść do budynku mieszkalnego wielorodzinnego, zamieszkania zbiorowego i użyteczności publicznej powinny być doprowadzone **utwardzone dojścia** o szerokości minimalnej 1,5 m, przy czym co najmniej jedno dojście powinno zapewniać osobom niepełnosprawnym dostęp do całego budynku lub tych jego części, z których osoby te mogą korzystać. Wymaganie dostępności osób niepełnosprawnych, o którym mowa w ust. 1, nie dotyczy budynków na terenach zamkniętych, a także budynków w zakładach karnych, aresztach śledczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich oraz budynków w zakładach pracy, nie będących zakładami pracy chronionej, z wyjątkiem budynków użyteczności publicznej.

Zgodnie z §18 cytowanego rozporządzenia, zagospodarowując działkę budowlaną, należy urządzić - stosownie do jej przeznaczenia i sposobu zabudowy - miejsca postojowe dla samochodów

użytkowników stałych i przebywających okresowo, w tym również **miejsca postojowe dla samochodów, z których korzystają osoby niepełnosprawne**. Liczbę i sposób urządzenia miejsc postojowych należy dostosować do wymagań ustalonych w decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, z uwzględnieniem potrzebnej liczby miejsc, z których korzystają osoby niepełnosprawne.

Zgodnie z §20 rozporządzenia, miejsca postojowe dla samochodów, z których korzystają wyłącznie osoby niepełnosprawne, mogą być usytuowane w odległości nie mniejszej niż 5 m od okien budynku mieszkalnego wielorodzinnego i zamieszkania zbiorowego oraz zbliżone bez żadnych ograniczeń do innych budynków. Miejsca te wymagają odpowiedniego oznakowania.

Zgodnie z §21, ust. 1, stanowiska postojowe dla samochodów osobowych powinny mieć co najmniej szerokość 2,3 m i długość 5 m, przy czym dla samochodów użytkowanych przez osoby niepełnosprawne szerokość stanowiska powinna wynosić co najmniej 3,6 m i długość 5 m, a w przypadku usytuowania wzdłuż jezdni - długość co najmniej 6 m i szerokość co najmniej 3,6 m, z możliwością jej ograniczenia do 2,3 m w przypadku zapewnienia możliwości korzystania z przylegającego dojścia lub ciągu pieszo-jezdnego.

Zgodnie z §22, ust. 4, **miejsca do gromadzenia odpadów stałych** przy budynkach wielorodzinnych powinny być dostępne dla osób niepełnosprawnych. Natomiast **komora wysypowa** w budynku powinna mieć drzwi o szerokości co najmniej 0,8 m, umieszczone w sposób umożliwiający dostęp tym osobom (§129).

Zgodnie z §40, ust. 1, w zespole budynków wielorodzinnych należy, stosownie do potrzeb użytkowych, przewidzieć **plac zabaw dla dzieci i miejsca rekreacyjne** dostępne dla osób niepełnosprawnych.

Zgodnie z §42, ust. 2, **furtki w ogrodzeniu** przy budynkach mieszkalnych wielorodzinnych i budynkach użyteczności publicznej nie mogą utrudniać dostępu do nich osobom niepełnosprawnym poruszającym się na wózkach inwalidzkich.

Zgodnie z §54 i §55 rozporządzenia Ministra Infrastruktury, w **budynku** mieszkalnym wielorodzinnym, budynku zamieszkania zbiorowego oraz budynku użyteczności publicznej, wyposażanym w **dźwigi**, należy zapewnić **dojazd z poziomu terenu i dostęp na wszystkie kondygnacje użytkowe osobom niepełnosprawnym**.

Kabina dźwigu osobowego dostępna dla osób niepełnosprawnych powinna mieć szerokość co najmniej 1,1 m i długość 1,4 m, poręczę na wysokości 0,9 m oraz tablicę przyzywową na wysokości od 0,8 m do 1,2 m w odległości nie mniejszej niż 0,5 m od naroża kabiny z dodatkowym oznakowaniem dla osób niewidomych i informacją głosową (§193, ust. 2a).

Zgodnie z §55, w **budynku mieszkalnym wielorodzinnym niewyposażonym w dźwigi należy wykonać pochylnię lub zainstalować odpowiednie urządzenie techniczne, umożliwiające dostęp osobom niepełnosprawnym do mieszkań położonych na pierwszej kondygnacji** nadziemnej oraz do kondygnacji podziemnej zawierającej miejsca postojowe dla samochodów osobowych. W niskim budynku zamieszkania zbiorowego i użyteczności publicznej, niewymagających wyposażenia w dźwigi, należy zainstalować urządzenia techniczne zapewniające osobom niepełnosprawnym dostęp na kondygnacje z pomieszczeniami użytkowymi, z których mogą korzystać. Nie dotyczy to budynków koszarowych, zakwaterowania w zakładach karnych, aresztach śledczych oraz w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich.

Zgodnie z §61 i §62 cytowanego rozporządzenia, położenie **drzwi wejściowych do budynku** oraz kształt i wymiary pomieszczeń wejściowych powinny umożliwiać dogodne warunki ruchu, w tym również osobom niepełnosprawnym. W wejściach do budynku i ogólnodostępnych pomieszczeń użytkowych mogą być zastosowane drzwi obrotowe lub wahadłowe, pod warunkiem usytuowania przy nich drzwi rozwieranych lub rozsuwanych, przystosowanych do ruchu osób niepełnosprawnych.

Zgodnie z §70, **maksymalne nachylenie pochylni** związanych z budynkiem, przeznaczonych do ruchu pieszego i dla osób niepełnosprawnych poruszających się przy użyciu wózka inwalidzkiego, nie może przekraczać: przy wysokości do 0,15 m - 15%, przy wysokości do 0,5 m - 8% na zewnątrz i 10% wewnątrz budynku lub pod dachem oraz przy wysokości ponad 0,5 m - 6% na zewnątrz i 8% wewnątrz budynku lub pod dachem. Przy tym pochylnie takie o długości ponad 9 m powinny być podzielone na krótsze odcinki, przy zastosowaniu spoczników o dł. co najmniej 1,4 m.

Ponadto, zgodnie z § 71, pochylnie przeznaczone dla osób niepełnosprawnych powinny mieć szerokość płaszczyzny ruchu 1,2 m, krawężniki o wysokości co najmniej 0,07 m i obustronne poręczę. Długość poziomej płaszczyzny ruchu na początku i na końcu pochylni powinna wynosić co najmniej 1,5 m. Powierzchnia spocznika przy pochylni powinna mieć wymiary co najmniej 1,5 x 1,5 m poza polem otwierania skrzydła drzwi wejściowych do budynku.

§71, ust. 4 cytowanego rozporządzenia nakazuje również, aby krawędzie stopni schodów w budynkach mieszkalnych wielorodzinnych i użyteczności publicznej wyróżniały się kolorem kontrastującym z kolorem posadzki.

Zgodnie z §86, ust. 1 rozporządzenia Ministra Infrastruktury, w budynku, na kondygnacjach dostępnych dla osób niepełnosprawnych, **co najmniej jedno z ogólnodostępnych pomieszczeń higieniczno-sanitarnych powinno być przystosowane** dla tych osób przez:

- zapewnienie przestrzeni manewrowej o wymiarach co najmniej 1,5 x 1,5 m, - stosowanie w tych pomieszczeniach i na trasie dojazdu do nich drzwi bez progów,
- zainstalowanie odpowiednio przystosowanej, co najmniej jednej miski ustępowej i umywalki, a także jednego natrysku, jeżeli ze względu na przeznaczenie przewiduje się w budynku takie urządzenia,
- zainstalowanie uchwytów ułatwiających korzystanie z urządzeń higieniczno-sanitarnych.

W ustępie publicznym co najmniej jedna kabina powinna być przystosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych, zgodnie z powyższymi wymogami (§87, ust. 6).

Stanowiska postojowe w garażu, przeznaczone dla samochodów, z których korzystają osoby niepełnosprawne, powinny mieć zapewniony dojazd na wózku inwalidzkim z drogi manewrowej do drzwi samochodu co najmniej z jednej strony, o szerokości nie mniejszej niż 1,2 m. Należy je sytuować na poziomie terenu lub na kondygnacjach dostępnych dla tych osób z odpowiednich pochylni. W garażu wielopoziomowym lub stanowiącym kondygnację w budynku mieszkalnym wielorodzinnym oraz budynku użyteczności publicznej należy zainstalować urządzenia dźwigowe lub inne urządzenia podnośne umożliwiające transport pionowy osobom niepełnosprawnym poruszającym się na wózkach inwalidzkich na inne kondygnacje, które wymagają dostępności dla tych osób. (§104, ust. 4 oraz §105, ust. 4 i 5)

Okna w pomieszczeniach przewidzianych do korzystania przez osoby niepełnosprawne powinny mieć urządzenia przeznaczone do ich otwierania, usytuowane nie wyżej niż 1,2 m nad poziomem podłogi (§299, ust. 5).

Ponadto §66–70 oraz §298 rozporządzenia Ministra Infrastruktury określają w sposób szczegółowy warunki techniczne, jakim muszą odpowiadać schody i balustrady.

Każdy obywatel ma prawo, po stwierdzeniu niedostosowania budynku do w/w przepisów, zawiadomić o tym fakcie (na piśmie) starostę i/lub powiatowego inspektora nadzoru budowlanego.

DROGI PUBLICZNE i ich otoczenie także muszą spełniać warunki techniczne umożliwiające korzystanie z nich przez osoby z niepełnosprawnościami. Dotyczące tego faktu zapisy zawiera Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej, począwszy od ogólnego sformułowania w §1, ust. 3.3.

Zgodnie z §44, **pochylenie podłużne chodnika** lub samodzielnego ciągu pieszego nie powinno przekraczać 6%. **Urządzenia na chodniku**, w szczególności podpory znaków drogowych, słupy oświetleniowe należy tak usytuować, aby nie utrudniały użytkowania chodnika, w tym przez osoby niepełnosprawne. Użytkowania chodników nie może też utrudniać usytuowanie drzew w pasie drogowym (§53, ust.2).

W obrębie miejsc obsługi podróżnych przy drogach publicznych, w każdym zespole stanowisk postojowych dla samochodów osobowych powinny być zapewnione nie mniej niż dwa **stanowiska postojowe dla samochodów osób niepełnosprawnych**, specjalnie oznakowane i usytuowane blisko wejść do budynków użyteczności publicznej (§115, ust.4). **Uskok** o wysokości od 2 cm do 15 cm **między chodnikiem a jezdnią** lub innym urządzeniem użytkowanym przez osoby niepełnosprawne powinien być wyposażony w rampę o szerokości co najmniej 0,90 m i pochyleniu nie większym niż 15%. Przy uskokach większych niż 15 cm powinny być stosowane pochylnie (§115, ust.5). Stanowisko postojowe dla samochodu osoby niepełnosprawnej powinno mieć wymiary nie mniejsze niż 4,50 x 3,60 m (§116, ust.4).

Rampa łącząca peron przystanku tramwajowego z przejściem dla pieszych w poziomie jezdni powinna mieć szerokość równą peronowi i pochylenie nie większe niż 8%, dla umożliwienia korzystania z peronu przez osoby niepełnosprawne (§120, ust.4).

W obrębie **przejścia dla pieszych**, na połączeniu chodnika z jezdnią, należy wykonać rampę o szerokości nie mniejszej niż 0,9 m i pochyleniu nie większym niż 15%. Dojście do bezkolizyjnego przejścia dla pieszych (tunel lub kładka) powinno być wyposażone w pochylnie, jeżeli przejście dostosowane do osób niepełnosprawnych jest w odległości większej niż 200 m (§127, ust.11 i 13).

Ponadto, na mocy ustawy o drogach publicznych, pojazdy zaopatrzone w kartę parkingową są **zwolnione z opłat za przeprawy promowe** na drogach publicznych (art. 13, ust. 4, p. Zgodnie z tą ustawą, w **strefie płatnego parkowania** muszą być wyznaczone miejsca dla pojazdów zaopatrzonych w kartę parkingową (art. 13b, ust. 6, p.1), zaś zgodnie z art. 12a, wyznaczając na drogach publicznych, w strefach zamieszkania i w strefach ruchu miejsca przeznaczone na postój pojazdów, wyznacza się stanowiska postojowe dla pojazdów zaopatrzonych w kartę parkingową, przy czym ich liczba nie może być mniejsza niż:

1. 1 stanowisko – jeżeli liczba stanowisk wynosi 6–15;
2. 2 stanowiska – jeżeli liczba stanowisk wynosi 16–40;
3. 3 stanowiska – jeżeli liczba stanowisk wynosi 41–100;
4. 4% ogólnej liczby stanowisk jeżeli ogólna liczba stanowisk wynosi więcej niż 100.

8.8. Inne uprawnienia

a) Uprawnienia i ulgi pocztowe

Podstawa prawna: ustawa z dnia 23 listopada 2012 r. Prawo pocztowe (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 r. poz. 1113), rozporządzenie Ministra Administracji i Cyfryzacji z dnia 29 kwietnia 2013 r. w sprawie warunków wykonywania usług powszechnych przez operatora wyznaczonego (Dz. U. z 2013r. poz. 545), rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej oraz Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 6 września 2013 r. w sprawie wykazu bibliotek, organizacji osób niewidomych lub ociemniałych oraz organizacji, których celem statutowym jest działanie na rzecz osób niewidomych lub ociemniałych (tekst jednolity: Dz. U. z 2015 r. poz. 1644)

Zgodnie z art. 62 ww. ustawy, **operator świadczący powszechne usługi pocztowe zapewnia osobom niepełnosprawnym dostęp** do świadczonych powszechnych usług pocztowych przez:

1. organizację pracy placówek pocztowych umożliwiającą osobom poruszającym się za pomocą wózka inwalidzkiego korzystanie z usług świadczonych przez te placówki;
2. tworzenie w placówkach pocztowych odpowiednio oznakowanych stanowisk obsługi osób niepełnosprawnych;
3. umieszczanie nadawczych skrzynek pocztowych w sposób i w miejscu umożliwiającym korzystanie z nich osobie niepełnosprawnej, poruszającej się za pomocą wózka inwalidzkiego, w szczególności nadawczych skrzynek pocztowych instalowanych w placówce pocztowej lub na nieruchomości użytkowanej przez tę placówkę;
4. doręczanie osobom:
 - a. z uszkodzeniem narządu ruchu powodującym konieczność korzystania z wózka inwalidzkiego,
 - b. niewidomym lub ociemniałym

- na ich wniosek i bez pobierania dodatkowych opłat, przesyłek listowych, przesyłek rejestrowanych, w tym przesyłek z zadeklarowaną wartością oraz kwot pieniężnych określonych w przekazach pocztowych, z pominięciem oddawczej skrzynki pocztowej oraz bez konieczności odbierania przesyłki w placówce pocztowej;
5. przyjmowanie od osoby niepełnosprawnej w miejscu jej zamieszkania prawidłowo opłaconej przesyłki nie będącej przesyłką rejestrowaną.

Ponadto ustawa Prawo pocztowe definiuje „**przesyłkę dla ociemniałych**” jako przesyłkę z korespondencją lub druk, o masie do 7000 g, w których informacja jest utrwalona pismem wypukłym lub na innym nośniku dostępnym do odczytu przez niewidomych lub ociemniałych, nadane w sposób umożliwiający sprawdzenie zawartości, oraz określa w art. 26 warunki **zwolnienia z opłat dla tego typu przesyłek**, a mianowicie:

Przesyłka będąca przesyłką dla ociemniałych nadana przez:

1. osobę legitymującą się orzeczeniem właściwego organu orzekającego o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności z tytułu uszkodzenia narządu wzroku, zwaną dalej "osobą niewidomą lub ociemniałą", i adresowana do biblioteki lub organizacji osób niewidomych lub ociemniałych bądź do organizacji, których celem statutowym jest

działanie na rzecz osób niewidomych lub ociemniałych (wymienionych w stosownym Rozporządzeniu),

2. bibliotekę, organizację osób niewidomych lub ociemniałych bądź organizację, której celem statutowym jest działanie na rzecz osób niewidomych lub ociemniałych, i adresowana do osoby niewidomej lub ociemniałej,
3. osobę niewidomą lub ociemniałą bądź skierowaną do tej osoby zawierającą wyłącznie informacje utrwalone pismem wypukłym,

- jest zwolniona od opłaty, ustalonej w obowiązującym cenniku usług powszechnych dla przesyłki tej samej masy niebędącej przesyłką najszybszej kategorii. Zwolnienie to nie obejmuje opłaty za potwierdzenie odbioru przesyłki rejestrowanej.

b) Dostępność telekomunikacji i systemów teleinformatycznych

Podstawa prawna: Ustawa z dnia 16 lipca 2004 r. Prawo telekomunikacyjne (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 poz.1489); Rozporządzenie Ministra Administracji i Cyfryzacji z dnia 26 marca 2014 w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących świadczenia udogodnień dla osób niepełnosprawnych przez dostawców publicznie dostępnych usług telefonicznych (Dz. U. z 2014, poz. 464); Ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (Dz. U. z 2014 poz. 1114) oraz Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych (Dz. U. z 2016, poz. 113, z późn. zm.)

Ustawa Prawo telekomunikacyjne określa, m.in., wymagania dotyczące **udogodnień dla osób niepełnosprawnych w zakresie dostępu do usług telekomunikacyjnych**. Zgodnie z art. 1, ust. 2, celem tej ustawy jest stworzenie warunków dla, m. in., zapewnienia użytkownikom końcowym będącym osobami niepełnosprawnymi dostępu do usług telekomunikacyjnych równoważnego poziomowi dostępu, z jakiego korzystają inni użytkownicy końcowi.

Art. 79c Prawa telekomunikacyjnego stanowi, iż dostawca publicznie dostępnych usług telefonicznych zapewnia, w miarę możliwości technicznych, użytkownikom końcowym będącym osobami niepełnosprawnymi dostęp do świadczonych przez siebie usług telefonicznych równoważny dostępowi do usług telefonicznych, z jakiego korzysta większość użytkowników końcowych. Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej publikuje na stronie BIP UKE informacje o dostępnych na rynku urządzeniach końcowych przystosowanych do używania przez użytkowników końcowych będących osobami niepełnosprawnymi.

Zgodnie z art. 89, przedsiębiorca świadczący usługi telekomunikacyjne („wyznaczony”) jest obowiązany zapewnić osobom niepełnosprawnym dostęp do świadczonej przez siebie usługi powszechnej przez oferowanie:

1. **urządzeń końcowych przystosowanych do używania przez osoby niepełnosprawne**, jeżeli używanie takiego urządzenia jest niezbędne do zapewnienia im dostępu do usługi powszechnej;
2. **udogodnień ułatwiających osobom niepełnosprawnym korzystanie z usługi powszechnej.**

Ponadto, na mocy ustawy, organy właściwe w sprawach telekomunikacji prowadzą politykę regulacyjną, mając na celu w szczególności wspieranie konkurencji w zakresie dostarczania sieci telekomunikacyjnych, udogodnień towarzyszących lub świadczenia usług telekomunikacyjnych, w tym zapewnienie użytkownikom, **także użytkownikom niepełnosprawnym**, osiągnięcia maksymalnych korzyści w zakresie cen oraz różnorodności i jakości usług.

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Administracji i Cyfryzacji, dostawcy publicznie dostępnych usług telefonicznych muszą:

- w jednostce obsługującej użytkowników końcowych zapewnić obsługę osób niepełnosprawnych na stanowisku wyposażonym w urządzenie umożliwiające komunikację z osobą niesłyszącą lub niemówiącą oraz ułatwiające komunikację z osobą słabowidzącą oraz w urządzenie zapewniające komunikację audiowizualną osoby niesłyszącej lub niemówiącej z tłumaczem polskiego języka migowego lub systemu językowo-migowego w czasie rzeczywistym;
- zapewnić dostępność jednostki obsługującej użytkowników dla osób niepełnosprawnych z upośledzeniem narządu ruchu
- udostępniać informacje o wszystkich oferowanych przez siebie udogodnieniach dla osób niepełnosprawnych, a także ogólne warunki umowy o świadczenie publicznie dostępnych usług telekomunikacyjnych, jej wzór, cennik usług telekomunikacyjnych i regulamin świadczenia usług, sporządzone na papierze przy użyciu dużej czcionki oraz w postaci elektronicznej w formacie tekstowym na stronie internetowej. Na żądanie osoby niewidomej lub słabowidzącej ww. dokumenty powinny zostać udostępnione na nośniku elektronicznym

w formacie tekstowym albo na papierze w alfabecie Braille'a albo przy użyciu dużej czcionki, a w przypadku wysyłania pocztą elektroniczną – w formacie tekstowym;

- na każde żądanie osoby niewidomej lub słabowidzącej będącej stroną umowy o świadczenie usług telekomunikacyjnych, udostępnić jej w jednym z ww. formatów także informacje o danych zawartych na fakturze wraz z podstawowym wykazem wykonanych usług telekomunikacyjnych, zaś szczegółowy wykaz wykonanych usług telekomunikacyjnych - sporządzony na papierze przy użyciu dużej czcionki, a w przypadku wysyłania pocztą elektroniczną – w formacie tekstowym;
- przystosować do używania przez osoby niepełnosprawne połowę udostępnianych przez siebie aparatów publicznych, umieścić je w sposób i w miejscu umożliwiającym korzystanie z nich osobie niepełnosprawnej poruszającej się na wózku inwalidzkim lub korzystającej z aparatu słuchowego oraz oznakować je w sposób umożliwiający korzystanie z nich przez osoby słabowidzące;
- oferować, przy zawieraniu umowy o świadczenie usług telefonicznych oraz na każde żądanie osoby niepełnosprawnej telekomunikacyjne urządzenie końcowe, niezbędne do zapewnienia dostępu osobie niepełnosprawnej do świadczonej usługi telefonicznej oraz przystosowane do używania przez osoby niepełnosprawne, a także pomoc osoby reprezentującej dostawcę we właściwym skonfigurowaniu telekomunikacyjnego urządzenia końcowego lub uruchomieniu świadczonej usługi telefonicznej, w jednostce obsługującej użytkowników końcowych danego dostawcy usług lub telefonicznie.
- dostosować swoje strony internetowe do potrzeb osób niepełnosprawnych, zgodnie ze standardem Web Content Accessibility Guidelines (WCAG 2.0).

Rozporządzenie Rady Ministrów ws. Krajowych Ram Interoperacyjności określa m.in., na mocy delegacji zawartej w art. 18 ustawy o informatyzacji, **minimalne wymagania dla systemów teleinformatycznych, mając na uwadze konieczność zapewnienia dostępu do zasobów informacji osobom niepełnosprawnym**. Zgodnie z tym rozporządzeniem, podmioty realizujące zadania publiczne służące prezentacji zasobów informacji muszą zapewnić dostęp do tych informacji dla osób niepełnosprawnych, poprzez spełnienie przez ich serwisy internetowe wymagań **Web Content Accessibility Guidelines (WCAG 2.0)** - *wytycznych dotyczących dostępności treści internetowych*.

c) Radio i telewizja

Podstawa prawna: ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 r. poz. 639); ustawa z dnia 21 kwietnia 2005 r. o opłatach abonamentowych (Dz. U. z 2014, poz. 1204, z późn. zm.)

Nowelizacja ustawy o radiofonii i telewizji z 25 marca 2011 wprowadza **zakaz dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność** w audycjach i innych przekazach .

Nowelizacja ta stanowi ponadto, że **nadawcy programów telewizyjnych są obowiązani do zapewniania dostępności programów dla osób niepełnosprawnych z powodu dysfunkcji narządu wzroku oraz osób niepełnosprawnych z powodu dysfunkcji narządu słuchu**, przez wprowadzanie odpowiednich udogodnień: audiodeskrypcji, napisów dla niesłyszących oraz tłumaczeń na język migowy, tak aby co najmniej 10 % kwartalnego czasu nadawania programu, z wyłączeniem reklam i telesprzedaży, posiadało takie udogodnienia.

Zgodnie z art. 4. ustawy o opłatach abonamentowych, **z obowiązku opłaty abonamentu radiowo-telewizyjnego zwolnione są:**

1. osoby, co do których orzeczono o:
 - a. zaliczeniu do I grupy inwalidów, lub
 - b. całkowitej niezdolności do pracy, na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, lub
 - c. znacznym stopniu niepełnosprawności, na podstawie ustawy z dnia 27 sierpnia 1997r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, lub
 - d. trwałej lub okresowej całkowitej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym, na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników;
2. osoby, które ukończyły 75 lat;
3. osoby, które otrzymują świadczenie pielęgnacyjne z właściwego organu realizującego zadania w zakresie świadczeń rodzinnych jako zadanie zlecone z zakresu administracji rządowej lub rentę socjalną z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych lub innego organu emerytalno-rentowego;
4. osoby niesłyszące, u których stwierdzono całkowitą głuchotę lub obustronne upośledzenie słuchu (mierzone na częstotliwości 2000 Hz o natężeniu od 80 dB);
5. osoby niewidome, których ostrość wzroku nie przekracza 15%;

6. osoby, które ukończyły 60 lat oraz mają ustalone prawo do emerytury, której wysokość nie przekracza miesięcznie kwoty 50% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w gospodarce narodowej w roku poprzedzającym, ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego;
7. osoby:
 - a. które mają prawo do korzystania ze świadczeń pieniężnych z tytułu ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej,
 - b. spełniające kryteria dochodowe, określone w ustawie z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych,
 - c. bezrobotne, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
 - d. posiadające prawo do zasiłku przedemerytalnego, określonego w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
 - e. posiadające prawo do świadczenia przedemerytalnego, określonego w ustawie z dnia 30 kwietnia 2004 r. o świadczeniach przedemerytalnych.

Zwolnienie od opłat przysługuje w/w osobom od pierwszego dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym złożono w placówce operatora publicznego, t.j. operatora obowiązane do świadczenia powszechnych usług pocztowych, oświadczenie o spełnianiu warunków do korzystania z tych zwolnień i przedstawiono dokumenty potwierdzające uprawnienie do tych zwolnień.

Osoby korzystające ze zwolnień od opłat abonamentowych obowiązane są zgłosić placówce operatora publicznego zmiany stanu prawnego lub faktycznego, które mają wpływ na uzyskane zwolnienia, w terminie 14 dni od dnia, w którym taka zmiana nastąpiła.

d) Wstęp do muzeów - ulgowe bilety

Podstawa prawna: ustawa o muzeach z dnia 21 listopada 1996 (Dz. U. z 2012 poz. 987 z późn. zm.); rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 czerwca 2008 r. w sprawie określenia grup osób, którym przysługuje ulga w opłacie lub zwolnienie z opłaty za wstęp do muzeów państwowych, oraz rodzajów dokumentów potwierdzających ich uprawnienia (Dz.U. z 2008 Nr 160, poz. 994)

Zgodnie z ww. Rozporządzeniem, ulga w opłacie za wstęp do muzeów przysługuje, m. in., osobom powyżej 65. roku życia, emerytom, rencistom, rencistom socjalnym, a także osobom niepełnosprawnym wraz z opiekunami. Dokumentem potwierdzającym uprawnienie do korzystania

z ulgi w opłacie za wstęp do muzeów jest legitymacja emeryta-rencisty lub legitymacja dokumentująca niepełnosprawność (stopień niepełnosprawności).

Ponadto muzea mają obowiązek udostępniać bezpłatnie swoje kolekcje (dotyczy wyłącznie wystaw stałych) przez jeden dzień w tygodniu, a wstęp do muzeów martyrologicznych może być bezpłatny w ogóle.

Wysokość ulgi oraz dzień wstępu bez opłaty ustala dla każdego muzeum jego dyrektor.

e) Biblioteki

Podstawa prawna: ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2012 r. poz. 642, z późn. zm.)

Zgodnie z art. 14 ust.1 ww. ustawy, usługi bibliotek, których organizatorami są podmioty takie jak: ministrowie i kierownicy urzędów centralnych oraz jednostki samorządu terytorialnego – są ogólnie dostępne i bezpłatne. W niektórych wypadkach może być jednak pobierana opłata (np. za usługi informacyjne, bibliograficzne, reprograficzne, za wypożyczenie materiałów audiowizualnych) oraz może być stosowana opłata w formie kaucji za wypożyczone materiały biblioteczne.

Art.25 i 26 ustawy określa obsługę specjalnych grup użytkowników:

1. Obsługę biblioteczną osób niepełnosprawnych z dysfunkcją narządu wzroku zapewnia Centralna Biblioteka Niewidomych, która jednocześnie koordynuje działalność pokrewnych bibliotek i instytucji.
2. W celu zapewnienia obsługi bibliotecznej specjalnych grup użytkowników możliwe jest prowadzenie bibliotek w podmiotach leczniczych i w domach pomocy społecznej.

Zasady organizacji obsługi bibliotecznej w tych zakładach określone zostały:

- w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 5 grudnia 2012 r. w sprawie sposobu organizacji obsługi bibliotecznej w podmiotach leczniczych oraz sposobu współdziałania bibliotek publicznych w wykonywaniu tej obsługi (Dz. U. z 2012 r. poz. 1406),
- w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 13 listopada 2012 r. w sprawie sposobu organizacji obsługi bibliotecznej w domach pomocy społecznej oraz sposobu współdziałania bibliotek publicznych w wykonywaniu tej obsługi (Dz. U. z 2012 r. poz. 1291).

Powyższe rozporządzenia zobowiązują dyrektorów domów pomocy społecznej i podmiotów leczniczych do zakładania placówek bibliotecznych, nakazują - w przypadku gdy stan zdrowia mieszkańca domu pomocy społecznej lub pacjenta uniemożliwia mu opuszczanie pokoju, w którym przebywa - dostarczanie materiałów bibliotecznych do tego pokoju, a także umożliwiają zawieranie porozumień z bibliotekami publicznymi dotyczących prowadzenia obsługi bibliotecznej w formie filii i punktów bibliotecznych oraz/lub

1. udostępniania lub przekazywania materiałów bibliotecznych;
2. przekazywania informacji na temat gromadzonych materiałów bibliotecznych;
3. udzielania pomocy instrukcyjno-metodycznej i szkoleniowej;
4. współpracy przy prowadzeniu działalności edukacyjnej.

f) Ulgowa opłata paszportowa

Podstawa prawna: ustawa z dnia 13 lipca 2006 r. o dokumentach paszportowych (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 r. poz. 758)

Na podstawie art. 8 ww. ustawy, ulgową opłatę paszportową - **w wysokości 50% stawki** - pobiera się m.in. od:

1. emerytów, rencistów, osób niepełnosprawnych w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, a także współmałżonków tych osób, pozostających na ich wyłącznym utrzymaniu;
2. osób przebywających w domach pomocy społecznej lub w zakładach opiekuńczych albo korzystających z pomocy społecznej w formie zasiłków stałych.

Zgodnie z art. 9 ustawy, **nie pobiera się opłaty za wydanie paszportu** m.in. od:

1. osób, które w dniu złożenia wniosku o wydanie paszportu mają ukończone 70 lat;
2. osób przebywających w domach pomocy społecznej lub w zakładach opiekuńczych albo korzystających z pomocy społecznej w formie zasiłków stałych, jeżeli ich wyjazd za granicę następuje w celu długotrwałego leczenia lub w związku z koniecznością poddania się operacji.

Wobec tych osób nie stosuje się też art. 10a ustawy, który mówi, że opłatę za wydanie nowego paszportu przed upływem terminu ważności dotychczas posiadanego paszportu podwyższa się o 200 % w stosunku do opłaty za wydanie paszportu obowiązującej wnioskodawcę w dniu złożenia wniosku o nowy paszport, jeżeli paszport został utracony lub zniszczony z przyczyn zawinionych przez jego posiadacza.

Ustawa o dokumentach paszportowych stanowi ponadto, że:

- w dokumentach paszportowych wydawanych osobom, które ukończyły 13 lat, **nie zamieszcza się podpisu posiadacza, jeżeli osoby te z powodu niepełnosprawności nie mogą złożyć podpisu samodzielnie** oraz, że
- w dokumentach paszportowych wydawanych osobom, od których pobranie odcisków palców jest fizycznie niemożliwe, nie zamieszcza się obrazu linii papilarnych.

g) Zwolnienie z podatku od czynności cywilno-prawnych

Podstawa prawna: ustawa z dnia 9 września 2000 r. o podatku od czynności cywilnoprawnych (tekst jednolity: Dz.U. z 2016 poz. 223)

Na podstawie art. 8 pkt 6 ww. ustawy, od podatku od czynności cywilnoprawnych zwolnione są osoby o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności bez względu na rodzaj schorzenia, oraz osoby o lekkim stopniu niepełnosprawności w związku ze schorzeniami narządów ruchu, nabywające na potrzeby własne sprzęt rehabilitacyjny, wózki inwalidzkie, motorowery, motocykle lub samochody osobowe.

h) Podatek dochodowy od osób fizycznych - ulgi i odliczenia

Podstawa prawna: ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. z 2012 r. poz. 361, z późn. zm.).

Podstawą obliczania podatku dochodowym od osób fizycznych jest dochód, czyli kwoty przychodów pomniejszone o określone ustawą koszty uzyskania przychodu. Ustawa przewiduje:

- przychody zwolnione od podatku;
- odliczenia od dochodu;
- odliczenia od podatku.

Niektóre przychody zwolnione od podatku dochodowego.

Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych ustala listę przychodów, które są wolne od podatku dochodowego. Pełny katalog przychodów zwolnionych od podatku znajduje się w art. 21 ustawy. Poniżej przedstawiamy najistotniejsze (według naszej oceny) dla osób niepełnosprawnych:

1. renty przyznane na podstawie przepisów o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin,
2. niektóre z odszkodowań otrzymanych na podstawie odrębnych ustaw lub ugód i wyroków sądowych oraz odszkodowań w postaci renty,
3. świadczenia rodzinne wypłacone na podstawie przepisów o świadczeniach rodzinnych, dodatki rodzinne i pielęgnacyjne, zaliczki alimentacyjne oraz zasiłki porodowe wypłacone na podstawie odrębnych przepisów,
4. świadczenia z pomocy społecznej,
5. świadczenia pomocy materialnej dla uczniów, studentów, uczestników studiów doktoranckich i osób uczestniczących w innych formach kształcenia, pochodzące z budżetu państwa, budżetów jednostek samorządu terytorialnego oraz ze środków własnych szkół i uczelni - przyznane na podstawie przepisów o systemie oświaty, Prawa o szkolnictwie wyższym, a także przepisów o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, a także niektóre inne stypendia,
6. dodatki kombatanckie oraz ryczałt energetyczny dla kombatanatów,
7. otrzymywane zgodnie z odrębnymi przepisami świadczenia na rehabilitację zawodową, społeczną i leczniczą osób niepełnosprawnych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz z zakładowych funduszy rehabilitacji,
8. wartość niektórych świadczeń przyznawanych przez zakład pracy na podnoszenie kwalifikacji zawodowych pracownika,
9. dodatki mieszkaniowe,
10. alimenty na rzecz dzieci, które nie ukończyły 25 roku życia, oraz dzieci bez względu na wiek, które otrzymują zasiłek pielęgnacyjny,
11. nagrody wypłacane przez Polski Komitet Olimpijski i Polski Komitet Paraolimpijski za uzyskanie wyników na igrzyskach olimpijskich i paraolimpijskich.

Odliczenia od dochodu wydatków na cele rehabilitacyjne

oraz wydatków związanych z ułatwieniem wykonywania czynności życiowych, poniesionych w roku podatkowym przez podatnika będącego osobą niepełnosprawną lub podatnika, na którego utrzymaniu są osoby niepełnosprawne - **zasady ogólne**:

1. Wydatki podlegające odliczeniom na cele rehabilitacyjne odlicza się od dochodu w roku, w którym zostały poniesione, w wysokości faktycznie poniesionej lub z zachowaniem ustalonych ustawą limitów.
2. Wydatki na cele rehabilitacyjne podlegają odliczeniu od dochodu, jeżeli nie były finansowane ze środków zakładowego funduszu rehabilitacji osób niepełnosprawnych lub Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych albo nie zostały zwrócone podatnikowi w jakiegokolwiek innej formie. W przypadku, gdy wydatki były częściowo finansowane z tych (innych) funduszy, odlicza się różnicę pomiędzy poniesionymi wydatkami a kwotą sfinansowaną z wyżej wskazanych źródeł.
3. Dowody poniesienia wydatków winny być wystawiane na osobę, która będzie dokonywać odliczenia.
4. Odliczenia wydatków na cele rehabilitacyjne może dokonać:
 - osoba niepełnosprawna,
 - podatnik mający na utrzymaniu osobę niepełnosprawną, jeśli jest nim: współmałżonek, dziecko własne i przysposobione, dziecko obce przyjęte na wychowanie, pasierb, rodzice, teściowie, rodzeństwo, ojczym, macocha, zięciowie i synowe. Podatnik mający na utrzymaniu osobę niepełnosprawną może odliczyć wydatki ponoszone na rehabilitację tej osoby tylko pod warunkiem, że dochody osoby niepełnosprawnej będącej na utrzymaniu podatnika nie przekroczyły w roku podatkowym kwoty 9.120,00 zł. Jeśli dochody osoby niepełnosprawnej przekroczą kwotę 9.120,00 zł, wówczas utrzymujący ją podatnik nie może korzystać z ulgi.
5. Warunkiem koniecznym do skorzystania z ulgi na rehabilitację jest posiadanie przez osobę, której dotyczy wydatek, jednego z niżej wymienionych dokumentów:
 - a. Orzeczenia o zakwalifikowaniu przez organy orzekające do jednego z trzech stopni niepełnosprawności wydanego przez powiatowy (lub wojewódzki) zespół ds. orzekania o stopniu niepełnosprawności.

- b. Decyzji przyznającej rentę z tytułu całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy, rentę socjalną albo rentę szkoleniową wydaną przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych.
- c. Orzeczenia o niepełnosprawności osoby, która nie ukończyła 16 roku życia powiatowego zespołu ds. orzekania o stopniu niepełnosprawności.
- d. Odliczenia mogą być dokonane również w przypadku, gdy osoba, której dotyczy wydatek, posiada orzeczenie o niepełnosprawności wydane przez właściwy organ na podstawie odrębnych przepisów obowiązujących do dnia 31 sierpnia 1997 (a zatem orzeczenie zaliczające do tzw. grupy inwalidzkiej).

Zgodnie z art. 26 ust. 7a ustawy, **za poniesione na cele rehabilitacyjne uważa się wydatki na:**

1. adaptację i wyposażenie mieszkania oraz budynków mieszkalnych, stosownie do potrzeb wynikających z niepełnosprawności,
2. przystosowanie pojazdów mechanicznych stosownie do potrzeb wynikających z niepełnosprawności,
3. zakup i naprawę indywidualnego sprzętu i urządzeń technicznych niezbędnych w rehabilitacji oraz ułatwiających wykonywanie czynności życiowych, stosownie do potrzeb wynikających z niepełnosprawności, z wyjątkiem sprzętu gospodarstwa domowego,
4. zakup wydawnictw oraz materiałów (pomocy) szkoleniowych, stosownie do potrzeb wynikających z niepełnosprawności,
5. odpłatność za pobyt na turnusie rehabilitacyjnym,
6. odpłatność za pobyt na leczeniu w zakładzie lecznictwa uzdrowiskowego, za pobyt w zakładzie rehabilitacji leczniczej, zakładach opiekuńczo-leczniczych i pielęgnacyjno-opiekuńczych oraz odpłatność za zabiegi rehabilitacyjne,
7. opłacenie przewodników osób niewidomych I lub II grupy inwalidztwa oraz osób z niepełnosprawnością narządu ruchu zaliczonych do I grupy inwalidztwa, w kwocie nie przekraczającej w roku podatkowym kwoty 2.280,00 zł,
8. utrzymanie psa przewodnika osoby niewidomej zaliczonej do I lub II grupy inwalidów, w wysokości nie przekraczającej w roku podatkowym kwoty 2.280,00 zł,
9. opiekę pielęgniarstwa w domu nad osobą niepełnosprawną w okresie przewlekłej choroby uniemożliwiającej poruszanie się oraz usługi opiekuńcze świadczone dla osób niepełnosprawnych zaliczonych do I grupy inwalidztwa,

10. opłacenie tłumacza języka migowego,
11. kolonie i obozy dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej oraz dzieci osób niepełnosprawnych, które nie ukończyły 25 roku życia;
12. leki - w wysokości stanowiącej nadwyżkę pomiędzy faktycznie poniesionymi wydatkami w danym miesiącu a kwotą 100 zł. Warunkiem korzystania z tego odliczenia jest posiadanie pisemnego zaświadczenia lekarza specjalisty, że osoba niepełnosprawna powinna stosować określone leki (stale lub czasowo),
13. odpłatny, konieczny przewóz osoby niepełnosprawnej na niezbędne zabiegi leczniczo - rehabilitacyjne:
 - a. osoby niepełnosprawnej - karetką transportu sanitarnego,
 - b. osoby niepełnosprawnej, zaliczonej do I lub II grupy inwalidztwa, oraz dzieci niepełnosprawnych do lat 16 - również innymi środkami transportu.
14. używanie samochodu osobowego, stanowiącego własność (współwłasność) osoby niepełnosprawnej zaliczonej do I lub II grupy inwalidztwa lub podatnika mającego na utrzymaniu osobę niepełnosprawną zaliczoną do I lub II grupy inwalidztwa albo dzieci niepełnosprawne do lat 16, dla potrzeb związanych z koniecznym przewozem na niezbędne zabiegi leczniczo - rehabilitacyjne w wysokości nie przekraczającej w roku podatkowym kwoty 2.280,00 zł.
15. odpłatne przejazdy środkami transportu publicznego związane z pobytem:
 - a. na turnusie rehabilitacyjnym,
 - b. w zakładzie lecznictwa uzdrowiskowego, w zakładzie rehabilitacji leczniczej, zakładzie opiekuńczo-leczniczym i pielęgnacyjno-opiekuńczym,
 - c. na koloniach i obozach dzieci i młodzieży niepełnosprawnej oraz dzieci osób niepełnosprawnych, które nie ukończyły 25 roku życia.

Podstawą do odliczenia wydatków na cele rehabilitacyjne jest posiadanie dowodu poniesienia tych wydatków. W przypadku wydatków, o których mowa w pkt 7, 8 i 14, nie jest wymagane posiadanie dokumentów stwierdzających ich wysokość. Jednakże na żądanie organów podatkowych lub organów kontroli skarbowej podatnik jest obowiązany przedstawić dowody niezbędne do ustalenia prawa do odliczenia, w szczególności:

1. wskazać z imienia i nazwiska osoby, które opłacono w związku z pełnieniem przez nie funkcji przewodnika;

2. **okazać certyfikat potwierdzający status psa asystującego;**
3. **okazać dokument potwierdzający zlecenie i odbycie niezbędnych zabiegów leczniczo-rehabilitacyjnych.**

Ponadto, każdy podatnik może odliczyć od dochodu:

- **wydatki ponoszone z tytułu użytkowania sieci Internet** w lokalu (budynku) będącym miejscem zamieszkania podatnika w wysokości nieprzekraczającej w roku podatkowym kwoty 760 zł - wyłącznie w kolejno po sobie następujących dwóch latach podatkowych, jeżeli w okresie poprzedzającym te lata nie korzystał z tego odliczenia.
- **kwotę darowizn przekazanych organizacjom działającym w sferze pożytku publicznego**, w wysokości dokonanej darowizny, nie więcej jednak niż kwotę stanowiącą 6% dochodu.

Odliczenia od podatku.

Ustawa właściwie nie przewiduje odliczeń od podatku, które przysługiwałyby z uwagi na niepełnosprawność podatnika. Jednak **z ulgi prorodzinnej mogą korzystać rodzice dzieci, które otrzymują zasiłek (dodatek) pielęgnacyjny lub rentę socjalną, bez względu na ich wiek** (regułą jest, że ulga prorodzinna przysługuje podatnikowi wychowującemu własne lub przysposobione dzieci małoletnie, lub dzieci uczące się /studiujące do ukończenia 25 lat).

i) Ustawa o języku migowym

Podstawa prawna: ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz. U. z 2011 Nr 209, poz. 1243), rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1 czerwca 2012 r. w sprawie rejestru tłumaczy polskiego języka migowego, systemu językowo-migowego i sposobu komunikowania się osób głuchoniewidomych (Dz. U. z 2012 r. poz. 652), rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 12 czerwca 2012 r. w sprawie dofinansowania kosztów szkolenia polskiego języka migowego, systemu językowo-migowego, sposobu komunikowania się osób głuchoniewidomych oraz tłumacza-przewodnika (Dz. U. z 2012 Nr 0, poz. 687)

Ustawa **dotyczy osób doświadczających trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się**, zwanych tu „osobami uprawnionymi”, członków ich rodzin oraz osób mających stały lub bezpośredni kontakt z osobami uprawnionymi.

Terminem „osoba przybrana” określa się w ustawie osobę, która ukończyła 16 lat i została wybrana przez osobę uprawnioną w celu ułatwienia porozumienia z tą osobą i udzielenia jej pomocy w

załatwieniu spraw w organach administracji publicznej, ratownictwie medycznym, podmiotach leczniczych, jednostkach Policji, Państwowej Straży Pożarnej i straży gminnych oraz jednostkach ochotniczych działających w tych obszarach, zwanych „podmiotami zobowiązanymi”.

Osoba uprawniona ma, na mocy ustawy, prawo do:

1. skorzystania z pomocy osoby przybranej w kontaktach z podmiotami zobowiązanymi;
2. umożliwienia jej korzystania z pomocy wybranego tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika, w kontaktach z podmiotami zobowiązanymi;
3. dostępu, w kontaktach z administracją publiczną, z usług pozwalających na komunikowanie się, w szczególności takich jak:
 - a. przesyłanie wiadomości tekstowych, w tym z wykorzystaniem wiadomości SMS, MMS lub komunikatorów internetowych,
 - b. komunikację audiowizualną, w tym z wykorzystaniem komunikatorów internetowych,
 - c. korzystanie z poczty elektronicznej,
 - d. przesyłanie faksów,
 - e. strony internetowe spełniające standardy dostępności dla osób niepełnosprawnych;
4. korzystania, na zasadach określonych w ustawie, z udostępnionych przez organ administracji publicznej usług tłumacza polskiego języka migowego (PJM), systemu językowo-migowego (SJM) lub sposobów komunikowania się osób głuchoniewidomych (SKOGN); świadczenie jest bezpłatne dla osoby uprawnionej, będącej osobą niepełnosprawną;
5. korzystania z wybranej przez siebie formy szkolenia PJM, SJM, SKOGN lub tłumacza-przewodnika; szkolenie to może – na wniosek osoby zainteresowanej – być dofinansowane ze środków PFRON w wysokości nie wyższej niż 20% przeciętnego wynagrodzenia.

Osoba uprawniona, członek jej rodziny lub osoba mająca stały lub bezpośredni kontakt z osobą uprawnioną, składają wniosek o dofinansowanie kosztów szkolenia do oddziału PFRON właściwego ze względu na miejsce ich zamieszkania. Dofinansowanie wynosi: dla osoby uprawnionej - nie więcej niż 95% kosztów szkolenia, zaś dla członka rodziny osoby uprawnionej oraz osoby mającej z nią stały lub bezpośredni kontakt - nie więcej niż 90% kosztów szkolenia.

j) Prawa wyborcze

Podstawa prawna: ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy (Dz. U. z 2011 Nr 21 poz. 112, z późn. zm.); rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 29 lipca 2011 w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych (Dz.U. z 2011 Nr 158, poz. 938); rozporządzenie Ministra Administracji i Cyfryzacji z dnia 20 listopada 2013 r. w sprawie przesyłek w głosowaniu korespondencyjnym wyborców niepełnosprawnych (Dz.U. z 2013, poz. 1504)

Kodeks wyborczy określa, w szczególności, zasady i tryb przeprowadzania wyborów:

1. do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej;
2. Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej;
3. do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej;
4. do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego;
5. wójtów, burmistrzów i prezydentów miast.

Ustawa zawiera szereg zapisów umożliwiających osobom z niepełnosprawnościami udział w głosowaniach. Pod pojęciem wyborcy niepełnosprawnego rozumie się tu wyborcę o ograniczonej sprawności fizycznej, psychicznej, umysłowej lub w zakresie zmysłów, która utrudnia mu wzięcie udziału w wyborach.

Wyborca niepełnosprawny, na jego pisemny wniosek wniesiony do urzędu gminy najpóźniej w 14 dniu przed dniem wyborów, jest dopisywany do spisu wyborców w wybranym przez siebie obwodzie głosowania spośród obwodów głosowania, w których znajdują się lokale dostosowane do potrzeb wyborców niepełnosprawnych, na obszarze gminy właściwej ze względu na miejsce jego stałego zamieszkania. Informację o tych lokalach podaje wójt, w formie obwieszczenia, do wiadomości wyborców najpóźniej w 30 dniu przed dniem wyborów. Docelowo, w każdej gminie co najmniej 1/3 lokali obwodowych komisji wyborczych powinna być dostosowana do potrzeb wyborców niepełnosprawnych. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury szczegółowo określa warunki techniczne, jakim powinien odpowiadać lokal obwodowej komisji wyborczej, dostosowany do potrzeb wyborców niepełnosprawnych.

Ustawy Kodeks wyborczy szczegółowo opisuje (w art. 37a - 37c) **przekazywanie informacji o wyborach wyborcom niepełnosprawnym:**

1. Informacje, niezbędne niepełnosprawnemu wyborcy w celu udziału w głosowaniu, przekazuje wójt lub upoważniony przez niego pracownik urzędu gminy w godzinach pracy

- urzędu, w tym telefonicznie, lub w drukowanych materiałach informacyjnych przesyłanych na wniosek wyborcy niepełnosprawnego, w tym w formie elektronicznej.
2. Państwowa Komisja Wyborcza zamieszcza na stronie internetowej swojego portalu informacyjnego informacje o uprawnieniach przysługujących wyborcom niepełnosprawnym na podstawie kodeksu, w formie uwzględniającej różne rodzaje niepełnosprawności.
 3. Państwowa Komisja Wyborcza sporządza w alfabecie Braille'a materiał informacyjny o uprawnieniach przysługujących wyborcom niepełnosprawnym na podstawie kodeksu i przekazuje go zainteresowanym na żądanie.
 4. Obwieszczenia wyborcze umieszczane w lokalu wyborczym jak i poza nim oraz wyniki głosowania w obwodach głosowania i okręgach wyborczych powinny być zamieszczane w miejscach łatwo dostępnych dla osób niepełnosprawnych o ograniczonej sprawności ruchowej.
 5. Na prośbę wyborcy niepełnosprawnego członek obwodowej komisji wyborczej jest obowiązany przekazać ustnie treść obwieszczeń wyborczych w zakresie informacji o komitetach wyborczych biorących udział w wyborach oraz zarejestrowanych kandydatach i listach kandydatów.

Ustawa umożliwia też **samodzielne głosowanie osobom niewidomym**, stanowiąc, że:

1. Wyborca niepełnosprawny może głosować przy użyciu nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille'a.
2. Zamiar głosowania przy użyciu nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille'a powinien być zgłoszony przez wyborcę niepełnosprawnego wójtowi do 14 dnia przed dniem wyborów. Zgłoszenie może być dokonane ustnie, pisemnie, telefaksem lub w formie elektronicznej. W zgłoszeniu wyborca obowiązany jest wskazać właściwy dla niego obwód głosowania.

Wyborcy niepełnosprawnemu, na jego prośbę, może pomagać inna osoba, z wyłączeniem członków komisji wyborczych i mężów zaufania.

Możliwe jest także **głosowanie przez pełnomocnika**:

1. Wyborca o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności oraz wyborca, który najpóźniej w dniu głosowania kończy 75 lat, może udzielić pełnomocnictwa do głosowania w jego imieniu w wyborach.
2. Głosowanie za pośrednictwem pełnomocnika jest wyłączone w przypadku głosowania w obwodach głosowania utworzonych w zakładach opieki zdrowotnej, domach pomocy społecznej, zakładach karnych i aresztach śledczych oraz w obwodach głosowania utworzonych za granicą i na polskich statkach morskich, a także w przypadku zgłoszenia przez wyborcę niepełnosprawnego zamiaru głosowania korespondencyjnego.
3. Pełnomocnikiem może być tylko osoba wpisana do rejestru wyborców w tej samej gminie, co udzielający pełnomocnictwa do głosowania.
4. Pełnomocnictwo do głosowania można przyjąć tylko od jednej osoby, lub od dwóch osób, jeżeli co najmniej jedną z nich jest wstępny, zstępny, małżonek, brat, siostra lub osoba pozostająca w stosunku przysposobienia, opieki lub kurateli w stosunku do pełnomocnika.
5. Pełnomocnikiem nie może być osoba wchodząca w skład komisji obwodowej właściwej dla obwodu głosowania osoby udzielającej pełnomocnictwa do głosowania, a także mężowie zaufania, jak również kandydaci w danych wyborach.
6. Pełnomocnictwa do głosowania udziela się przed wójtem lub przed innym pracownikiem urzędu gminy upoważnionym przez wójta do sporządzania aktów pełnomocnictwa do głosowania. Akt pełnomocnictwa sporządza się na wniosek wyborcy, wniesiony do wójta gminy, w której wyborca jest wpisany do rejestru wyborców, najpóźniej w 10 dniu przed dniem wyborów.
7. Czynności związane ze sporządzeniem aktu pełnomocnictwa do głosowania są zadaniem zleconym gminy i są wolne od opłat.
8. Pełnomocnik nie może pobierać od udzielającego pełnomocnictwa do głosowania żadnych opłat za głosowanie w jego imieniu w wyborach. Zakazane jest też udzielanie pełnomocnictwa do głosowania w zamian za jakąkolwiek korzyść majątkową lub osobistą.

Ustawa Kodeks wyborczy umożliwia też **głosowanie korespondencyjne**, za wyjątkiem wyborów do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego oraz wyborach wójta, zaś przez wyborców niepełnosprawnych o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności - we wszystkich wyborach.

1. Głosowanie korespondencyjne jest wyłączone w przypadku głosowania w obwodach głosowania utworzonych w zakładach opieki zdrowotnej, domach pomocy społecznej, zakładach karnych i aresztach śledczych oraz w obwodach głosowania utworzonych za granicą i na polskich statkach morskich, a także w przypadku udzielenia przez wyborcę niepełnosprawnego pełnomocnictwa do głosowania.
2. Dla celów głosowania korespondencyjnego wójt wyznacza co najmniej jedną obwodową komisję wyborczą na terenie gminy.
3. Zamiar głosowania korespondencyjnego powinien być zgłoszony wójtowi do 15 dnia przed dniem wyborów. Zgłoszenie to może być dokonane ustnie, pisemnie, telefaksem lub w formie elektronicznej. W zgłoszeniu zamiaru głosowania korespondencyjnego wyborca może zażądać przesłania mu wraz z pakietem wyborczym nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille'a.
4. Wyborca, który zgłosił zamiar głosowania korespondencyjnego, otrzymuje z urzędu gminy pakiet wyborczy, nie później niż 7 dni przed dniem wyborów. Pakiet wyborczy jest doręczany do wyborcy przez upoważnionego pracownika urzędu gminy lub przesyłką poleconą. Pakiet wyborczy doręcza się wyłącznie do rąk własnych wyborcy, po okazaniu dokumentu potwierdzającego tożsamość i pisemnym pokwitowaniu odbioru.
5. W skład pakietu wyborczego wchodzi:
 1. koperta zwrotna;
 2. karta lub karty do głosowania;
 3. koperta na kartę lub karty do głosowania, zwana dalej „kopertą na kartę do głosowania”;
 4. instrukcja głosowania korespondencyjnego;
 5. nakładki na karty do głosowania sporządzone w alfabecie Braille'a – jeżeli wyborca zażądał ich przesłania;
 6. oświadczenie o osobistym i tajnym oddaniu głosu na karcie do głosowania.
6. Wyborca głosujący korespondencyjnie po wypełnieniu karty do głosowania wkłada ją do koperty na kartę do głosowania, którą zakleja, a następnie kopertę tę wkłada do koperty zwrotnej łącznie z podpisanym ww. oświadczeniem i przesyła ją do właściwej obwodowej komisji wyborczej (przesyłka jest zwolniona z opłat pocztowych) lub przekazuje w miejscu zamieszkania listonoszowi, najpóźniej w ostatnim dniu roboczym poprzedzającym dzień wyborów.

k) Pies asystujący

Podstawa prawna: art. 20a i 20b ustawy z dn. 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2011 Nr 127, poz. 721, z późn. zm.) oraz rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1 kwietnia 2010 r. w sprawie wydawania certyfikatów potwierdzających status psa asystującego (Dz. U. z 2010 Nr 64, poz. 399).

Osoba niepełnosprawna wraz z psem asystującym (odpowiednio wyszkolonym i specjalnie oznaczonym psem, w szczególności psem przewodnikiem osoby niewidomej lub niedowidzącej oraz psem asystentem osoby niepełnosprawnej ruchowo) **ma prawo wstępu**

- do obiektów użyteczności publicznej, w szczególności: budynków i ich otoczenia przeznaczonych na potrzeby administracji publicznej, wymiaru sprawiedliwości, kultury, oświaty, szkolnictwa wyższego, nauki, opieki zdrowotnej, opieki społecznej i socjalnej, obsługi bankowej, handlu, gastronomii, usług, turystyki, sportu, obsługi pasażerów w transporcie kolejowym, drogowym, lotniczym, morskim lub wodnym śródlądowym, świadczenia usług pocztowych lub telekomunikacyjnych oraz innych ogólnodostępnych budynków przeznaczonych do wykonywania podobnych funkcji, w tym także budynków biurowych i socjalnych,
- do parków narodowych i rezerwatów przyrody,
- na plaże i kąpieliska,
- do środków transportu kolejowego, drogowego, lotniczego i wodnego oraz innych środków komunikacji publicznej.

Uprawnienie powyższe nie zwalnia osoby niepełnosprawnej z odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez psa asystującego. Warunkiem skorzystania z tego uprawnienia jest wyposażenie psa asystującego w uprzęż z umieszczonym widocznym miejscem napisem "Pies asystujący" oraz posiadanie przez osobę niepełnosprawną certyfikatu potwierdzającego status psa asystującego i zaświadczenia o wykonaniu wymaganych szczepień weterynaryjnych. Certyfikat potwierdzający status psa asystującego wydaje uprawniony do tego podmiot prowadzący szkolenie psów asystujących, wpisany do prowadzonego przez Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych rejestru podmiotów uprawnionych do wydawania certyfikatów. Osoba niepełnosprawna nie jest zobowiązana do zakładania psu asystującemu kagańca oraz prowadzenia go na smyczy.

Załącznik nr 1 do rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej określa następujące **rodzaje psów asystujących**:

1. Pies przewodnik osoby niewidomej lub niedowidzącej - daje osobie niewidomej lub niedowidzącej możliwość samodzielnego i bezpiecznego poruszania się bez obawy natrafienia na przeszkodę.
2. Pies asystent osoby niepełnosprawnej ruchowo - asystuje osobie niepełnosprawnej ruchowo poruszającej się na wózku. Pies asystent specjalizuje się w podnoszeniu, podawaniu, otwieraniu i naciskaniu.
3. Pies sygnalizujący osoby głuchej i niedosłyszącej - asystuje osobie głuchej lub niedosłyszącej przez zwracanie jej uwagi na określone dźwięki, a następnie doprowadzenie jej do źródła hałasu.
4. Pies sygnalizujący atak choroby (np. epilepsji, chorób serca) - wyczuwa nadchodzący atak choroby i ostrzega o tym właściciela lub osoby z jego otoczenia lub reaguje na atak choroby.

V. Miejskie i powiatowe jednostki organizacyjne działające na rzecz osób niepełnosprawnych w Świdnicy.

Urząd Miasta

ul. Armii Krajowej 49

58- 100 Świdnica

tel.:74 856-28-00, fax: 74 856-87-21

e-mail: um@um.swidnica.pl

Wydział Polityki Społecznej

i Spraw Socjalnych

w Urzędzie Miasta

tel.: 74 856-28-51

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej

ul. Wałbrzyska 15

58- 100 Świdnica

tel./fax: 74 852-13-27

e-mail: osrodek@mops.swidnica.pl

Senior Vigor

ul. Saperów 27

58- 100 Świdnica

tel.: 74 853-87-70

e-mail: senior-wigor@swidnica.pl

Starostwo Powiatowe

ul. M. Skłodowskiej-Curie 7

58-100 Świdnica

tel.: 74 850-04-05

www.powiat.swidnica.pl

e-mail: starostwo@powiat.swidnica.pl

Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych

Dyrektor wydziału: Zbigniew Okarmus

tel.: 74 85-00-455, 74 85-00-447/435

e-mail: zd@powiat.swidnica.pl

Powiatowy Urząd Pracy

ul. M. Skłodowskiej- Curie 5

58- 100 Świdnica

Tel.: 74 856-18-12/26

Fax: 74 856-18-13

e-mail: wrsw@praca.gov.pl

Powiatowy Zespół ds. Orzekania**o Niepełnosprawności**

ul. Wałbrzyska 15

58- 100 Świdnica

tel./fax: 74 851-50-15/ 851-50-22

e-mail: pzon@pzon-swidnica.pl

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie

ul. Wałbrzyska 15

58 – 100 Świdnica

tel. 74 851-50-10,

fax: 074 851-50-11,

e-mail: pcpr@pcpr.swidnica.pl

1. Orzecznictwo

Polskie prawo rozróżnia dwa rodzaje orzekania w kwestii niepełnosprawności:

- dla celów rentowych – o **niezdolności do pracy**

oraz

- dla innych celów (np. uzyskania konkretnych uprawnień) – o **stopniu niepełnosprawności**

1.1. Orzecznictwo dla celów pozarentowych

Podstawa prawna: Ustawa z dn. 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (tekst jednolity: Dz.U. z 2016, poz. 2046); Rozporządzenie MGPIPS z dn. 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności (tekst jednolity: Dz. U. z 2015, poz. 1110); Rozporządzenie MRPiPS z dnia 31 lipca 2017 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności (Dz. u. z 2017, poz. 1541).

Orzeczenie o stopniu niepełnosprawności jest wydawane przez powiatowy zespół ds. orzekania o niepełnosprawności osobie, która ukończyła 16 lat i cechuje się trwałą lub okresową niezdolnością do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującego niezdolność do pracy. Wyróżnia się trzy stopnie

niepełnosprawności: znaczny, umiarkowany i lekki. Posiadanie takiego orzeczenia pozwala korzystać ze wszystkich uprawnień osób niepełnosprawnych, oprócz prawa do renty.

Osoba, która nie ukończyła 16 lat może uzyskać **orzeczenie o niepełnosprawności**.

Uprawnienia osoby posiadającej orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, to np. możliwość uczestniczenia w terapii zajęciowej i turnusach rehabilitacyjnych, możliwość uzyskania odpowiedniego zatrudnienia i podleganie przywilejom pracowniczym osób niepełnosprawnych, możliwość korzystania ze szkoleń (w tym specjalistycznych) i dofinansowania własnej działalności gospodarczej lub rolniczej, ulgi komunikacyjne, podatkowe, zwolnienie z opłat radiowo-telewizyjnych, możliwość korzystania z pomocy społecznej, prawo do zasiłku pielęgnacyjnego, do karty parkingowej, itp.

UWAGA: Osoby posiadające ważne orzeczenie ZUS o niezdolności do pracy lub ważne orzeczenie organu rentowego (ZUS, MSWiA, MON), wydane przed dniem 1 stycznia 1998 r. o zaliczeniu do jednej z grup inwalidów lub ważne orzeczenie KRUS o niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym, wydane przed 1 stycznia 1998 r., nie muszą ubiegać się o orzeczenie stopnia niepełnosprawności, aby korzystać z w/w uprawnień.

Osoby te muszą jednak liczyć się z tym, że czasem może im być do tego dodatkowo potrzebne zaświadczenie o rodzaju niepełnosprawności, jeśli posiadane orzeczenia tego nie zawierają, ewentualnie wydane przez powiatowy zespół ds. orzekania o niepełnosprawności tzw. **orzeczenie o wskazaniach do ulg i uprawnień** (np. obecnie w przypadku karty parkingowej).

Orzeczenie lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (orzeczenie o inwalidztwie):

- o całkowitej niezdolności do pracy i niezdolności do samodzielnej egzystencji (o zaliczeniu do I grupy inwalidów) traktowane jest na równi z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności,
- o całkowitej niezdolności do pracy (o zaliczeniu do II grupy inwalidów) jest traktowane na równi z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności,
- o częściowej niezdolności do pracy (o zaliczeniu do III grupy inwalidów) jest traktowane na równi z orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności.

Osoby o stałej lub długotrwałej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym, którym przysługuje zasiłek pielęgnacyjny traktowane są na równi z osobami zaliczonymi do znacznego stopnia niepełnosprawności; pozostałe osoby traktowane są na równi z osobami zaliczonymi do lekkiego stopnia niepełnosprawności.

Orzeczenie o stopniu niepełnosprawności lub o niepełnosprawności powiatowy zespół ds. orzekania o niepełnosprawności wydaje na wniosek osoby zainteresowanej lub jej przedstawiciela ustawowego.

Przy orzekaniu bierze się pod uwagę:

- zaświadczenie lekarskie zawierające opis stanu zdrowia wydane przez lekarza, pod którego opieką znajduje się osoba zainteresowana oraz inną dokumentację lekarską,
- ocenę stanu zdrowia wystawioną przez lekarza - przewodniczącego składu orzekającego,
- wiek, płeć, wykształcenie, zawód i kwalifikacje osoby zainteresowanej,
- możliwość przywrócenia zdolności do wykonywania dotychczasowego lub innego zatrudnienia,
- ograniczenia występujące w samodzielnej egzystencji i uczestnictwie w życiu społecznym, możliwość poprawy funkcjonowania osoby zainteresowanej w powyższym zakresie.

Stopień niepełnosprawności osoby zainteresowanej lub niepełnosprawność dziecka orzeka się na czas określony lub na stałe (w przypadku dziecka nie dłużej niż do czasu osiągnięcia 16 lat).

Orzeczenie powiatowego zespołu, poza ustaleniem stopnia niepełnosprawności (niepełnosprawności) i okresu na jaki go (ją) orzeczono, powinno zawierać: **symbol przyczyny niepełnosprawności** oraz **wskazania**, dotyczące w szczególności:

- odpowiedniego zatrudnienia uwzględniającego psychofizyczne możliwości danej osoby,
- szkolenia, w tym specjalistycznego,
- zatrudnienia w zakładzie aktywności zawodowej,
- uczestnictwa w terapii zajęciowej,
- konieczności zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze oraz pomoce techniczne ułatwiające funkcjonowanie danej osoby,
- korzystania z systemu środowiskowego wsparcia w samodzielnej egzystencji, przez co rozumie się korzystanie z usług socjalnych, opiekuńczych, terapeutycznych i

rehabilitacyjnych świadczonych przez sieć instytucji pomocy społecznej, organizacje pozarządowe oraz inne placówki,

- konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji,
- konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji,
- spełniania przez osobę niepełnosprawną przesłanek określonych w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym,
- zamieszkiwania w oddzielnym pokoju, o którym mowa w art. 5 ust. 3 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych.

Od orzeczenia powiatowego zespołu ds. orzekania o niepełnosprawności przysługuje odwołanie do wojewódzkiego zespołu ds. orzekania o niepełnosprawności, w terminie 14 dni od daty doręczenia orzeczenia. Odwołanie składa się za pośrednictwem powiatowego zespołu, który przekazuje je wraz z aktami do wojewódzkiego zespołu ds. orzekania o niepełnosprawności. **Od orzeczenia wydanego przez wojewódzki zespół przysługuje, w ciągu 30 dni, odwołanie do Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych** za pośrednictwem organu, który wydał orzeczenie, tzn. wojewódzkiego zespołu. Postępowanie w sprawach odwołań jest wolne od kosztów i opłat sądowych.

1.2. Legitymacje dla osób niepełnosprawnych

Powiatowy zespół wystawia osobie posiadającej prawomocne orzeczenie o stopniu niepełnosprawności albo prawomocne orzeczenie o wskazaniach do ulg i uprawnień, legitymację dokumentującą stopień niepełnosprawności.

Na wniosek osoby zainteresowanej w legitymacji wpisuje się stopień niepełnosprawności oraz symbol przyczyny niepełnosprawności.

Analogiczną legitymację powiatowy zespół wystawia osobie poniżej 16 r. życia, posiadającej prawomocne orzeczenie o niepełnosprawności.

1.3. Orzecznictwo dla celów rentowych

Podstawa prawna: Ustawa z dn. 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 poz. 887) oraz rozporządzenie Ministra

Polityki Społecznej z dnia 14 grudnia 2004 r. w sprawie orzekania o niezdolności do pracy (Dz. U. z 2004 Nr 273, poz. 2711, z późn. zm.).

Orzeczenie „o niezdolności do pracy” jest wydawane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS) i stanowi podstawę ubiegania się o rentę. Niezdolną do pracy w rozumieniu ustawy jest osoba, która całkowicie lub częściowo utraciła zdolność do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu i nie rokuje odzyskania zdolności do pracy po przekwalifikowaniu, przy tym:

- „całkowicie niezdolną do pracy” jest osoba, która utraciła zdolność do wykonywania jakiegokolwiek pracy;
- „częściowo niezdolną do pracy” jest osoba, która w znacznym stopniu utraciła zdolność do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji.

W przypadku stwierdzenia u danej osoby naruszenia sprawności organizmu w stopniu powodującym konieczność stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innej osoby w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych, oprócz całkowitej niezdolności do pracy orzeka się „niezdolność do samodzielnej egzystencji”.

UWAGA: Zachowanie zdolności do pracy w warunkach określonych w przepisach o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych nie stanowi przeszkody do orzeczenia całkowitej niezdolności do pracy (art. 13 ust. 4 w/w ustawy). Innymi słowy: fakt orzeczenia u danej osoby „całkowitej niezdolności do pracy” nie oznacza, że nie może ona podjąć lub nadal wykonywać pracy w warunkach przystosowanych do jej możliwości.

Orzekaniem o niezdolności do pracy do celów rentowych zajmuje się lekarz orzecznik Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Osoba zainteresowana składa wniosek o orzeczenie stopnia niezdolności do pracy za pośrednictwem właściwej dla miejsca zamieszkania jednostki organizacyjnej ZUS. Wniosek powinien zawierać imię i nazwisko, datę urodzenia, numer PESEL i NIP oraz miejsce zamieszkania zainteresowanego, a także określenie celu wydania orzeczenia i wskazanie okoliczności, które lekarz orzecznik jest obowiązany ustalić. Do wniosku należy dołączyć dokumentację obejmującą zaświadczenie o stanie zdrowia wydane przez lekarza, pod którego opieką znajduje się dana osoba, wywiad zawodowy dotyczący charakteru i rodzaju pracy, a także dokumentację medyczną i

rentową oraz inne dokumenty mające znaczenie dla wydania orzeczenia, takie jak np. karta badania profilaktycznego czy dokumentacja rehabilitacji leczniczej lub zawodowej.

Lekarz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych wydaje orzeczenie na podstawie dołączonej do wniosku dokumentacji oraz po przeprowadzeniu badania osoby, w stosunku do której ma być wydane orzeczenie. Lekarz orzecznik ocenia stopień niezdolności do pracy oraz przewidywany okres tej niezdolności, biorąc pod uwagę charakter i stopień naruszenia sprawności organizmu oraz rokowania odzyskania zdolności do pracy.

Obecnie niezdolność do pracy orzeka się na okres nie dłuższy niż 5 lat, chyba że według wiedzy medycznej dana osoba nie rokuje odzyskania zdolności do pracy przed upływem okresu dłuższego niż 5 lat.

Od orzeczenia lekarza orzecznika osobie zainteresowanej przysługuje sprzeciw do komisji lekarskiej ZUS w ciągu 14 dni od dnia doręczenia tego orzeczenia.

Ponadto w dowolnym terminie osoba z orzeczoną niezdolnością do pracy ma prawo do złożenia wniosku o przeprowadzenie badania w celu zmiany stopnia tej niezdolności.

Osoby, które były zaliczone na stałe do jednej z dawnych grup inwalidów są w rozumieniu obecnie obowiązujących przepisów rentowych „niezdolnymi do pracy”, przy czym:

- dawna I grupa inwalidzka jest równoważna całkowitej niezdolności do pracy i samodzielnej egzystencji,
- dawna II grupa jest równoważna całkowitej niezdolności do pracy,
- dawna III grupa jest równoważna częściowej niezdolności do pracy.

2. Wybrane świadczenia

W rozdziale tym znajdują Państwo informacje na temat

– przysługujących z tytułu niepełnosprawności – rent, zasiłków oraz świadczeń z pomocy społecznej.

UWAGA: Wszystkie kwoty podane w niniejszym rozdziale zmieniają się co kwartał. Aktualnych informacji należy szukać na stronie: www.zus.pl w zakładce „Świadczenia”

2.1. Renta z tytułu niezdolności do pracy

Podstawa prawna: Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 poz. 887), Ustawa z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (tekst jednolity: Dz. U. z 2015 r. poz. 1242) oraz Ustawa z dnia 30 października 2002 r. o zaopatrzeniu z tytułu wypadków lub chorób zawodowych powstałych w szczególnych okolicznościach (tekst jednolity: Dz. U. z 2013 r. poz. 737).

Renta z tytułu niezdolności do pracy przysługuje osobie, która spełnia łącznie następujące warunki:

1. ma orzeczoną niezdolność do pracy,
2. ma wymagany okres składkowy i nieskładkowy,
3. jej niezdolność do pracy powstała w okresach ściśle określonych w ustawie, np. w okresie
 - a. ubezpieczenia z tytułu różnego rodzaju zatrudnienia, w tym również z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej,
 - b. służby wojskowej,
 - c. pobierania zasiłku macierzyńskiego,
 - d. pobierania wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy,
 - e. przebywania na urlopie wychowawczym,
 - f. pobierania zasiłku dla bezrobotnych, pobierania zasiłków z ubezpieczenia społecznego (chorobowego lub opiekuńczego),
 - g. pobierania świadczenia rehabilitacyjnego,

albo nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów.

Przepisu z p. 3. nie stosuje się do ubezpieczonego, który udowodnił okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiety lub 25 lat dla mężczyzny oraz jest całkowicie niezdolny do pracy.

Warunek z p. 2. nie jest wymagany od ubezpieczonego, którego niezdolność do pracy jest spowodowana wypadkiem w drodze do pracy lub z pracy.

Okresy wymienione w podpunktach a. - c. punktu 3. są tzw. okresami składkowymi, pozostałe - okresami nieskładkowymi. Do okresów nieskładkowych zalicza się też np. okres nauki w szkole wyższej i studiów doktoranckich.

Warunek posiadania wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego uważa się za spełniony, gdy ubezpieczony osiągnął okres składkowy i nieskładkowy wynoszący łącznie co najmniej:

- 1 rok - jeżeli niezdolność do pracy powstała przed ukończeniem 20 lat;
- 2 lata - jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 20 do 22 lat;
- 3 lata - jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 22 do 25 lat;
- 4 lata - jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 25 do 30 lat;
- 5 lat - jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 30 lat.

Osobie, która spełniła w/w warunki przysługuje renta okresowa lub stała, w zależności od tego, czy niezdolność do pracy jest okresowa, czy trwała.

Osobie spełniającej w/w warunki, w stosunku do której orzeczono celowość przekwalifikowania zawodowego ze względu na niezdolność do pracy w dotychczasowym zawodzie, przysługuje **renta szkoleniowa** przez okres 6 miesięcy, który - w uzasadnionych przypadkach - może być wydłużony lub skrócony.

Renta dla osoby całkowicie niezdolnej do pracy wynosi:

- 24% tzw. kwoty bazowej (100% przeciętnego wynagrodzenia pomniejszonego o potrącone składki na ubezpieczenia społeczne w poprzednim roku kalendarzowym) oraz
- po 1,3% podstawy jej wymiaru za każdy rok okresów składkowych;
- po 0,7% podstawy jej wymiaru za każdy rok okresów nieskładkowych;
- po 0,7% podstawy jej wymiaru za każdy rok okresu brakującego do pełnych 25 lat okresów składkowych oraz nieskładkowych, przypadających od dnia zgłoszenia wniosku o rentę do dnia, w którym rencista ukończyłby 60 lat.

Od 1 marca 2017 r. kwota bazowa wynosi **3536,87 zł**.

Podstawę wymiaru renty stanowi przeciętna podstawa wymiaru składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe lub na ubezpieczenie społeczne w okresie kolejnych 10 lat kalendarzowych, wybranych przez zainteresowanego z ostatnich 20 lat kalendarzowych poprzedzających bezpośrednio rok, w którym zgłoszono wniosek o emeryturę lub rentę, albo - na wniosek zainteresowanego - w okresie 20 lat kalendarzowych przypadających przed rokiem zgłoszenia wniosku, wybranych z całego okresu podlegania ubezpieczeniu.

Renta dla osoby częściowo niezdolnej do pracy wynosi 75% renty dla osoby całkowicie niezdolnej do pracy.

Renta szkoleniowa wynosi 75% podstawy wymiaru renty, nie mniej jednak niż najniższa renta dla osoby częściowo niezdolnej do pracy. Renta szkoleniowa nie przysługuje w razie osiągnięcia przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, bez względu na wysokość tego przychodu.

Renta z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy lub chorobą zawodową lub w związku z wypadkiem powstałym w szczególnych okolicznościach (jak np. przy ratowaniu innych osób, czy wykonywaniu funkcji wolontariusza) przysługuje niezależnie od długości okresu ubezpieczenia i nie może być niższa niż 120% kwoty najniższej odpowiedniej renty ustalonej i podwyższonej zgodnie z ustawą o emeryturach i rentach z FUS. To samo dotyczy renty szkoleniowej z ubezpieczenia wypadkowego.

Renta z tytułu niezdolności do pracy z ubezpieczenia wypadkowego nie może być niższa niż 80% podstawy jej wymiaru - dla osoby całkowicie niezdolnej do pracy oraz 60% podstawy jej wymiaru - dla osoby częściowo niezdolnej do pracy. Renta szkoleniowa z ubezpieczenia wypadkowego nie może być niższa niż 100% podstawy jej wymiaru.

Osobie uprawnionej do renty z tytułu niezdolności do pracy z ubezpieczenia wypadkowego oraz do emerytury na podstawie odrębnych przepisów wypłaca się, zależnie od jej wyboru: przysługującą rentę powiększoną o połowę emerytury albo emeryturę powiększoną o połowę renty. Przepisu tego nie stosuje się, jeżeli osoba uprawniona osiąga przychód powodujący zawieszenie prawa do świadczeń lub zmniejszenie ich wysokości określony w ustawie o emeryturach i rentach z FUS, niezależnie od wysokości tego przychodu.

Osobie uprawnionej do renty, uznanej za całkowicie niezdolną do pracy oraz do samodzielnej egzystencji przysługuje dodatek pielęgnacyjny, za wyjątkiem przypadku gdy osoba ta przebywa w zakładzie opiekuńczo-leczniczym lub w zakładzie pielęgnacyjno-opiekuńczym (chyba że przebywa poza tą placówką przez okres dłuższy niż 2 tygodnie w miesiącu).

Od 1 marca 2017 dodatek pielęgnacyjny wynosi **209,59** zł miesięcznie.

Kwoty najniższej renty z tytułu niezdolności do pracy wynoszą od 1 marca 2017:

- **1000** zł miesięcznie – dla osób całkowicie niezdolnych do pracy;
- **750** zł miesięcznie – dla osób częściowo niezdolnych do pracy;
- **1200** zł miesięcznie – dla osób całkowicie niezdolnych do pracy w związku z wypadkiem lub chorobą zawodową;
- **900** zł miesięcznie – dla osób częściowo niezdolnych do pracy w związku z wypadkiem lub chorobą zawodową.

Prawo do renty ulega zawieszeniu lub świadczenie to ulega zmniejszeniu w razie osiągnięcia przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego (zatrudnienie (także na umowę zlecenie), służba (np. w wojsku czy policji) lub inna praca zarobkowa albo prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej (oprócz działalności twórczej i artystycznej)). Za przychód powodujący zawieszenie lub zmniejszenie świadczenia, uważa się również kwoty pobranych zasiłków: chorobowego, macierzyńskiego i opiekuńczego, wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy, itp.

Prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy ulega zawieszeniu w razie osiągnięcia przychodu w kwocie wyższej niż **130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia** za kwartał kalendarzowy, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego.

Od 1 września 2017 r. kwota równa 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia wynosi **5486,90** zł.

W razie osiągnięcia przychodu w kwocie **przekraczającej 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia nie wyższej jednak niż 130%** tej kwoty, świadczenie ulega zmniejszeniu o kwotę przekroczenia, nie większą jednak niż 24% kwoty bazowej dla renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy i 18% kwoty bazowej dla renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy.

Od 1 września 2017 r. kwota równa 70% przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego wynosi **2954,50 zł**, zaś kwota maksymalnego zmniejszenia świadczenia wynosi od 1 marca 2017: **565,53 zł** dla renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy oraz **424,18 zł** dla renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy.

UWAGA: Wszystkie kwoty wymienione w tym rozdziale zmieniają się, nawet co kwartał. Aktualnych informacji najlepiej szukać na stronie internetowej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Decyzje w sprawach rent wydają i świadczenia te wypłacają jednostki organizacyjne Zakładu Ubezpieczeń Społecznych właściwe ze względu na miejsce zamieszkania osoby zainteresowanej.

2.2. Renta socjalna i renta rodzinna

Podstawa prawna: Ustawa z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (Dz. U. z 2013 r. poz. 982 z późn. zm.), Rozporządzenie MGPIPS z dnia 26 września 2003 w sprawie przyznawania renty socjalnej (Dz. U. z 2003 Nr 170, poz. 1656); Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 poz. 887)

Renta socjalna przysługuje osobie pełnoletniej całkowicie niezdolnej do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało:

- przed ukończeniem 18. roku życia;
- w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej - przed ukończeniem 25. roku życia;
- w trakcie studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej.

Podstawę do przyznania renty socjalnej, na wniosek zgłoszony po dniu 30.09.2003 r., stanowi także:

- orzeczenie o stopniu niepełnosprawności,
- orzeczenie komisji lekarskiej do spraw inwalidztwa i zatrudnienia o zaliczeniu do I lub II grupy inwalidów oraz
- orzeczenie lekarza orzecznika, wydane przed dniem 1 października 2003 r., uprawniające do renty socjalnej na podstawie ustawy o pomocy społecznej.

Renta socjalna może być okresowa lub stała. Wynosi ona 84% kwoty najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy określonej w ustawie o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Od 1 marca 2017 r. jest to **840 zł**.

Renta socjalna nie przysługuje osobie uprawnionej do emerytury, uposażenia w stanie spoczynku, renty z tytułu niezdolności do pracy, renty inwalidzkiej lub pobierającej świadczenie o charakterze rentowym z instytucji zagranicznych, renty strukturalnej, a także osobie uprawnionej do zasiłku lub świadczenia przedemerytalnego. Renta socjalna nie przysługuje również osobie będącej właścicielem lub posiadaczem (samoistnym lub zależnym) nieruchomości rolnej w rozumieniu Kodeksu Cywilnego o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 5 ha przeliczeniowych. Ponadto renta socjalna nie przysługuje za okres tymczasowego aresztowania lub odbywania kary pozbawienia wolności.

W przypadku zbiegu uprawnień do renty socjalnej z uprawnieniem do renty rodzinnej kwota renty socjalnej ulega takiemu obniżeniu, aby łączna kwota obu świadczeń nie przekraczała 200% kwoty najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy. Kwota obniżonej renty socjalnej nie może być niższa niż 10% kwoty najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy. Renta socjalna nie przysługuje, jeżeli kwota renty rodzinnej przekracza 200% kwoty najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy.

Prawo do renty socjalnej zawiesza się w razie osiągnięcia przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego tj. z tytułu zatrudnienia, służby w wojsku, policji itp., innej pracy zarobkowej, lub prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej. Prawo do renty socjalnej ulega zawieszeniu również w razie osiągnięcia innego przychodu zaliczonego do źródeł przychodów podlegających opodatkowaniu lub osiągnięcia przychodów z tytułu umowy najmu, dzierżawy, lub innych umów o podobnym charakterze. **Prawo do renty socjalnej zawiesza się za miesiąc, w którym zostały osiągnięte te przychody w łącznej kwocie wyższej niż 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia** za kwartał kalendarzowy ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego dla celów emerytalnych.

W okresie od 1 września do 31 grudnia 2017 r. kwota przychodu uzasadniająca zawieszanie rent socjalnych wynosi **2954,50 zł**.

Renta rodzinna przysługuje uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci miała ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy (przy czym przyjmuje się, że osoba zmarła była całkowicie niezdolna do pracy) lub spełniała warunki wymagane do uzyskania jednego z tych świadczeń. Renta rodzinna przysługuje także uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci pobierała zasiłek przedemerytalny lub świadczenie przedemerytalne. W takim przypadku przyjmuje się, że osoba zmarła spełniała warunki do uzyskania renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy.

Do renty rodzinnej mają w szczególności prawo dzieci własne, dzieci drugiego małżonka i dzieci przysposobione:

1. do ukończenia 16 lat;
2. do ukończenia nauki w szkole, jeżeli przekroczyły 16 lat życia, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia, albo
3. **bez względu na wiek, jeżeli stały się całkowicie niezdolne do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolne do pracy w okresie, o którym mowa w p. 1. lub 2.**

Renta rodzinna dla jednej osoby uprawnionej wynosi 85% świadczenia, dla dwóch osób uprawnionych 90%, a dla trzech i więcej osób uprawnionych 95% świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu.

Kwota najniższej renty rodzinnej wynosi od 1 marca 2017 **1000** zł miesięcznie.

Jeżeli do renty rodzinnej uprawniona jest sierota zupełna, przysługuje jej **dodatek dla sierot zupełnych**. Od 1 marca 2017 dodatek ten wynosi **393,93** zł.

Prawo do renty rodzinnej ulega zawieszeniu lub świadczenie to ulega zmniejszeniu na analogicznych zasadach jak te, które obowiązują w przypadku renty z tytułu niezdolności do pracy.

Kwota maksymalnego zmniejszenia renty rodzinnej dla jednej osoby wynosi od 1 marca 2017: **480,73** zł.

W razie zbiegu u jednej osoby prawa do kilku świadczeń przewidzianych w ustawie o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, wypłaca się jedno z tych świadczeń - wyższe lub wybrane przez zainteresowanego.

UWAGA: Wszystkie kwoty wymienione w tym rozdziale zmieniają się, nawet co kwartał. Aktualnych informacji najlepiej szukać na stronie internetowej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Decyzje w sprawach rent wydają i świadczenia te wypłacają jednostki organizacyjne Zakładu Ubezpieczeń Społecznych właściwe ze względu na miejsce zamieszkania osoby zainteresowanej.

2.3. Zasiłek pielęgnacyjny

Podstawa prawna: Ustawa z dn. 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 r. poz. 1518) oraz Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 sierpnia 2015 r. w sprawie wysokości dochodu rodziny albo dochodu osoby uczącej się stanowiących podstawę ubiegania się o zasiłek rodzinny i specjalny zasiłek opiekuńczy, wysokości świadczeń rodzinnych oraz wysokości zasiłku dla opiekuna (Dz. U. z 2015 r. p oz. 1238).

Zgodnie z art. 16 w/w ustawy zasiłek pielęgnacyjny przyznaje się w celu częściowego pokrycia wydatków wynikających z konieczności zapewnienia osobie niepełnosprawnej opieki i pomocy innej osoby w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji.

Zasiłek pielęgnacyjny przysługuje:

- niepełnosprawnemu dziecku;
- osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia, jeżeli legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności oraz osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jeżeli niepełnosprawność powstała w wieku do ukończenia 21 roku życia;
- osobie powyżej 75 roku życia.

Kwota zasiłku pielęgnacyjnego podlega weryfikacji co 3 lata. Od 1 listopada 2009 r. jego wysokość wynosi nadal **153,00 zł** miesięcznie.

Zasiłek pielęgnacyjny nie przysługuje osobie przebywającej w instytucji zapewniającej całodobowe utrzymanie, jeżeli pobyt osoby i udzielane przez tę instytucję świadczenia częściowo lub w całości

finansowane są z budżetu państwa albo z Narodowego Funduszu Zdrowia, a także osobie uprawnionej do dodatku pielęgnacyjnego.

Świadczenia rodzinne, w tym zasiłki pielęgnacyjne, są przyznawane i wypłacane przez ośrodek pomocy społecznej podległy wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta właściwego ze względu na miejsce zamieszkania osoby zainteresowanej.

2.4. Wybrane świadczenia z pomocy społecznej

Podstawa prawna: Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2016 r. poz. 930, z późn. zm.), Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z 22 września 2005 w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych (Dz. U. z 2005 Nr 189, poz. 1598, zmiana Dz. U. z 2006 r. Nr 134, poz. 943), Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 grudnia 2010 r. w sprawie środowiskowych domów samopomocy (Dz.U. z 2010 Nr 238, poz. 1586, zmiana Dz.U. z 2014, poz. 1752), Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 31 maja 2012 r. w sprawie rodzinnych domów pomocy (Dz.U. z 2012 poz. 719), Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 14 marca 2012 r. w sprawie mieszkań chronionych (Dz.U. z 2012 poz. 305) Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 sierpnia 2012 w sprawie domów pomocy społecznej (Dz.U. z 2012 poz. 964)

Zadania z zakresu pomocy społecznej realizują ustawowo:

- na terenie gminy – ośrodki pomocy społecznej,
- na terenie powiatu – powiatowe centra pomocy rodzinie,
- na terenie województwa samorządowego – regionalne ośrodki polityki społecznej.

Samotnej osobie niepełnosprawnej, która wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona, przysługuje pomoc w formie **usług opiekuńczych** lub **specjalistycznych usług opiekuńczych**.

Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem.

Specjalistyczne usługi opiekuńcze są to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju niepełnosprawności (jak np. wspieranie nabywania i rozwoju umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia, pomoc w życiu społecznym, w załatwianiu spraw urzędowych i uzyskaniu zatrudnienia, wspieranie procesu leczenia i rehabilitacja fizyczna). Usługi te są świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym (posiadające np. kwalifikacje do

wykonywania zawodu pracownika socjalnego, pedagoga, psychologa, pielęgniarki, asystenta osoby niepełnosprawnej, rehabilitanta).

Usługi opiekuńcze przyznaje ośrodek pomocy społecznej, ustalając jednocześnie ich zakres, okres i miejsce świadczenia.

Odpłatność za usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze określa uchwała rady gminy (oprócz opłat za specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi, których wysokość określa rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społ.).

W ramach systemu pomocy społecznej funkcjonują także placówki zapewniające środowiskową opiekę półstacjonarną. Są to **ośrodki wsparcia**, które zapewniają całodzienny pobyt, posiłki, podstawowe świadczenia opiekuńcze, rekreacyjno-kulturalne, edukacyjne, rehabilitacyjne. Osoby przewlekle psychicznie chore, upośledzone umysłowo lub wykazujące inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych, mogą korzystać z usług **środowiskowych domów samopomocy**.

W przypadku braku możliwości zapewnienia usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania, osoba wymagająca z powodu wieku lub niepełnosprawności pomocy innych osób może korzystać z usług opiekuńczych i bytowych w formie **rodzinnego domu pomocy**. Rodzinny dom pomocy stanowi formę usług opiekuńczych i bytowych świadczonych całodobowo przez osobę fizyczną lub organizację pożytku publicznego dla nie mniej niż trzech i nie więcej niż ośmiu zamieszkujących wspólnie osób wymagających z powodu wieku lub niepełnosprawności wsparcia w tej formie.

Osobie, która potrzebuje wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, ale nie wymaga usług w zakresie świadczonym przez jednostkę całodobowej opieki, może być przyznany **pobyt w mieszkaniu chronionym**. Mieszkanie chronione jest formą pomocy społecznej przygotowującą osoby tam przebywające, pod opieką specjalistów, do prowadzenia samodzielnego życia, zapewniającą warunki do samodzielnego funkcjonowania w środowisku, w integracji ze społecznością lokalną.

Osobie wymagającej całodobowej opieki, której nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych, przysługuje prawo do umieszczenia w **domu pomocy społecznej**. Dom pomocy społecznej świadczy usługi bytowe, opiekuńcze, wspomagające i edukacyjne na poziomie obowiązującego standardu (określonego rozporządzeniem Ministra), w zakresie i formach wynikających z indywidualnych potrzeb osób w nim przebywających. Zgodnie z art. 55 ust. 2

ustawy o pomocy społecznej „**Organizacja domu pomocy społecznej, zakres i poziom usług świadczonych przez dom uwzględnia w szczególności wolność, intymność, godność i poczucie bezpieczeństwa mieszkańców domu oraz stopień ich fizycznej i psychicznej sprawności.**” Ustawa wprowadza też podział DPS-ów, w zależności od tego, dla kogo są przeznaczone. I tak np. osoby niepełnosprawne fizycznie nie powinny przebywać w tych samych domach pomocy społecznej, co osoby z niepełnosprawnością intelektualną czy przewlekłe chore psychicznie.

Pobyt w domu pomocy społecznej jest odpłatny do wysokości średniego miesięcznego kosztu utrzymania. Obowiązani do wnoszenia opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej są w kolejności:

- mieszkaniec domu, nie więcej jednak niż 70 % swojego dochodu

oraz, jeżeli mieszkaniec domu nie ponosi pełnej odpłatności,

- małżonek, zstępni przed wstępnymi,
- gmina, z której osoba została skierowana do DPS.

Pełnoletniej osobie niepełnosprawnej całkowicie niezdolnej do pracy przysługuje **zasilek stały** z pomocy społecznej, jeżeli

- jej dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej w przypadku osoby samotnej,
- jej dochód, jak również dochód na osobę w rodzinie są niższe od kryterium dochodowego na osobę w rodzinie.

Zasilek stały jest ustalany jest w wysokości różnicy między odpowiednim kryterium dochodowym a dochodem osoby samotnie gospodarującej lub dochodem na osobę w rodzinie (nie może być jednak niższy niż 30 zł).

W przypadku zbiegu uprawnień do zasiłku stałego i renty socjalnej, świadczenia pielęgnacyjnego lub dodatku z tytułu samotnego wychowywania dziecka, zasilek stały nie przysługuje.

2.5. Opieka zdrowotna – świadczenia finansowane z NFZ

Na podstawie ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2015 poz. 581 z późn. zm.) do korzystania ze świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych na zasadach określonych w ustawie mają prawo: osoby objęte powszechnym – obowiązkowym i dobrowolnym ubezpieczeniem zdrowotnym, czyli tzw. "ubezpieczeni", osoby nieubezpieczone (posiadające obywatelstwo polskie i zamieszkujące na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej), które spełniają kryterium dochodowe do otrzymywania świadczeń z pomocy społecznej, dzieci i młodzież – do ukończenia 18. roku życia oraz kobiety w okresie ciąży i połogu – do 42. dnia po porodzie.

Celem świadczeń opieki zdrowotnej jest zachowanie zdrowia, zapobieganie chorobom i urazom, wczesne wykrywanie chorób, leczenie, pielęgnacja oraz zapobieganie niepełnosprawności i jej ograniczanie.

Nowelizacja ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej z dnia 25 czerwca 2009 wprowadziła pojęcie tzw. "świadczeń gwarantowanych", tj. świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych w całości lub współfinansowanych ze środków publicznych na zasadach i w zakresie określonych w ustawie. Są to świadczenia z zakresu: podstawowej opieki zdrowotnej, ambulatoryjnej opieki specjalistycznej, leczenia szpitalnego, opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień, rehabilitacji leczniczej, świadczeń pielęgnacyjnych i opiekuńczych w ramach opieki długoterminowej, leczenia stomatologicznego, lecznictwa uzdrowiskowego, zaopatrzenia w wyroby medyczne będące przedmiotami ortopedycznymi oraz środki pomocnicze, ratownictwa medycznego, opieki paliatywnej i hospicyjnej, świadczeń wysokospecjalistycznych oraz programów zdrowotnych.

Osobom z niepełnosprawnościami przysługują świadczenia w takim samym zakresie, jak wszystkim ubezpieczonym. Wyjątek stanowią: znieczulenie ogólne przy wykonywaniu dentystycznych świadczeń gwarantowanych oraz stosowanie kompozytowych materiałów światłoutwardzalnych do wypełnień, które przysługują, jeśli wynika to ze wskazań medycznych, dzieciom i młodzieży niepełnosprawnym do 16 roku życia oraz osobom ze znacznym lub

umiarkowanym stopniem niepełnosprawności (Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 6 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu leczenia stomatologicznego, Dz. U. z 2013 poz. 1462, z późn. zm.).

Świadczenia, które na podstawie ustawy nie przysługują, to:

- orzeczenia o zdolności do prowadzenia pojazdów mechanicznych oraz inne orzeczenia i zaświadczenia lekarskie wydawane na życzenie pacjenta, jeżeli nie są one związane z dalszym leczeniem, rehabilitacją, niezdolnością do pracy, kontynuowaniem nauki, uczestnictwem dzieci, uczniów, słuchaczy zakładów kształcenia nauczycieli i studentów w zajęciach sportowych i w zorganizowanym wypoczynku, a także jeżeli nie są wydawane dla celów pomocy społecznej, orzecznictwa o niepełnosprawności, uzyskania zasiłku pielęgnacyjnego oraz dodatku lub jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia dziecka;
- świadczenia opieki zdrowotnej niezakwalifikowane jako gwarantowane. Kwalifikacji danego świadczenia opieki zdrowotnej jako świadczenia gwarantowanego dokonuje Minister Zdrowia po uzyskaniu rekomendacji Prezesa Agencji Oceny Technologii Medycznych, biorąc pod uwagę kryteria określone w Ustawie.

Świadczenia opieki zdrowotnej przysługujące na mocy ustawy udzielane są w zakładach opieki zdrowotnej (przychodniach, gabinetach, szpitalach itp.), które mają podpisaną umowę z Narodowym Funduszem Zdrowia. Powinny one być oznaczone logo NFZ.

Ubezpieczony ma prawo do wyboru i zmiany (2 razy w roku bezpłatnie) lekarza, pielęgniarki i położnej podstawowej opieki zdrowotnej, spośród lekarzy, pielęgniarek i położnych ubezpieczenia zdrowotnego, a także do wyboru lekarza dentystry oraz świadczeniodawcy udzielającego ambulatoryjnych świadczeń specjalistycznych spośród tych, którzy zawarli umowy o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej z Narodowym Funduszem Zdrowia.

Zgodnie z § 11 ust. 1 załącznika do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 8 września 2015 roku w sprawie ogólnych warunków umów o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 poz. 484) świadczeniodawca jest obowiązany do podania do wiadomości świadczeniobiorców w miejscu udzielania świadczeń informacji o godzinach i miejscach udzielania świadczeń w poszczególnych zakresach, a także **informacji na temat posiadanych udogodnień dla osób niepełnosprawnych.**

Zgodnie z § 13 ust.1 tego załącznika, **świadczeniodawca zapewnia rejestrację świadczeniobiorców na podstawie zgłoszenia osobistego lub za pośrednictwem osoby trzeciej, w tym przy wykorzystaniu telefonu lub innych środków komunikacji elektronicznej.**

Ambulatoryjna opieka specjalistyczna jest świadczona na podstawie skierowania lekarza podstawowej opieki zdrowotnej. Mamy prawo wybrać specjalistę spośród wszystkich, którzy mają podpisaną umowę z NFZ.

Skierowanie nie jest wymagane do: ginekologa i położnika, dentysty, wenerologa, onkologa, psychiatry.

Skierowanie nie jest również wymagane od osób: chorych na gruźlicę, zakażonych wirusem HIV, inwalidów wojennych, kombatantów i osób represjonowanych oraz cywilnych niewidomych ofiar działań wojennych, od osób uzależnionych od alkoholu, środków odurzających i substancji psychotropowych – w zakresie leczenia odwykowego, a także od uprawnionego żołnierza lub pracownika, w zakresie leczenia urazów lub chorób nabytych podczas wykonywania zadań poza granicami państwa.

Jeżeli cel leczenia nie może być osiągnięty przez leczenie ambulatoryjne, świadczeniobiorca ma prawo - na podstawie skierowania lekarza, lekarza dentysty lub felczera - do leczenia szpitalnego w wybranym przez siebie szpitalu, który zawarł umowę o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej. Świadczeniobiorca ma też prawo do rehabilitacji leczniczej u świadczeniodawcy, który zawarł umowę o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej, na podstawie skierowania lekarza ubezpieczenia zdrowotnego.

W stanach nagłych świadczenia zdrowotne są udzielane bez wymaganego skierowania.

Szczegółowy katalog uprawnień osób korzystających ze świadczeń zdrowotnych w ramach ubezpieczenia zdrowotnego, korzystających z prywatnego sektora usług medycznych oraz osób innych niż ubezpieczeni zawiera **ustawa** z dnia 6 listopada 2008 r. **o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta** (Dz. U. z 2016 poz. 186, z późn. zm.) wprowadzona ustawą z dnia 24 kwietnia 2009 r. Przepisy wprowadzające ustawę o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, ustawę o akredytacji w ochronie zdrowia oraz ustawę o konsultantach w ochronie zdrowia (Dz. U. z dnia 21 maja 2009 r., Nr 76, poz. 641). Stanowisko **Rzecznika Praw Pacjenta** Prezes Rady Ministrów obsadził z dniem 2 października 2009 r. Na stronie internetowej Rzecznika

<http://www.bpp.gov.pl> można się m.in. zapoznać z katalogiem praw pacjenta zawartym w w/w ustawie.

Począwszy od 1 stycznia 2012, na mocy nowelizacji z dn. 28 kwietnia 2011 (Dz.U. z 2011 Nr 113, poz. 660), ustawa o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta reguluje ponadto **zasady i tryb ustalania odszkodowania i zadośćuczynienia w przypadku "zdarzeń medycznych"**, t.j. zakażenia pacjenta biologicznym czynnikiem chorobotwórczym, uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia pacjenta albo śmierci pacjenta, będących następstwem niezgodnych z aktualną wiedzą medyczną:

- diagnozy, jeżeli spowodowała ona niewłaściwe leczenie albo opóźniła właściwe leczenie, przyczyniając się do rozwoju choroby,
- leczenia, w tym wykonania zabiegu operacyjnego,
- zastosowania produktu leczniczego lub wyrobu medycznego.

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 27 czerwca 2013 r. (Dz. U. z 2013, poz. 750) określa szczegółowy zakres i warunki ustalania wysokości tego świadczenia oraz jego wysokość w odniesieniu do jednego pacjenta w przypadku poszczególnych rodzajów zdarzeń medycznych.

W celu rozpatrywania wniosków w tych sprawach utworzone zostały wojewódzkie komisje do spraw orzekania o zdarzeniach medycznych.

Pacjent posiadający prawo do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych ma także **prawo do refundowanych leków, środków specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych** wydawanych na podstawie recepty.

Receptę na leki refundowane może wystawić każdy lekarz, lekarz dentyista, felczer będący lekarzem ubezpieczenia zdrowotnego lub lekarz, lekarz dentyista posiadający uprawnienia do wykonywania zawodu, z którym NFZ zawarł umowę upoważniającą do wystawienia recept refundowanych.

Refundacji podlegają leki, środki specjalnego przeznaczenia żywieniowego i wyroby medyczne, określone w Obwieszczeniach publikowanych co 2 miesiące przez Ministra Zdrowia, na podstawie art. 37 ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 poz. 1536).

Leki refundowane ujęte w Obwieszczeniu mają wyznaczone odpowiednie stopnie odpłatności:

- leki wydawane bezpłatnie - do limitu finansowania,
- leki wydawane za odpłatnością ryczałtową,
- leki wydawane za odpłatnością 30% limitu finansowania,
- leki wydawane za odpłatnością 50% limitu finansowania.

Jeżeli cena detaliczna leku jest wyższa niż limit finansowania (cena leku, do której obowiązuje określona w wykazie odpłatność), pacjent poniesie koszt powiększony o różnicę pomiędzy detaliczną ceną leku a limitem finansowania.

Poza imieniem i nazwiskiem pacjenta, jego danymi adresowymi i numerem odpowiedniego oddziału NFZ, na receptce musi być podany numer PESEL, a w przypadku osób poniżej 18 r.ż. - także wiek. Jeżeli pacjentowi przysługują uprawnienia dodatkowe, na receptce powinien zostać umieszczony właściwy kod (np. w przypadku inwalidów wojskowych).

Lekarz wypisujący lek refundowany umieszcza na receptce nazwę własną lub międzynarodową leku, postać w jakiej ma zostać wydany, dawkę, ilość leku, sposób dawkowania oraz **odpłatność**. Odpłatność może zależeć od schorzenia, na jakie cierpi pacjent (może być niższa w przypadku niektórych tzw. „chorób przewlekłych”).

Recepta jest ważna przez 30 dni. Wyjątek stanowią:

- recepty na antybiotyki i recepty wystawione w ramach pomocy doraźnej - ważne 7 dni,
- recepty na preparaty immunologiczne ważne 90 dni i na leki sprowadzane z zagranicy, dla indywidualnych użytkowników – 120 dni.

(Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 8 marca 2012 r. w sprawie recept lekarskich, Dz. U. z 2016, poz. 1261, z późn. zm.)

Farmaceuta ma obowiązek poinformować pacjenta o możliwości nabycia innego leku niż przepisany na receptce (leku o tej samej nazwie międzynarodowej, dawce, postaci farmaceutycznej i o tym samym wskazaniu terapeutycznym), którego cena nie przekracza limitu ceny. Nie dotyczy to sytuacji, kiedy lekarz dokonał na receptce adnotacji: „nie zamieniać”.

2.6. Zaopatrzenie w refundowane przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze

Podstawa prawna: art. 38 ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych (Dz. U. z 2016 poz. 1536) oraz Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 6 grudnia 2013 roku w sprawie wykazu wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie (Dz.U. z 2013, poz. 1565).

Podstawą do uzyskania refundowanego przedmiotu ortopedycznego (*wyrobu medycznego*, wg nomenklatury z ww. przepisów) lub środka pomocniczego jest zlecenie wystawione przez upoważnionego lekarza ubezpieczenia zdrowotnego, lub - w przypadku kontynuacji zaopatrzenia - przez pielęgniarkę lub położną ubezpieczenia zdrowotnego. Dla wyrobów ortopedycznych lekarzem upoważnionym jest z reguły ortopeda, chirurg, lekarz rehabilitacji medycznej, niekiedy neurolog lub reumatolog; w przypadku środków pomocniczych - także lekarz innej specjalności (okulista, laryngolog, onkolog) lub lekarz podstawowej opieki zdrowotnej, ew. felczer ubezpieczenia zdrowotnego.

Każde zlecenie na wyroby medyczne, przed realizacją musi być potwierdzone przez właściwy ze względu na miejsce zamieszkania ubezpieczonego Oddział NFZ. W tym celu świadczeniobiorca powinien dostarczyć zlecenie (drogą pocztową, osobiście lub przez osobę upoważnioną) do jednego z punktów potwierdzania zleceń.

Osobom uprawnionym do comiesięcznego zaopatrzenia w środki pomocnicze (tj. np. pieluchomajtki, sprzęt stomijny, cewniki, worki do zbiórki moczu) jest wydawana karta zaopatrzenia comiesięcznego na dany rodzaj środka pomocniczego - na okres 12 miesięcy. Nie jest wymagane każdorazowe ewidencjonowanie zlecenia przed jego realizacją. Potwierdzone musi być pierwsze zlecenie na dany comiesięczny środek pomocniczy. Lekarz zobowiązany jest do odnotowania w "karcie" faktu wystawienia zlecenia. Zlecenie na comiesięczne zaopatrzenie w środki pomocnicze traci ważność po upływie 30 dni od daty wystawienia.

Ubezpieczony może być zaopatrzony jednorazowo w środki "comiesięczne" maksymalnie na okres 3 kolejnych miesięcy kalendarzowych.

Realizacja zlecenia następuje u każdego świadczeniodawcy mającego zawartą umowę z NFZ. Stosowna informacja znajduje się na stronach internetowych oddziałów wojewódzkich NFZ.

Zlecenie na wyroby medyczne może być wydane po upływie okresu ich użytkowania (określonego w rozporządzeniu). Zlecenie traci ważność po upływie 90 dni od daty wystawienia. W przypadku

braku przez Oddział Funduszu środków finansowych na pełne pokrycie w/w zaopatrzenia - bieg terminu 90 dni ulega zawieszeniu na czas oczekiwania w kolejce na potwierdzenie zlecenia.

Ubezpieczony może zrealizować potwierdzone zlecenie u dowolnego świadczeniodawcy, posiadającego umowę z NFZ.

Wyroby medyczne wydawane na zlecenie przysługują bezpłatnie (do wysokości limitu) lub za częściową odpłatnością.

Przykładowe okresy użytkowania, wysokość odpłatności i limity cen
wyrobów medycznych dla dorosłych:

proteza kończyny dolnej	3 lata	bezpłatnie	200 – 7500 zł
pończocha kikutowa (12 szt.)	1 rok	bezpłatnie	120 – 360 zł
proteza kończyny górnej	3 lata	bezpłatnie	1200 – 4600 zł
aparat ortopedyczny (orteza)	3 lata	10%	100 – 2500 zł
gorset ortopedyczny	3 lata	10%	200 - 700 zł
kula łokciowa	3 lata	30%	30 - 140 zł
laska dla niewidomych (biała)	6 miesięcy	bezpłatnie	100 zł
but ortopedyczny	1 rok	30%	155 – 210 zł
but do pary	1 rok	30%	100 zł
wózek inwalidzki ręczny	5 lat	bezpłatnie	600 zł
wózek inwalidzki lekki	4 lata	bezpłatnie	1700 zł
wózek inwalidzki specjalny	4 lata	bezpłatnie	3000 zł
soczewki (okularowe lub kontaktowe)	1-2 lata	30%	25 - 500 zł
pomoce optyczne dla niedowidzących	3-5 lat	bezpłatnie	80 - 350 zł
proteza oka	5 lat	bezpłatnie	700 - 800 zł

aparaty słuchowe	3-5 lat	do 26 bezpłatnie, powyżej - 30%	1000 - 2000 zł
cewniki zewnętrzne (do 30 szt.)	1 miesiąc	30%	120 zł
worki stomijne (do 90 szt.)	1 miesiąc	bezpłatnie	300 - 480 zł
pieluchomajtki (do 60 szt.)	1 miesiąc	bezpłatnie lub 30%	77 lub 90 zł
aparat do leczenia obturacyjnego bezdechu sennego	5 lat	10%	2100 zł
proteza piersi	2 lata	bezpłatnie	280 zł
poduszka przeciwodrożynowa pneumatyczna	2 lata	30%	500 zł
materac przeciwodrożynowy	3 lata	30%	700 zł

pełen wykaz wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie

zawierający określenie dla każdego przedmiotu osób uprawnionych do wystawienia zlecenia, limitu finansowania ze środków publicznych, wysokości udziału własnego świadczeniobiorcy w tym limicie, kryteriów przyznawania, okresu użytkowania i limitu cen naprawy wyrobu.

Limit na **naprawę wyrobu medycznego wynosi 30% limitu ceny danego wyrobu**. Dotyczy to przedmiotów określonych w Rozporządzeniu jako "naprawialne". Refundowanej naprawy można dokonać na podstawie zlecenia wystawionego przez właściwy ze względu na miejsce zamieszkania ubezpieczonego Oddział Funduszu. Wniosek na naprawę traci ważność po upływie 30 dni od czasu jego wystawienia. Refundowane naprawy są możliwe (po upływie gwarancji), tylko w podanym w Rozporządzeniu okresie użytkowania, maksymalnie do kwoty ustalonego limitu ceny, niezależnie od liczby napraw.

W przypadku dokonania naprawy i wykorzystaniu części lub całości tego limitu, okres użytkowania wyrobu medycznego ulega wydłużeniu proporcjonalnie do wykorzystanej części limitu naprawy. Dotyczy to wyrobów otrzymanych na zlecenie po 1 stycznia 2014.

Do okresu użytkowania i limitu ceny naprawy wyrobu medycznego, który został wydany przed dniem 1 stycznia 2014 zgodnie z dotychczasowymi przepisami, stosuje się

te dotychczasowe przepisy. W szczególności refundowana naprawa użytkowanego wyrobu, nabytego na zlecenie przed 1 stycznia 2014, nie wydłuża określonego w "starym" rozporządzeniu okresu użytkowania tego przedmiotu.

2.7. Transport sanitarny

Podstawa prawna: art. 41 Ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2015 poz. 581, z późn. zm.) oraz Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 września 2013 w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej (Dz.U. z 2016 r. poz. 86), Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 6 listopada 2013 roku w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu rehabilitacji leczniczej (Dz. U. z 2013 poz. 1522) i inne.

- Świadczeniobiorcy, na podstawie zlecenia lekarza ubezpieczenia zdrowotnego lub felczera ubezpieczenia zdrowotnego, przysługuje **bezpłatny przejazd** środkami transportu sanitarnego, w tym lotniczego, do najbliższego zakładu opieki zdrowotnej udzielającego świadczeń we właściwym zakresie i z powrotem w przypadkach:
 - konieczności podjęcia natychmiastowego leczenia w zakładzie opieki zdrowotnej;
 - wynikających z potrzeby zachowania ciągłości leczenia;
 - **dysfunkcji narządu ruchu uniemożliwiającej korzystanie ze środków transportu publicznego** - w celu odbycia leczenia.
- W pozostałych przypadkach przejazd środkami transportu sanitarnego jest finansowany **w 40%** ze środków publicznych w przypadku: chorób krwi i narządów krwiotwórczych, chorób nowotworowych, chorób oczu, chorób przemiany materii, chorób psychicznych i zaburzeń zachowania, chorób skóry i tkanki podskórnej, chorób układu krążenia, chorób układu moczowo-płciowego, chorób układu nerwowego, chorób układu oddechowego, chorób układu ruchu, chorób układu trawiennego, chorób układu wydzielania wewnętrznego, chorób zakaźnych i pasożytniczych, urazów i zatruc, wad rozwojowych wrodzonych, zniekształceń i aberracji chromosomowych - gdy ze zlecenia lekarza ubezpieczenia zdrowotnego lub felczera ubezpieczenia zdrowotnego wynika, że świadczeniobiorca jest zdolny do samodzielnego poruszania się bez stałej pomocy innej osoby, ale wymaga przy korzystaniu ze środków transportu publicznego pomocy innej osoby lub środka transportu publicznego dostosowanego do potrzeb osób niepełnosprawnych.

2.8. Lecznictwo uzdrowiskowe

Podstawa prawna: art. 33 Ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2015 poz. 581, z późn. zm.), Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz gminach uzdrowiskowych (Dz.U. z 2016 poz. 879), Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 5 stycznia 2012 r. w sprawie sposobu kierowania i kwalifikowania pacjentów do zakładów lecznictwa uzdrowiskowego (Dz. U. z 2012, poz. 14), Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 7 lipca 2011 r. w sprawie kierowania na leczenie uzdrowiskowe albo rehabilitację uzdrowiskową (Dz. U. z 2011 Nr 142, poz. 835) oraz Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 23 lipca 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu lecznictwa uzdrowiskowego (Dz. U. z 2015, poz. 2027).

Nowelizacja z dnia 4 marca 2011 ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym... określa **lecznictwo uzdrowiskowe** jako zorganizowaną działalność polegającą na udzielaniu świadczeń opieki zdrowotnej z zakresu leczenia uzdrowiskowego albo rehabilitacji uzdrowiskowej, prowadzoną w uzdrowisku przez zakłady lecznictwa uzdrowiskowego albo poza uzdrowiskiem w szpitalach i sanatoriach znajdujących się w urządzonych podziemnych wyrobiskach górniczych, przy wykorzystaniu warunków naturalnych, takich jak: właściwości naturalnych surowców leczniczych, właściwości lecznicze klimatu oraz mikroklimatu, a także towarzyszące zabiegi z zakresu fizjoterapii. Ustawa wprowadza pojęcie **rehabilitacji uzdrowiskowej**, jako zorganizowanej działalności prowadzonej w uzdrowisku przez zakłady lecznictwa uzdrowiskowego, mającej na celu przywrócenie pacjentowi zdrowia lub możliwej do osiągnięcia dla danego stanu samodzielności ruchowej i społecznej, przy wykorzystaniu naturalnych surowców leczniczych.

Skierowanie na leczenie uzdrowiskowe albo rehabilitację uzdrowiskową wystawia lekarz ubezpieczenia zdrowotnego biorąc pod uwagę wskazania i przeciwwskazania do leczenia uzdrowiskowego albo rehabilitacji uzdrowiskowej oraz - w przypadku dorosłych - zalecaną częstotliwość korzystania z leczenia uzdrowiskowego albo rehabilitacji uzdrowiskowej nie częściej niż **raz na 18 miesięcy**. Częstotliwość leczenia uzdrowiskowego nie musi być brana pod uwagę w przypadku leczenia lub rehabilitacji uzdrowiskowej w szpitalu uzdrowiskowym oraz w uzdrowiskowym leczeniu ambulatoryjnym.

W skierowaniu lekarz ubezpieczenia zdrowotnego może określić, po uwzględnieniu wskazań i przeciwwskazań do leczenia w danym uzdrowisku, miejsce i rodzaj leczenia uzdrowiskowego albo

rehabilitacji uzdrowiskowej. Określenia te nie są jednak wiążące dla oddziału wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia, który dokonuje rejestracji skierowania i przekazuje je zatrudnionemu tam lekarzowi specjalście w dziedzinie balneoklimatologii i medycyny fizykalnej lub rehabilitacji medycznej w celu dokonania aprobaty pod względem celowości leczenia uzdrowiskowego albo rehabilitacji uzdrowiskowej.

Jeżeli lekarz specjalista aprobował celowość skierowania oraz jeśli są miejsca w odpowiednich zakładach lecznictwa uzdrowiskowego - oddział wojewódzki NFZ (właściwy dla pacjenta ze względu na jego miejsce zamieszkania) dokonuje potwierdzenia skierowania, określając:

- rodzaj leczenia uzdrowiskowego albo rehabilitacji uzdrowiskowej oraz ich tryb;
- odpowiedni zakład lecznictwa uzdrowiskowego albo rehabilitacji uzdrowiskowej;
- datę rozpoczęcia leczenia albo rehabilitacji uzdrowiskowej; w przypadku leczenia uzdrowiskowego w trybie stacjonarnym czas jego trwania;
- okres leczenia, w przypadku leczenia uzdrowiskowego w warunkach ambulatoryjnych albo rehabilitacji uzdrowiskowej.

Potwierdzone skierowanie powinno być dostarczone świadczeniobiorcy nie później niż w terminie 14 dni przed datą rozpoczęcia leczenia (w szczególnie uzasadnionych przypadkach okres ten może być, po uzgodnieniu, skrócony do 3 dni). Doręczając skierowanie na leczenie w sanatorium uzdrowiskowym, oddział wojewódzki NFZ informuje o zasadach odpłatności za pobyt w sanatorium, w tym, jeżeli dotyczy, o całkowitych kosztach za pobyt opiekuna.

W przypadku skierowania na leczenie uzdrowiskowe w trybie ambulatoryjnym, potwierdzonego przez właściwy oddział wojewódzki NFZ, świadczeniobiorca uzgadnia termin rozpoczęcia leczenia uzdrowiskowego z zakładem lecznictwa uzdrowiskowego, do którego otrzymał skierowanie nie później niż 14 dni przed planowaną datą rozpoczęcia leczenia.

Skierowanie wraz z aktualnymi wynikami badań oraz kartą informacyjną z leczenia szpitalnego, w przypadku gdy leczenie uzdrowiskowe jest kontynuacją leczenia szpitalnego, **podlega weryfikacji co 18 miesięcy**, licząc od dnia jego wystawienia.

Świadczeniobiorcy, których skierowania oddział wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia nie potwierdził z powodu braku miejsc w odpowiednich zakładach lecznictwa uzdrowiskowego, są zapisywani na liście dokumentacji prowadzonej przez ten oddział i powinni być poinformowani o

swoim miejscu na liście. Skierowanie wystawione świadczeniobiorcy, który znajduje się na liście w pierwszej kolejności, jest potwierdzane przez oddział NFZ, jeżeli zwolni się miejsce w odpowiednim zakładzie lecznictwa uzdrowiskowego.

Na stronie internetowej <https://skierowania.nfz.gov.pl> można sprawdzić swoje aktualne miejsce na liście oczekujących na leczenie uzdrowiskowe. Wystarczy jedynie podać numer skierowania.

Czas trwania leczenia uzdrowiskowego wynosi:

- dla leczenia szpitalnego dzieci w wieku od 3 do 18 lat - 27 dni;
- dla leczenia szpitalnego dorosłych oraz leczenia sanatoryjnego - 21 dni;
- dla rehabilitacji uzdrowiskowej w szpitalu lub sanatorium uzdrowiskowym - 28 dni;
- dla leczenia ambulatoryjnego - od 6 do 18 dni.

Świadczeniobiorca ponosi koszty przejazdu na leczenie uzdrowiskowe i z leczenia uzdrowiskowego, opłatę uzdrowiskową w kwocie nie większej niż 4,26 zł dziennie oraz częściową odpłatność za koszty wyżywienia i zakwaterowania w sanatorium uzdrowiskowym. Odpłatność ta jest zróżnicowana ze względu na sezon, w którym świadczeniobiorca odbywa leczenie (od 1 października do 30 kwietnia, lub od 1 maja do 30 września) oraz ze względu na warunki zakwaterowania w sanatorium uzdrowiskowym i wynosi od 9,40 zł do 36,10 zł dziennie.

Dzieci i młodzież do ukończenia lat 18, a jeżeli kształcą się dalej – do ukończenia lat 26, dzieci niepełnosprawne w znacznym stopniu – bez ograniczenia wieku, a także dzieci uprawnione do renty rodzinnej nie ponoszą odpłatności za pobyt w prewentorium i sanatorium uzdrowiskowym.

2.9. Rehabilitacja lecznicza

Podstawa prawna: art. 59 Ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2015 poz. 581, z późn. zm.) oraz Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 6 listopada 2013 roku w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu rehabilitacji leczniczej (Dz. U. z 2013 poz. 1522).

Świadczeniobiorca ma prawo do rehabilitacji leczniczej u świadczeniodawcy, który zawarł umowę o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej, na podstawie skierowania lekarza ubezpieczenia zdrowotnego.

Rehabilitacja może odbywać się w warunkach ambulatoryjnych, domowych, ośrodka lub oddziału dziennego oraz stacjonarnych.

Fizjoterapia w **warunkach ambulatoryjnych** jest udzielana w **cyklach do 10 dni zabiegowych** (maksymalnie 5 zabiegów dziennie); skierowanie na zabiegi fizjoterapeutyczne musi być zarejestrowane w zakładzie rehabilitacji w terminie 30 dni od daty wystawienia.

Usprawnianie dzieci z uszkodzeniem ośrodkowego układu nerwowego do ukończenia 18. roku życia w formie ambulatoryjnej (w gabinecie, zakładzie rehabilitacji lub fizjoterapii) może odbywać się na podstawie jednego w roku kalendarzowym skierowania z poradni specjalistycznej, w którym zlecony cykl terapeutyczny nie może przekroczyć 120 dni zabiegowych i 5 zabiegów dziennie.

Rehabilitacja w **warunkach domowych** przysługuje świadczeniobiorcom, którzy ze względu na brak możliwości samodzielnego poruszania się nie mogą dotrzeć do świadczeniodawców udzielających świadczeń gwarantowanych w warunkach ambulatoryjnych, a wymagają rehabilitacji lub fizjoterapii. Zabiegi fizjoterapeutyczne w warunkach domowych są udzielane świadczeniobiorcom z zaburzeniami funkcji motorycznych spowodowanymi:

- ogniskowymi uszkodzeniami mózgu (stanami po zatorach mózgowych, udarach krwotocznych mózgu, urazach) – przez okres do 12 miesięcy od dnia powstania uszkodzenia;
- ciężkimi uszkodzeniami centralnego i obwodowego układu nerwowego; uszkodzeniem rdzenia kręgowego – przez okres do 12 miesięcy od dnia powstania uszkodzenia;
- chorobami przewlekle postępującymi w szczególności: miopatiami, chorobą Parkinsona, zapaleniem wielomięśniowym, rdzeniowym zanikiem mięśni, guzami mózgu, procesami demielinizacyjnymi, kolagenozami, przewlekłymi zespołami pozapiramidowymi, reumatoidalnym zapaleniem stawów;
- chorobami zwyrodnieniowymi stawów biodrowych lub kolanowych, po zabiegach endoprotezoplastyki stawu przez okres do 6 miesięcy od dnia wykonania operacji;
- urazami kończyn dolnych – przez okres do 6 miesięcy od dnia powstania urazu;
- osobom w stanie wegetatywnym lub apalicznym.

Czas trwania świadczenia rehabilitacji realizowanej w warunkach domowych dla jednego świadczeniobiorcy wynosi **do 80 dni zabiegowych w roku** kalendarzowym oraz nie więcej niż 5 zabiegów dziennie.

W przypadku uzasadnionym względami medycznymi i koniecznością osiągnięcia celu leczniczego, czas trwania rehabilitacji może zostać przedłużony decyzją lekarza zlecającego zabiegi, za pisemną zgodą dyrektora właściwego oddziału wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia.

Świadczenia gwarantowane w formie rehabilitacji leczniczej **w warunkach ośrodka lub oddziału dziennego**, są udzielane świadczeniobiorcom, których stan zdrowia nie pozwala na rehabilitację w warunkach ambulatoryjnych, a nie wymaga całodobowego nadzoru lekarskiego i pielęgniarskiego.

Czas trwania rehabilitacji w warunkach ośrodka lub oddziału dziennego wynosi:

- w przypadku rehabilitacji ogólnoustrojowej, w tym rehabilitacji dla określonej grupy pacjentów, w szczególności po leczeniu raka piersi, ze stwardnieniem rozsianym, dysfunkcją ręki, z obrzękiem limfatycznym o różnej etiologii i umiejscowieniu – **od 15 do 30 dni zabiegowych**, średnio 5 zabiegów dziennie (z możliwością przedłużenia w warunkach jak powyżej), a dla pacjentów z obrzękiem limfatycznym - do 40 dni zabiegowych w roku kalendarzowym;
- w przypadku rehabilitacji dzieci z zaburzeniami wieku rozwojowego do ukończenia 18. roku życia (a dla osób z orzeczoną koniecznością kształcenia specjalnego lub upośledzonych w stopniu głębokim - do 25. roku życia) oraz w przypadku rehabilitacji osób z dysfunkcją narządu słuchu i mowy lub dysfunkcją narządu wzroku - **do 120 dni zabiegowych** w roku (z możliwością przedłużenia);
- w przypadku rehabilitacji kardiologicznej - nie więcej niż 24 dni zabiegowych w okresie 90 dni kalendarzowych;
- w przypadku rehabilitacji pulmonologicznej, z wykorzystaniem metod subterraneoterapii - czas rehabilitacji nie może być krótszy niż 14 dni zabiegowych i dłuższy niż 24 dni zabiegowe.

Świadczenia gwarantowane w formie rehabilitacji leczniczej **w warunkach stacjonarnych** są udzielane świadczeniobiorcom, którzy ze względu na kontynuację leczenia wymagają stosowania kompleksowych świadczeń rehabilitacyjnych oraz całodobowego nadzoru pielęgniarskiego.

Czas trwania rehabilitacji w warunkach stacjonarnych wynosi:

- dla rehabilitacji ogólnoustrojowej - do 6 tygodni, średnio 5 rodzajów zabiegów dziennie (z możliwością przedłużenia);
- dla rehabilitacji pulmonologicznej - do 3 tygodni (z możliwością przedłużenia);
- dla rehabilitacji neurologicznej oraz kardiologicznej maksymalny czas rehabilitacji nie został określony.

2.10. Edukacja

a) Kształcenie przedszkolne i szkolne

Podstawa prawna: ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jednolity: Dz.U. z 2016, poz. 1493), Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 lipca 2015 w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz.U. z 2015, poz. 1113), Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz.U. z 2012, poz. 204, z późn. zm.), Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 lipca 2017 r. w sprawie szczegółowych warunków udzielania pomocy finansowej uczniom na zakup podręczników i materiałów edukacyjnych (Dz. U. z 2016, poz. 1045)

Ustawowym obowiązkiem polskiego systemu oświaty jest **zapewnienie możliwości pobierania nauki we wszystkich typach szkół przez dzieci i młodzież niepełnosprawną**, zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami, a także **opieka nad uczniami niepełnosprawnymi** przez umożliwianie realizowania zindywidualizowanego procesu kształcenia, form i programów nauczania oraz zajęć rewalidacyjnych, które zalicza się do podstawowych form działalności dydaktyczno-wychowawczej szkoły.

Dzieci niepełnosprawne i młodzież niepełnosprawną, wymagające stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy, obejmuje się **kształceniem specjalnym**.

Rozporządzenie MEN z 24 lipca 2015 określa warunki organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych:

- niesłyszących i słabosłyszących,
- niewidomych i słabowidzących,
- z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją,
- z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, umiarkowanym lub znacznym,
- z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera,

- z niepełnosprawnościami sprzężonymi,
zwanym dalej „uczniami niepełnosprawnymi”

Kształcenie, wychowanie i opiekę dla uczniów niepełnosprawnych organizuje się w:

1. przedszkolach ogólnodostępnych;
2. przedszkolach ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi;
3. przedszkolach integracyjnych;
4. przedszkolach ogólnodostępnych z oddziałami specjalnymi;
5. przedszkolach specjalnych;
6. innych formach wychowania przedszkolnego;
7. szkołach ogólnodostępnych;
8. szkołach ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi;
9. szkołach integracyjnych;
10. szkołach ogólnodostępnych z oddziałami specjalnymi;
11. szkołach specjalnych, w tym szkołach specjalnych przysposabiających do pracy;
12. młodzieżowych ośrodkach wychowawczych;
13. młodzieżowych ośrodkach socjoterapii;
14. specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych;
15. specjalnych ośrodkach wychowawczych;
16. ośrodkach umożliwiających dzieciom i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim, a także dzieciom i młodzieży z upośledzeniem umysłowym z niepełnosprawnościami sprzężonymi realizację odpowiednio obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązku szkolnego i obowiązku nauki.

Dzieci i młodzież, których stan zdrowia uniemożliwia lub znacznie utrudnia uczęszczanie do przedszkola lub szkoły, obejmuje się indywidualnym obowiązkowym rocznym przygotowaniem przedszkolnym lub **indywidualnym nauczaniem**.

Orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego albo indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego i indywidualnego nauczania, a także o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych organizowanych zgodnie z odrębnymi przepisami wydają zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym w

poradniach specjalistycznych. Orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego określa zalecane formy kształcenia specjalnego, z uwzględnieniem rodzaju niepełnosprawności.

Starosta właściwy ze względu na miejsce zamieszkania dziecka posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, na wniosek rodziców, zapewnia mu odpowiednią formę kształcenia, uwzględniając rodzaj niepełnosprawności. Jeżeli orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego zaleca kształcenie dziecka odpowiednio w przedszkolu specjalnym albo w przedszkolu, szkole podstawowej lub gimnazjum, ogólnodostępnych lub integracyjnych, odpowiednią formę kształcenia, na wniosek rodziców, zapewnia jednostka samorządu terytorialnego właściwa ze względu na miejsce zamieszkania dziecka, do której zadań własnych należy prowadzenie przedszkoli lub szkół.

Kształcenie uczniów niepełnosprawnych może być prowadzone do końca roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, w którym uczeń kończy:

- 18. rok życia - w przypadku szkoły podstawowej,
- 21. rok życia - w przypadku gimnazjum,
- 23. rok życia - w przypadku szkoły ponadgimnazjalnej

i powinno zapewniać:

1. realizację zaleceń zawartych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego;
2. warunki do nauki, sprzęt specjalistyczny i środki dydaktyczne, odpowiednie ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne dzieci lub uczniów;
3. specjalistyczne zajęcia w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
4. inne zajęcia odpowiednie ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne dzieci lub uczniów, w szczególności zajęcia rewalidacyjne, resocjalizacyjne i socjoterapeutyczne;
5. integrację dzieci lub uczniów ze środowiskiem rówieśniczym, w tym z dziećmi lub uczniami pełnosprawnymi;
6. przygotowanie uczniów do samodzielności w życiu dorosłym.

Dla ucznia posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego opracowuje się **indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny**. Program ten określa, w szczególności,

zintegrowane działania o charakterze rewalidacyjnym nauczycieli i specjalistów, prowadzących zajęcia z dzieckiem lub uczniem.

W ramach zajęć rewalidacyjnych należy uwzględnić w szczególności:

1. naukę orientacji przestrzennej i poruszania się oraz naukę systemu Braille'a lub innych alternatywnych metod komunikacji – w przypadku dziecka lub ucznia niewidomego;
2. naukę języka migowego lub innych alternatywnych metod komunikacji – w przypadku dziecka lub ucznia niesłyszącego lub z afazją;
3. zajęcia rozwijające umiejętności społeczne, w tym umiejętności komunikacyjne – w przypadku dziecka lub ucznia z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera.

Rozporządzenie MEN w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych szczegółowo określa **wymiar godzin** na danym etapie edukacyjnym **przeznaczonych na realizację poszczególnych obowiązkowych zajęć edukacyjnych** w szkołach podstawowych, gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych (ogólnodostępnych i specjalnych), a także **wymiar godzin zajęć rewalidacyjnych** dla uczniów niepełnosprawnych na danym etapie edukacyjnym.

Na mocy rozporządzenia MEN z 24 lipca 2015, w przedszkolach ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi, przedszkolach integracyjnych, szkołach ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi i szkołach integracyjnych **zatrudnia się dodatkowo nauczycieli** posiadających kwalifikacje w zakresie pedagogiki specjalnej w celu współorganizowania kształcenia integracyjnego, z uwzględnieniem realizacji zaleceń zawartych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego.

Ponadto, począwszy od 1 stycznia 2016, w przedszkolach ogólnodostępnych, innych formach wychowania przedszkolnego i szkołach ogólnodostępnych, w których kształceniem specjalnym są objęte dzieci i uczniowie posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na autyzm, w tym zespół Aspergera, lub niepełnosprawności sprzężone, zatrudniać się będzie dodatkowo:

- nauczycieli posiadających kwalifikacje w zakresie pedagogiki specjalnej w celu współorganizowania kształcenia uczniów niepełnosprawnych, lub
- w przypadku klas I-III szkoły podstawowej- asystenta, lub
- pomoc nauczyciela

- z uwzględnieniem realizacji zaleceń zawartych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego

Uczniom lub absolwentom niepełnosprawnym zapewnia się **przystąpienie do sprawdzianu przeprowadzanego w ostatnim roku nauki w szkole podstawowej, egzaminu gimnazjalnego, egzaminu maturalnego, a także egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe, w warunkach i formie dostosowanych do ich niepełnosprawności**. Dostosowanie to polega w szczególności na:

- zminimalizowaniu ograniczeń wynikających z niepełnosprawności, wykorzystaniu odpowiedniego sprzętu specjalistycznego i środków dydaktycznych;
- odpowiednim przedłużeniu czasu przewidzianego na przeprowadzenie sprawdzianu lub egzaminu;
- zapewnieniu obecności specjalisty z zakresu danej niepełnosprawności, jeżeli jest to niezbędne dla uzyskania właściwego kontaktu z uczniem lub absolwentem niepełnosprawnym lub pomocy w obsłudze sprzętu specjalistycznego i środków dydaktycznych;
- przygotowaniu zestawów zadań albo arkuszy egzaminacyjnych dostosowanych do rodzaju niepełnosprawności.

Obowiązkiem gminy jest **zapewnienie bezpłatnego transportu i opieki w czasie przewozu:**

1. niepełnosprawnym dzieciom pięcioletnim oraz dzieciom w wieku 6 – 8 lat posiadającym orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego - do najbliższego przedszkola, oddziału przedszkolnego w szkole podstawowej, innej formy wychowania przedszkolnego lub ośrodka umożliwiającego dzieciom upośledzonym umysłowo w stopniu głębokim, a także dzieciom z upośledzeniem umysłowym z niepełnosprawnościami sprzężonymi realizację obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego;
2. uczniom niepełnosprawnym objętym kształceniem specjalnym - do najbliższej szkoły podstawowej i gimnazjum, a uczniom z niepełnosprawnością ruchową, upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym – także do najbliższej szkoły ponadgimnazjalnej, nie dłużej jednak niż do ukończenia 21 roku życia;
3. dzieciom i młodzieży upośledzonym umysłowo w stopniu głębokim, a także dzieciom i młodzieży z upośledzeniem umysłowym z niepełnosprawnościami sprzężonymi - do

ośrodka umożliwiającego tym dzieciom i młodzieży realizację obowiązku szkolnego i obowiązku nauki, nie dłużej jednak niż do ukończenia 25 roku życia.

Jeżeli dowożenie i opiekę zapewniają rodzice, opiekunowie lub opiekunowie prawni, obowiązkiem gminy jest zwrot kosztów przejazdu ucznia, o którym mowa w pkt 1 - 3, oraz jego opiekuna do szkoły lub ośrodka, wymienionych w pkt 1 - 3, na zasadach określonych w umowie zawartej między wójtem (burmistrzem, prezydentem miasta) i rodzicami, opiekunami lub opiekunami prawnymi ucznia.

Działając na podstawie art. 90u ustawy o systemie oświaty, Rada Ministrów przyjmuje co roku **Rządowy program pomocy uczniom „Wyprawka szkolna”**, którego zasady określa odpowiednie Rozporządzenie. Od 2016 roku program „Wyprawka szkolna” **dotyczy pomocy finansowej na zakup podręczników i materiałów edukacyjnych wyłącznie dla uczniów niepełnosprawnych.**

W roku 2017, pomoc w formie dofinansowania zakupu podręczników do kształcenia ogólnego, w tym podręczników do kształcenia specjalnego, lub podręczników do kształcenia w zawodach, dopuszczonych do użytku szkolnego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, jest udzielana uczniom:

1. słabowidzącym,
2. niesłyszącym,
3. słabosłyszącym,
4. z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim,
5. z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym,
6. z niepełnosprawnością ruchową, w tym afazją,
7. z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera,
8. z niepełnosprawnościami sprzężonymi, w przypadku gdy jedną z niepełnosprawności jest niepełnosprawność wymieniona w pkt. 1-7

– posiadającym orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, uczęszczającym w roku szkolnym 2017/2018 do szkół dla dzieci i młodzieży: klasy II i III dotychczasowej zasadniczej szkoły zawodowej prowadzonych w branżowych szkołach I stopnia, klasy I branżowej szkoły I stopnia, liceum ogólnokształcącego, technikum lub szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy lub do klas

IV–VI ogólnokształcącej szkoły muzycznej II stopnia, klas IV–VI ogólnokształcącej szkoły sztuk pięknych, klas VII–IX ogólnokształcącej szkoły baletowej, lub liceum plastycznego.

W przypadku uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi, w przypadku gdy jedną z niepełnosprawności jest niepełnosprawność intelektualna w stopniu umiarkowanym lub znacznym, uczęszczających w roku szkolnym 2017/2018 do szkół dla dzieci i młodzieży do: klasy II i III szkoły podstawowej, klasy II i III dotychczasowej zasadniczej szkoły zawodowej prowadzonych w branżowych szkołach I stopnia, klasy I branżowej szkoły I stopnia, liceum ogólnokształcącego, technikum lub szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy – **dofinansowanie obejmuje również zakup materiałów edukacyjnych.**

Materiałami edukacyjnymi są materiały zastępujące lub uzupełniające podręcznik, umożliwiające realizację programu nauczania, mające postać papierową lub elektroniczną.

Maksymalna wartość pomocy jest zróżnicowana w zależności od rodzaju niepełnosprawności ucznia i szkoły oraz klasy, do jakiej uczęszcza, i wynosi w roku 2017 od 175 do 445 zł. Szczegółowe informacje na temat kwot dofinansowania oraz sposobu ubiegania się o nie, dostępne są na stronie Ministerstwa Edukacji Narodowej.

b) Szkolnictwo wyższe

Podstawa prawna: ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. z 2012 poz. 572, z późn. zm.)

Nowelizacja ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym z dnia 18 marca 2011 dodała do katalogu podstawowych zadań uczelni **stwarzanie osobom niepełnosprawnym warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia i w badaniach naukowych.**

Nowelizacja ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym z dnia 18 marca 2011 dodała do katalogu podstawowych zadań uczelni **stwarzanie osobom niepełnosprawnym warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia i w badaniach naukowych.**

W szczególności, uczelnia publiczna otrzymuje z budżetu państwa dotacje na dofinansowanie lub finansowanie kosztów realizacji inwestycji służących kształceniu studentów i doktorantów, będących osobami niepełnosprawnymi, zaś na zadania związane ze stwarzaniem tym osobom

warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia - zarówno uczelnia publiczna, jak i niepubliczna.

Zgodnie z art.162 Ustawy, **postanowienia regulaminu studiów w uczelniach muszą zapewniać warunki właściwej realizacji procesu dydaktycznego, z uwzględnieniem szczególnych potrzeb studentów będących osobami niepełnosprawnymi.**

Zgodnie z art. 169 ust. 5 Ustawy, warunki i tryb rekrutacji w przypadku egzaminów wstępnych, przeprowadzanych w przypadku konieczności sprawdzenia uzdolnień artystycznych, sprawności fizycznej lub szczególnych predyspozycji do podejmowania studiów na danym kierunku niesprawdzanych w trybie egzaminu maturalnego, powinny uwzględniać szczególne potrzeby kandydatów na studia, będących osobami niepełnosprawnymi.

Student, z tytułu niepełnosprawności potwierdzonej orzeczeniem właściwego organu, może ubiegać się o pomoc materialną ze środków przeznaczonych na ten cel w budżecie państwa w formie **stypendium specjalnego dla osób niepełnosprawnych**. Student studiujący równocześnie na kilku kierunkach studiów może otrzymywać stypendium specjalne dla osób niepełnosprawnych tylko na jednym, wskazanym przez studenta kierunku studiów. Studentowi, który po ukończeniu jednego kierunku studiów kontynuuje naukę na drugim kierunku studiów, stypendium nie przysługuje, chyba że kontynuuje on studia po ukończeniu studiów pierwszego stopnia w celu uzyskania tytułu zawodowego magistra lub równorzędnego, jednakże nie dłużej niż przez okres trzech lat.

Pomoc materialną w formie stypendium specjalnego dla osób niepełnosprawnych może otrzymać także doktorant. Prawo do ubiegania się o stypendium specjalne z tytułu niepełnosprawności mają studenci i doktoranci zarówno uczelni publicznych, jak i niepublicznych.

3.Przydatne adresy i linki dla osób niepełnosprawnych:

Rzecznik Praw Obywatelskich RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Aleja Solidarności 77, 00 - 090 Warszawa
tel. (+ 48 22) 55 17 700

fax (+ 48 22) 827 64 53
infolinia obywatelska: 800 676 676
e-mail: biurorzecznika@brpo.gov.pl

Narodowy Fundusz Zdrowia

Narodowy Fundusz Zdrowia

centrala: 02-390 Warszawa, ul. Grójecka 186
tel. 22 572 60 00, faks 22 572 63 33

Zakład Ubezpieczeń Społecznych

centrala: ul. Szamocka 3-5, 01-748 Warszawa
tel. (22) 667 10 00

Centrum Obsługi Telefonicznej:

801 400 987 - z krajowych telefonów stacjonarnych,

22 560 16 00 - z telefonów komórkowych oraz stacjonarnych krajowych i zagranicznych

ZUS Oddział w Wałbrzychu

Dane kontaktowe:

58-390 Wałbrzych, ul. Kasztanowa 1

Dyrektor Oddziału: Beata Anna Dyko

kontakt za pośrednictwem COT:

tel. 801 400 987 z telefonów stacjonarnych,

(22) 560 16 00 z telefonów stacjonarnych i komórkowych

Godziny obsługi klientów: poniedziałek: 8.00-18.00, wtorek- piątek: 8.00 – 15.00

Godziny urzędowania: poniedziałek - piątek: 7.00-15.00

ZUS Inspektorat w Świdnicy

(podlega pod: ZUS Oddział w Wałbrzychu)

Dane kontaktowe:

58-100 Świdnica, ul. Saperów 29

Kierownik Inspektoratu: Dorota Kamińska

Zasięg terytorialny: Miasto: Świdnica, Świebodzice

Gminy: Dobromierz, Jaworzyna Śląska, Marcinowice, Strzegom, Świdnica, Żarów

Godziny obsługi klientów:

Poniedziałek: 8.00-18.00, wtorek - piątek: 8.00-15.00

Godziny urzędowania

Poniedziałek - piątek: 7.00-15.00

Informacja w sprawie przyjmowania skarg i wniosków

Kierownik Inspektoratu

Termin i miejsce przyjmowania klientów: codziennie od godziny 13.00 do 15.00

Oddziały, Inspektoraty, Biura Terenowe

• **województwo dolnośląskie**

1. Oddział Dolnośląski PFRON

50-053 Wrocław, ul. Szewska 6/7

tel. (71) 34-67-440

e-mail: wroclaw@pfron.org.pl

2. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie

ul. Wałbrzyska 15

58- 100 Świdnica

tel.: 74 851-50-10

3. Narodowy Fundusz Zdrowia (Dolnośląski Oddział Wojewódzki)

50-525 Wrocław, ul. Joannitów 6,
tel. 71 797 91 00, fax 71 797 93 25

4. Delegatura Dolnośląskiego OW NFZ

a) Delegatura w Wałbrzychu

ul. Wyzwolenia 20, 58-300 Wałbrzych
tel. 74 664 31 00, fax 74 664 31 21

Ważne strony internetowe dla osób niepełnosprawnych:

1. www.niepelnosprawni.gov.pl - Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych
2. www.pfron.org.pl - Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
3. www.BezBarier.pl - baza ofert pracy dla niepełnosprawnych
4. www.dzieci.org.pl - strona poświęcona dzieciom niepełnosprawnym
5. www.pcpr.swidnica.pl - Powiatowe Centrum pomocy Rodzinie
6. www.oik.pcpr.swidnica.pl - Ośrodek Interwencji Kryzysowej
7. www.pzon-swidnica.pl - Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności
8. <http://sp1.swidnica.pl> - Zespół Szkół Specjalnych w Świdnicy
9. www.niepelnosprawni.swidnica.pl - Zespół Szkół Specjalnych w Świdnicy
10. www.wtzswidnica.pl - Warsztat Terapii Zajęciowej przy Zespole Szkół Specjalnych w Świdnicy
11. www.wtmokrzyszow.cba.pl - Warsztaty Terapii Zajęciowej w Mokrzeszowie
12. www.psouu.swidnica.pl - Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną
13. www.orew-swidnica.cba.pl - Ośrodek Rehabilitacyjno- Edukacyjno- Wychowawczy w Świdnicy
14. www.praca.swidnica.pl - Powiatowy Urząd Pracy w Świdnicy zakładka „Dla bezrobotnych i poszukujących pracy”

CAZ – nasze usługi (informacje o dostępnych formach wsparcia dla osób bezrobotnych i poszukujących pracy)

Urząd – projekty krajowe i unijne

4. Wypożyczalnie sprzętu medycznego, rehabilitacyjnego i przedmiotów ortopedycznych.

a. Towarzystwo Przyjaciół Chorych “Hospicjum”

ul. Grodzka 19
58- 100 Świdnica
tel.: 74 852-03-46
e-mail: hospicjumswidnica@op.pl
godz. otwarcia: środa w godz.: 12:00-10:00

b. Stowarzyszenie Maltańska Służba Medyczna

ul. Głowackiego 2
58-100 Świdnica
tel.: 603-085-100
e-mail: swidnica@msm.org.pl
Wypożyczalnia czynna codziennie od poniedziałku do piątku po wcześniejszym kontakcie telefonicznym lub mailowym.

c. Świdnickie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych

ul. Długa 33
58-100 Świdnica
tel: 506-245-990 lub 74 668-18-52
Sprzęt jest wydawany po wcześniejszym kontakcie telefonicznym.

d. Jaworzyna Śląska

Fundacja na Rzecz Wspierania Osób Potrzebujących „Integracja”
ul. Słowackiego 2/1
58- 140 Jaworzyna Śl.
Tel. 608-049-167
e-mail: fundacjagr@interia.pl

Godziny otwarcia: od poniedziałku do piątku w godz. od 11:00-14:00 po wcześniejszym kontakcie telefonicznym.

e. Świebodzice

„Nowa Sprawność” Sklep, Wypożyczalnia
ul. M. Skłodowskiej-Curie 3-7
58- 160 Świebodzice

tel. 74 664-02-24
Wypożyczanie sprzętu odpłatne.

5. Organizacje pozarządowe działające na rzecz osób niepełnosprawnych

- a. Świdnickie Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych**
ul. Długa 33
tel.: 74 646-29-02

 - b. Stowarzyszenie „Blżej Ciebie” przy Zespole Szkół Specjalnych w Świdnicy**
ul. Rotmistrza Witolda Pileckiego 3
tel.: 74 637-91-30 lub 74 637-91-31

 - c. Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych i ich Rodzin oraz Zagrożonych Wykluczeniem „Razem zmieniamy nasz świat”**
ul. Westerplatte 47
tel.: 536-590-130
e-mail: ulachmielewska30@gmail.com

 - d. Warsztaty Terapii Zajęciowej przy Zespole Szkół Specjalnych**
ul. Rotmistrza Witolda Pileckiego 3
tel.: 74 637-91-30

 - e. Polskie Stowarzyszenie Osób z niepełnosprawnością Intelektualną PSONI**
ul. Słobódzkiego 28
tel.: 74 850-13-88
e-mail: zk.swidnica@psouu.org.pl
- **Ośrodek Rehabilitacyjno – Edukacyjno-Wychowawczy OREW**
ul. Słobódzkiego 28
tel.: 74 852-10-39
e-mail: or.swidnica@wp.pl

 - **Środowiskowy Dom Samopomocy ŚDS**
ul. Słobódzkiego 28
tel.: 74 857-75-02

 - **Warsztaty Terapii Zajęciowej WTZ**
w Mokrzeszowie 111
58- 160 Świebodzice
e-mail: wtz_mokrzeszow@poczta.onet.pl

- f. Fundacja Małgorzaty Dziury- Szejnberg “Blżej Siebie”**
ul. L. Waryńskiego 85/2
tel.: 785-279-409

- g. Dom Senior Wigor**
ul. Saperów 27
tel.: 74 853-87-70

- h. Dom Seniora MARCONI MEDICA**
ul. Rzeźnicza 13
tel. 74 852-28-61
e-mail: recepcja@marconimedica.pl

- i. Powiatowa Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych**
ul. Marii Skłodowskiej- Curie
tel. 74 850-04-05

6. Szkolnictwo specjalne i integracyjne

- a. Zespół Szkół Specjalnych**
ul. Rotmistrza Witolda Pileckiego 3
tel.: 74 637-91-31, 74 852-14-85 lub 74 637-91-31
e-mail: szkola@niepelnosprawni.swidnica.pl

- b. Szkoła Podstawowa nr 1 z Oddziałami Integracyjnymi**
ul. Galla Anonima 1
tel.: 74 852-98-18
e-mail: sekretariat@sp1.swidnica.pl

7. Placówki mogące zapewnić wsparcie osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom na terenie powiatu świdnickiego.

a. Poradnie Zdrowia Psychicznego

NZOZ „Ars Medica”

ul. Konopnickiej 4
58-100 Świdnica
tel.:74 852-03-67

Zespół Usług Medycznych „Medyk”

ul. Gdyńska 25 a
58-100 Świdnica

tel.: 74 852-72-27

Centrum Usług Medycznych „Eskulap”

ul. Zamenhofa 47
58- 100 Świdnica
tel.: 774 851-76-66

SP ZOZ Miejski Ośrodek Zdrowia

Al. Lipowe 15
58- 160 Świebodzice
tel.:74 664-59-51

„Mikulicz” Sp. z o.o.

ul. Marii Skłodowskiej- Curie 3-7
58-160 Świebodzice
tel.: 74 641-91-13

Strzegomskie Centrum Medyczo- Diagnostyczne

ul. Witosa 7
58-150 Strzegom
tel. 74 649-44-50

b. Poradnie psychologiczne

• Publiczne

Zespół Poradni Psychologiczno- Pedagogicznych

ul. Pionierów Ziemi Świdnickiej 14
tel.: 74 852-23-34 lub 74 662-27-20
e-mail: sekretariat@poradnia.swidnica.pl

• Niepubliczne

Niepubliczna Poradnia Specjalistyczna (Psychologiczno-Pedagogiczna)
Centrum Progres Danuta Stempowska
ul. Pułaskiego 19
tel.: 74 851-43-21 lub 0 512-290-128
e-mail: pracownia-poradnia@wp.pl

- c. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie PCPR**
ul. Wałbrzyska 15
tel.: 74 851-50-10
e-mail: pcpr.swidnica.pl
- d. Placówki Interwencji Kryzysowej**
- **Ośrodek Interwencji Kryzysowej**
ul. Żeromskiego 16/8
tel.: 74 856-58-15
e-mail: pcpr@pcpr.swidnica.pl
- e. Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności PZON**
ul. Wałbrzyska 15
tel.: 74 851-50-15 lub 74 851-50-30
e-mail: pzon@pzon-swidnica.pl
- f. Ośrodki Pomocy Społecznej Powiatu świdnickiego**
- **Gmina Świdnica**
Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
ul. B. Głowackiego 4
tel.: 74 852-30-67
e-mail: gops@gmina.swidnica.pl
 - **Dobromierz:**
Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
ul. Cmentarna 14
58-170 Dobromierz
tel. 74 858 62 37
e-mail: opsdobromierz@interia.pl
 - **Jaworzyna Śląska:**
Ośrodek Pomocy Społecznej
ul. Wolności 2
58-140 Jaworzyna Śląska
tel. 74 858 42 22
e-mail: ops@jaworzyna.net
 - **Marcinowice:**
Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
ul. Tuwima 22/1
58-124 Marcinowice
tel. 74 858 52 22 lub 74 856 94 31
www.opsmarcinowice.pl
e-mail: ops_marcinowice@interia.pl
 - **Strzegom:**
Ośrodek Pomocy Społecznej

ul. Armii Krajowej 23
58-150 Strzegom
tel. 74 647 71 80
e-mail: opsstrzegom@poczta.wp.pl

• **Świdnica:**
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
ul. Wałbrzyska 15
58-100 Świdnica
tel. 74 852 13 27 lub 74 853 71 39
www.mops.swidnica.pl
e-mail: osrodek@mops.swidnica.pl

• **Świebodzice:**
Ośrodek Pomocy Społecznej
ul. M. J. Piłsudskiego 8
58-160 Świebodzice
tel. 74 666 95 82, fax. 74 666 95 81
www.ops.swiebodzice.pl
e-mail: ops_swiebodzice@poczta.wp.pl

• **Żarów:**
Ośrodek Pomocy Społecznej
ul. Armii Krajowej 54
58-130 Żarów
tel. 74 858 07 45
www.ops.u.zarow.pl
e-mail: ops_zarow@um.zarow.pl

g. Domy Pomocy Społecznej

• Dobromierz
Jaskulin 13
tel.: 74 858-62-21
e-mail: Jaskulin@poczta.fm

• Świebodzice
Dom Pomocy Społecznej dla Dzieci Prowadzony przez Zgromadzenie Sióstr
Szkolnych De Notre Dame
ul. Mickiewicza 8
58-160 Świebodzice
tel.: 74 854-03-13
e-mail: dpsnd@rubikon.pl

h. Placówki Rehabilitacyjne oraz działy fizjoterapii w Powiecie świdnickim

- **Przedsiębiorstwo Lecznicze NZOZ „BHMed”**
ul. Strzebińska 6a
tel.: 74 851-29-73 lub 0 507 055-595
e-mail: behamed@poczta.onet.pl
- **NZOZ Stacja Opieki i Centrum Pielęgniarstwa Rodzinnego, Rehabilitacji i Opieki Paliatywnej Caritas Diecezji Świdnickiej**
ul. Budowlana 6
tel.: 74 853-76-06
e-mail: nzoz.swidnica.caritas.pl
- **Centrum Usług Medycznych “Eskulap” Sp. z o.o.**
ul. Zamenhofa 47
tel.: 74 640-62-62 lub 74 851-76-60
e-mail: eskulap@data.pl
- **NZOZ „Medyk”**
ul. Gdyńska 25A
tel.: 74 852-72-27 lub 74 852-72-29
- **NZOZ „Marconi”**
ul. Rzeźnicza 13
tel.: 74 852-28-61
e-mail: nzoz@marconi.net.pl
- **NZOZ “Raj-Med” Małgorzata Rajewska**
ul. Wresterplatte 53
tel.: 74 853-74-60
e-mail: rajewska1@o2.pl
- **Ośrodek Rehabilitacji Leczniczej**
ul. Witolda Pileckiego 3
58-100 Świdnica
tel.: 505-080-090
- **Centrum Rehabilitacji “Promyk” Świebodzice**
Ul. Wałbrzyska 33
58-160 Świebodzice
Tel.: 74 664-52-87
- **Centrum Rehabilitacji i Medycyny Fizykalnej „Helios”**

ul. Armii Krajowej 23
58-150 Strzegom
tel.: 74 856-31-80

- **NZOZ „Sanus”**
ul. Jana Pawła II 3
58-140 Jaworzyna Śl.
tel.: 74 637-91-40
- **NZOZ „Medi Mex”**
ul. Słoneczna 9
58- 125 Pszenno
tel.: 851-95-67

i. Hospicja

➤ **Hospicjum I ZOL Ojca Pio w Świdnicy**

Hospicjum i Zakład Opieki Leczniczej Ojca Pio w Świdnicy
ul. Przyjaźni 2
tel.: 74 852-00-78 lub 74 852-02-69
e-mail: hospicjumswidnica@o-pio.pl

➤ **Towarzystwo Przyjaciół Chorych “Hospicjum mobilne”**

Ul. Grodzka 19
Tel.: 74 852-03-46
e-mail: hospicjumswidnica@op.pl

j. Placówki opiekuńczo- wychowawcze

Placówka Opiekuńczo- Wychowawcza „Serbski Zaulek”
ul. Serbska 78
tel.: 74 850-99-39
tel. komórkowy: 696-099-336
e-mail: sekretariat@zpowswidnica.pl

k. Mieszkania interwencyjne

ul. Żeromskiego 16/8
tel.: 74 856-58-15

l. Prywatne Domy Opieki

- **Dom Seniora Żar-Med**
ul. Słowackiego 6
58-130 Żarów
tel.: 74 858-03-99
- **Dom Seniora “Hotel Seniora”**

ul. Świdnicka 14
58- 124 Marcinowice
tel.: 74 858-51-19
kom.: 781-382-590 / 507-029-867